

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

KREDITNO TVEGANJE IN ZAVAROVANJE
POSOJIL PRI ZAVAROVALNICI

LJUBLJANA, FEBRUAR 2003

LUCIJA ŠKORJANC

IZJAVA

Študentka Lucija Škorjanc izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Ivana Ribnikarja in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 21.2.2003

Lucija Škorjanc

KAZALO

UVOD	1
1. FINANČNI POSREDNIKI	3
1.1. Finančni posredniki v razvitem gospodarstvu	3
1.2. Banka in zavarovalnica	6
1.2.1. Banka	6
1.2.2. Zavarovalnica	10
2. KREDITNO TVEGANJE	14
2.1. Vrste tveganj pri bančnem poslovanju	14
2.2. Merjenje kreditnega tveganja	16
2.2.1. Dejavniki kreditnega tveganja	18
2.2.2. Modeli merjenja kreditnega tveganja	21
2.2.3. Merjenje kreditnega tveganja pri kreditih prebivalstvu	26
2.2.3.1. Sistem subjektivne presoje	29
2.2.3.2. Model kreditnega točkovanja	30
2.2.3.3. Drevo odločanja za oceno kreditnega tveganja	31
2.2.3.4. Modeli z uporabo umetne inteligence	32
2.3. Obvladovanje kreditnega tveganja	32
2.3.1. Kapitalska ustreznost	33
2.3.2. Razvrščanje aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk	37
2.3.3. Oblikovanje splošnih in posebnih rezervacij	40
2.3.4. Izpostavljenost	40
2.3.5. Notranje in zunanje revidiranje	41
2.3.6. Nadzor Banke Slovenije	43
2.3.7. Izvedeni kreditni instrumenti	45
2.3.8. Listinjenje	45
2.3.9. Prodaja kreditov	46
2.3.10. Zavarovanje kreditov	46
2.3.10.1. Poroštvo	48
2.3.10.2. Bančna garancija	49
2.3.10.3. Pristop k dolgu	49
2.3.10.4. Zavarovanje z zavarovalno pogodbo	50

2.3.10.5. Hipoteka	50
2.3.10.6. Realno breme	52
2.3.10.7. Zemljiški dolg	53
2.3.10.8. Prenos v zavarovanje	53
2.3.10.9. Zastavna pravica na pravicah	54
2.3.10.10. Factoring	55
3. ZAVAROVANJE KREDITOV PRI ZAVAROVALNICI	56
3.1. Razvoj kreditnih zavarovanj v Sloveniji	57
3.2. Vrste zavarovanj kreditov pri zavarovalnici	60
3.3. Posebnosti zavarovanja finančnih kreditov v primerjavi z ostalimi zavarovanji	62
3.4. Zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov	63
3.4.1. Splošni pogoji za zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov	63
3.4.2. Merila za določanje kreditne sposobnosti	72
3.4.3. Generalna polica	74
3.5. Pomen zavarovanja kreditov pri zavarovalnici za banko	75
3.6. Pomen zavarovanja kreditov za zavarovalnico	76
SKLEP	79
LITERATURA	84
VIRI	88
SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV	90
SLOVARČEK SLOVENSКИH PREVODOV ANGLEŠKIH IZRAZOV	91

UVOD

Zavarovanje posojil pri zavarovalnici je v domači literaturi predstavljeno kot ena od vrst zavarovanj posojil (še: hipoteka, zastava, menica, poroštvo in druge oblike). V tuji literaturi pa tega pojma ne bomo našli. Vzrok je povsem preprost: v tujini, z izjemo Hrvaške (glej: Vidovič, 2001, str. 3-18), teh zavarovanj ne poznajo ali pa ni dostopne literature s tega področja. Pri pripravljanju na pisanje magistrskega dela sem pregledala tako ponudbo literature v knjižnicah kot razne ključne besede na internetu (loan insurance, credit insurance ipd.) in ugotovila, da obstaja stotine kreditnih zavarovalnic, ki zavarujejo izvozne in domače kredite t.j. prodajo izdelkov in storitev podjetij na odprt račun. Domača dela, ki obravnavajo področje zavarovanja posojil, navajajo zavarovanje posojil pri zavarovalnici zelo na kratko ali pa dajejo poudarek zavarovanju posojil podjetjem, ki ni v Sloveniji nikoli resnično zaživelo, saj je jamstvo omejeno na stečaj posojilojemalca. Tako skopa obravnava tega področja je morda posledica dejstva, da v zavarovalništvu v Sloveniji šele v zadnjem desetletju več raziskujemo in pišemo, razen nekaterih svetlih izjem (Boncelj, Flis, Pavliha, Ivanjko), ki pa zavarovanj posojil tudi niso posebej obravnavali. V okviru zavarovalnic pa je bilo področje prav tako večini nepoznano (in je še danes), morda iz preprostega razloga, ker je tako ozko specializirano. Da jih ne sklepajo zavarovalni zastopniki in zavarovalni komercialisti, je gotovo prispevalo k neprepoznavnosti te zavarovalne vrste. Šele z osamosvojitvijo Slovenije je postala zavarovalna vrsta bolj prepoznavna, na žalost le v negativnem smislu (izjemen porast odškodninskih zahtevkov in plačila zavarovalnin). Dejstvo, da se v življenju skoraj vsak od nas sreča s posojilom in dejstvo, da je to posojilo velikokrat zavarovano pri zavarovalnici, malokdo pa ve, kaj to pomeni, se mi zdi dovolj pomembno, da področje raziščem in predstavim.

Namen magistrskega dela je torej osvetliti to zavarovalno vrsto, izhajajoč iz kreditnega tveganja kot izvora nastanka zavarovanja posojil. Izhajala bom iz teoretičnih spoznanj o kreditnem tveganju in potrebi (nenazadnje predpisu) po merjenju in obvladovanju kreditnega tveganja. Pri tem bom predstavila načine merjenja kreditnega tveganja s poudarkom na kreditnem tveganju pri kreditih gospodinjstvom (predvsem stanovanjski in potrošniški) in načine obvladovanja kreditnega tveganja. Skozi celotno besedilo se bom navezovala na zavarovanje posojil pri zavarovalnici, tako pri zakonih, predpisih, obravnavi drugih načinov zavarovanja kot tudi pri merjenju kreditnega tveganja, ki je pri zavarovalnici drugače urejen

kot je to običajno v svetu. V zadnjem delu bom predstavila pogoje za zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov, ki so del zavarovalne skupine zavarovanja terjatev, s poudarkom na komentarju oziroma ugotovitvah, ki so najbolj pomembne za obstoječega ali potencialnega zavarovanca (banko). V merilih za ugotavljanje kreditne sposobnosti bom predstavila merjenje kreditnega tveganja pri zavarovalnici in morebitni vpliv banke na postavljena merila. Glede na predstavljeno bom še posebej izpostavila, kaj je za banko pomembno, ko se odloči, da bo svoje naložbe, v obliki posojil gospodinjstvom, zavarovala pri zavarovalnici, pa tudi kakšen je pomen in vpliv teh zavarovanj na zavarovalnico.

Pri proučevanju obravnavanega področja bom izhajala iz domače in tuje literature o kreditnem tveganju. Uporabila bom metodo analize, diagnoze in prognoze. Omejitve pri proučevanju predstavlja pomanjkanje literature s področja zavarovanja posojil, medtem ko je na področju obvladovanja tveganj, predvsem kreditnega tveganja toliko literature in virov, da sem izbrala le tiste, ki nam podajajo splošna znanja. Tako bodo modeli merjenja kreditnega tveganja le na kratko predstavljeni, prav tako druge oblike zavarovanja; vse z namenom, da jih lahko primerjamo z zavarovanjem posojil pri zavarovalnici. Obravnava področja zavarovanja posojil pri zavarovalnici pa ne temelji na literaturi, temveč na mojih praktičnih izkušnjah in spoznanjih s tega področja ter na internih gradivih Zavarovalnice Triglav. V magistrskem delu bom izhajala tako iz teoretičnih spoznanj kot tudi iz lastnih izkušenj.

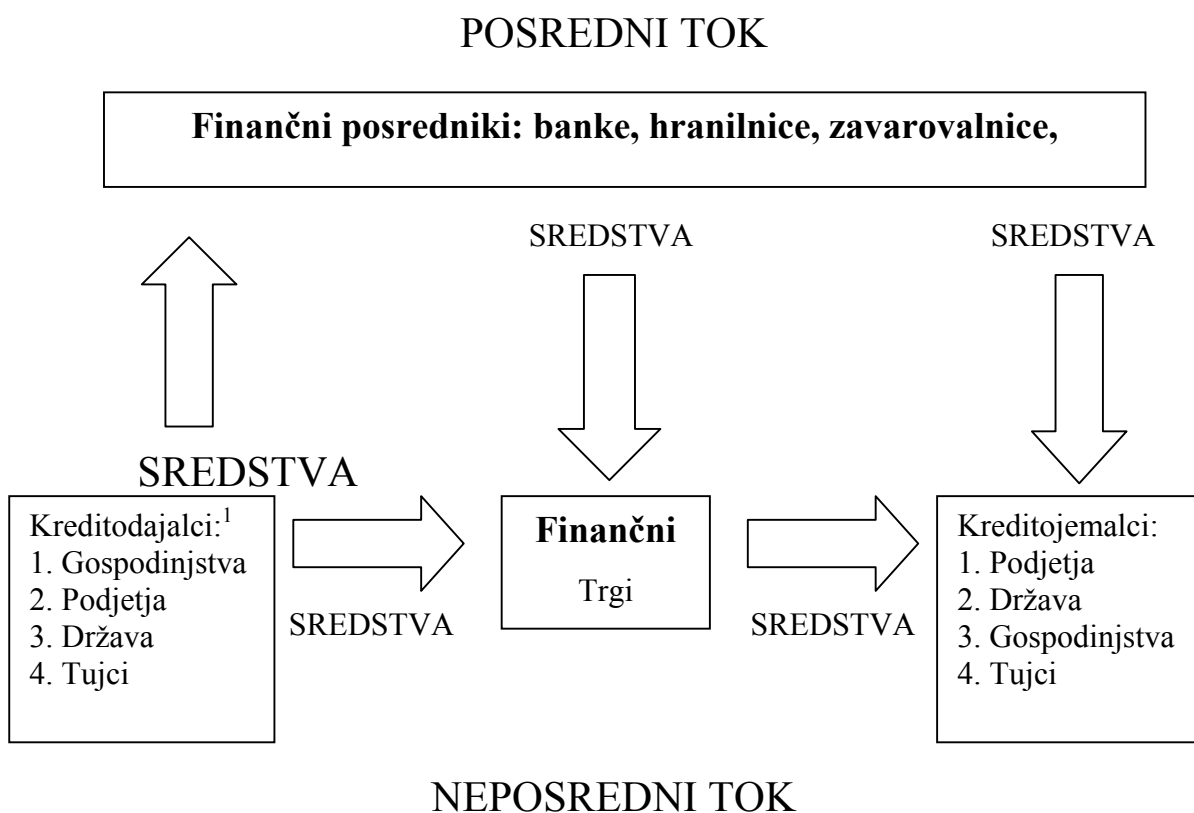
Magistrsko delo bo razdeljeno na že predstavljen uvod, na tri poglavja ter zaključeno s sklepno mislijo. V prvem delu bom predstavila delovanje finančnih posrednikov s poudarkom na banki in zavarovalnici. V drugem delu bom obravnavala kreditno tveganje kot eno od vrst tveganj pri bančnem poslovanju, s poudarkom na merjenju kreditnega tveganja pri kreditih prebivalstvu in obvladovanju kreditnega tveganja, v okviru katerega bom predstavila tudi druge oblike zavarovanja posojil s komentarjem, kaj pomenijo za banko. V tretjem delu pa se bom osredotočila na posebnosti zavarovanja posojil pri zavarovalnici, ki so del zavarovanja terjatev. Poseben poudarek bo na zavarovanju potrošniških in stanovanjskih posojil – predvsem bistvene značilnosti zavarovalnih pogojev in meril za ugotavljanje kreditne sposobnosti. Sklepni del bo namenjen povzetku najpomembnejših ugotovitev in presoji ali je bil namen magistrske naloge dosežen. V tem delu bom tudi poskušala predvideti, kaj se bo dogajalo v bližnji prihodnosti.

1. FINANČNI POSREDNIKI

1.1. Finančni posredniki v razvitem gospodarstvu

Finančni posredniki in finančni trgi sestavljajo finančni sistem, ki je del celotnega ekonomskega sistema.

Slika 1 – 1: Finančni sistem

Vir: Mishkin, 1998, str. 21

¹ »Kreditodajalci« je povsem ustrezen izraz za opis vloge štirih kategorij v finančnem sistemu. V nadaljevanju magistrskega dela pa bo področje proučevanja posojilo in banka kot posojilodajalec, zato sem v naslovu naloge ta izraz tudi obdržala. Kredit (Verbinc, 1987, str. 386) pomeni: 1. vero, zaupanje, zlasti v plačilno zmožnost koga; 2. dajanje na up, posojanje denarja, blaga ali kapitala za določeno dobo, posojen denar itd.; 3. proračunsko vsoto, ki se lahko izčrpa v kak namen; 4. v knjigovodstvu: v dobro, dobroimetje. Posojilo pa je mnogo ožji pojem (angl. »loan«) in pomeni vsoto denarja, ki je posojena in bo vrnjena v določenem roku s pripadajočimi obrestmi, če so dogovorjene. V Sloveniji za posojilo tako v praksi kot tudi v predpisih uporabljamo izraz »kredit« (izjema so le Slovenski računovodski standardi). Obligacijski zakonik sicer ureja področje posojilnih pogodb, vendar v komentarju k njegovim določbam (Šinkovec, Tratar, 2001, str. 522) avtorja ugotavljata, da so kreditne pogodbe le sorodne posojilnim, saj je kreditna pogodba pogodba med banko in uporabnikom kredita, s katero se banka zavezuje dati uporabniku določen znesek, uporabnik pa se zavezuje banki plačevati dogovorjene

Finančni posredniki so institucije, ki omogočajo prenos sredstev od kreditodajalcev - varčevalcev do kreditojemalcev - porabnikov. Vrste finančnih posrednikov so v Tabeli 1 – 1 razvrščene glede na vire sredstev oziroma uporabo virov sredstev.

Tabela 1 – 1: Vrste finančnih posrednikov²

<i>Vrsta posrednika</i>	<i>Viri sredstev</i>	<i>Uporaba sredstev</i>
1. DEPOZITNE INSTITUCIJE		
1.1. poslovne banke	depoziti	kredit, vrednostni papirji
1.2. hranilne in kreditne zveze	depoziti	hipotekarni krediti
1.3. vzajemne hranilnice	depoziti	hipotekarni krediti
1.4. kreditne zveze	depoziti	potrošniški krediti
.....		
2. POGODBENE INSTITUCIJE		
2.1. življenjske zavarovalnice	zavarovalne premije	obveznice, hipotekarni krediti
2.2. premoženjske zavarovalnice	zavarovalne premije	obveznice, delnice
2.3. pokojninski skladi	prispevki delodajalcev in zaposlenih	obveznice, delnice
.....		
3. INVESTICIJSKI POSREDNIKI		
3.1. finančna podjetja	komercialni zapisi, delnice, obveznice	kredit (podjetjem, potrošniški)
3.2. vzajemni skladi	delnice	delnice, obveznice
3.3. odprti vzajemni skladi	delnice	instr. denarnega trga

Vir: Mishkin, 1998, str. 38

Za razumevanje pomena finančnih posrednikov je potrebno poznati dve dejstvi (Mishkin, 1998, str. 34 in 35):

---

obresti in dobljeni znesek denarja vrniti v rokih in na način, kot sta določena v pogodbi. Ribnikar (1994, str. 2-3) pa meni, da je kredit širši pojem od posojila, z njim označujemo vsako časovno menjavo. Menim, da gre pri izrazih le za dojemanje širine posameznega izraza, saj iz povedanega lahko zaključimo, da je vsako posojilo tudi kredit, ni pa vsak kredit tudi posojilo. V nadaljevanju besedila bom za »posojilo« uporabljala izraz »kredit«.

² Razvrščanje finančnih posrednikov v Sloveniji je po tipu posrednika podobno kot v ZDA, večje razlike so še vedno pri uporabi sredstev, npr.: manjši delež hipotekarnih kreditov v sredstvih bank in hranilnic ali pa npr.: na dan 31.12.2001 je imela Zavarovalnica Triglav 28% naložb v depozite pri bankah (postavka: naložbe v zemljišča, zgradbe in finančne naložbe od tega naložbe v depozite pri bankah), (Letno poročilo 2001 Zavarovalnice Triglav d.d.), medtem ko Mishkin naložb zavarovalnic v depozite pri bankah sploh ne omenja. Tudi zavarovalnice večinoma niso ločene na življenjske in premoženjske, so večinoma univerzalne (nekateri jih imenujejo kompozitne), morajo pa ločeno spremljati naložbe v korist življenjskih zavarovancev, ki prevzemajo naložbeno tveganje (SRS 32.9. (k SRS 3 in 6),2001).

Transakcijski stroški so posledica dejstva, da sta za izvedbo finančne transakcije potrebna čas in denar, saj kreditodajalec tehta med obljubljenim donosom in tveganjem. Ekonomija obsega, ki je posledica večjega števila istovrstnih transakcij pri finančnem posredniku, omogoča znižanje transakcijskih stroškov.

Asimetričnost informacij nastane zaradi pomanjkanja informacij pred in po transakciji. Pred transakcijo je velika verjetnost, da bomo izbrali kreditojemalca, ki ne bo zmožl vračila kredita, saj le-ta najbolj vztrajno išče kredit in pristane tudi na visoko obrestno mero. Po transakciji pa se lahko zgodi, da bo kreditojemalec porabil denar za aktivnosti, ki so z vidika kreditodajalca nemoralne, povzročijo pa lahko tudi, da kredit ne bo vrnjen. Finančni posredniki zmanjšujejo asimetričnost informacij, saj so opremljeni za preverjanje informacij.

Vloga finančnih posrednikov pa je tudi v drugih storitvah, ki jih nudijo (Saunders, 1994, str. 59-61):

- razpršitev tveganja (veliko število raznovrstnih naložb oz. sredstev),
- povečana likvidnost (vloga na vpogled, odkup življenjske police, odkup fonda pokojninskega zavarovanja ipd.),
- posredovanje pri usklajevanju časovne strukture sredstev in obveznosti,
- delujejo kot posrednik pri monetarni politiki države,
- z njihovo pomočjo država razvija določene dele gospodarstva (kmetijstvo, industrija, malo gospodarstvo, turizem ipd.),
- omogočajo medgeneracijske transfere (pokojninski skladi),
- omogočajo plačilni promet,
- omogočajo denominacijo vrednostnih papirjev (odprti, zaprti investicijski skladi, pokojninski skladi).

Predmet mojega proučevanja bosta dva finančna posrednika: banka in zavarovalnica ter njuna povezanost pri zavarovanju kreditov; iz Tabele 1 - 1 na strani 2 gre pri banki za uporabo sredstev (odobritev kredita in z njo povezanega stroška zavarovanja pri zavarovalnici), pri zavarovalnici pa za vir sredstev (zavarovalna premija za zavarovanje kredita). Pri kratki predstavitvi obeh institucij izhajam iz slovenskega bančnega oz. zavarovalnega trga, s poudarkom na storitvah, ki ju opravljata, kdo ju nadzoruje, njune skupne značilnosti in razlike.

1.2. Banka in zavarovalnica

1.2.1. Banka

Banke spreminjajo aktive ali (finančno) premoženje, ki je na voljo tistim, ki želijo imeti finančno premoženje. Finančno posredništvo bank je prav v spreminjanju teh aktiv (Ribnikar, 2000, str. P.1). Najpomembnejša funkcija banke je osnovna bančna storitev, ki pomeni posredovanje pri prenosu denarnih prihrankov med suficitnimi in deficitnimi gospodarskimi celicami, pomembni funkciji sta še (Ribnikar, 1993, str. 201) denarna funkcija, ki je specifična in pripada le bankam ter posredovanje pri mednarodnih plačilih. Od 1.7.2002 banke v celoti opravljajo tudi storitev plačilnega prometa.

Zakon o bančništvu (1999) in Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o bančništvu (2001) opredeljuje banko kot delniško družbo s sedežem v Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev. Osnovna bančna storitev je sprejemanje depozitov ter dajanje kreditov za svoj račun. Druge finančne storitve pa so:

1. Factoring.
2. Finančni zakup (leasing).
3. Izdajanje garancij in drugih jamstev.
4. Kreditiranje, vključno s potrošniškimi krediti, hipotekarnimi krediti in financiranjem komercialnih poslov.
5. Trgovanje s tujimi plačilnimi sredstvi, vključno z menjalniškimi posli.
6. Trgovanje z izvedenimi finančnimi instrumenti.
7. Zbiranje, analiza in posredovanje informacij o kreditni sposobnosti pravnih oseb.
8. Posredovanje pri prodaji zavarovalnih polic po zakonu, ki ureja zavarovalništvo.
9. Izdajanje in upravljanje s plačilnimi instrumenti (npr. plačilne in kreditne kartice, potovalni čeki, bančne menice).
10. Oddajanje sefov.
11. Posredovanje pri sklepanju posojilnih in kreditnih poslov.
12. Storitve v zvezi z vrednostnimi papirji, po zakonu, ki ureja trg vrednostnih papirjev.
13. Upravljanje pokojninskih oz. investicijskih skladov, po zakonu, ki ureja pokojninske oz. investicijske sklade.
14. Opravljanje poslov plačilnega prometa.
15. Opravljanje skrbniških storitev.

Tabela 1 – 2: Finančne storitve slovenskih bank po Zakonu o bančništvu (1999)³

STORITEV BANKA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ABANKA	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	
BA CREDITANSTALT	✓		✓	✓	✓	✓			✓			✓		✓	
BANKA CELJE	✓		✓	✓	✓	✓			✓	✓				✓	
BANKA DOMŽALE	✓		✓	✓	✓				✓	✓				✓	
BANKA KOPER	✓		✓	✓	✓	✓			✓	✓		✓	✓	✓	
BANKA VIPA	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	
BANKA ZASAVJE	✓		✓	✓	✓				✓	✓				✓	
FACTOR BANKA	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	
GORENJSKA BANKA	✓		✓	✓	✓				✓	✓		✓	✓	✓	
HYPO-ALPE-ADRIA BANK	✓		✓	✓	✓				✓	✓				✓	
KAERTNER SPARKASSE			✓				✓				✓			✓	
KOROŠKA BANKA	✓		✓	✓	✓				✓	✓				✓	
NOVA KB MARIBOR	✓		✓	✓	✓	✓			✓	✓				✓	
NOVA LB	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
POŠTNA BANKA SLOVENIJE	✓		✓	✓	✓				✓					✓	
PROBANKA	✓		✓	✓	✓				✓	✓		✓	✓	✓	
RAIFFEISEN KREKOVA BANKA	✓		✓	✓	✓				✓	✓		✓		✓	
SKB BANKA	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
SLOVENSKA INVEST. BANKA	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓				✓	
SLOVENSKA ZADR. KMETIJSKA BANKA	✓		✓	✓	✓		✓		✓			✓		✓	
VOLKSBANK-LJUDSKA BANKA	✓		✓	✓	✓	✓			✓					✓	

Vir: Banka Slovenije, internet, 18.7.2002

³ Bančne storitve od 1 do 15 glej stran 6 mag. dela.

V Sloveniji je po podatkih BS za leto 2000 (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2000 in prvi polovici 2001) število depozitnih institucij naslednje (podatki na dan 31.12.2000): 25 bank, 3 hranilnice in 64 hranilno kreditnih služb. V letu 2001 (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2001 in prvi polovici 2002) pa 21 bank, 3 hranilnice in 45 hranilno kreditnih služb (podatki na dan 31.12.2001). Število slednjih se hitro zmanjšuje, saj se pridružujejo Zvezi hranilno kreditnih služb Slovenije ali pa kateri od poslovnih bank. Na dan 31.12.2000 je bila bilančna vsota bank je bila 3.192,8 milijard SIT, hranilnic pa 12,3 milijarde SIT, kar skupaj znaša 79% v bruto domačem proizvodu. Na dan 31.12.2001 pa je bila bilančna vsota bank 3.962,8 mrd SIT, hranilnic 15,2 mrd SIT, kar skupaj znaša v bruto domačem proizvodu 87%. Zmanjševanje števila bank v slovenskem prostoru se je začelo po letu 1994 (nastanek bančnih skupin, stečaj, pripojitev); tako je danes za tretjino manj bank kot leta 1994, delež bilančne vsote v bruto domačem proizvodu pa se vztrajno povečuje (od 67,4% na dan 31.12.1995 do 86,5% na dan 30.6.2001 do 87% na dan 31.12.2002). V nadaljevanju me bodo zanimala predvsem aktiva oz. postavka dani krediti nebančnemu sektorju, predvsem krediti gospodinjstvom (prebivalstvu).

Tabela 1 – 3: Glavne postavke v aktivni bilanci stanja

	v mio SIT 31.12.99	v mio SIT 31.12.00	v mio SIT 31.12.01	Nomin. rast % 2000/1999	Nomin. rast % 2001/2000	Realna rast % 2000/1999	Realna rast % 2001/2000
Denar pri centralni banki	88.761	98.631	206.225	11,1	109,1	2,0	95,4
Kreditni bančnemu sektorju	252.615	364.388	396.245	44,2	8,7	32,5	1,6
Kreditni nebanč. sektorju		1.636.557	1.915.748	17,9	17,1		9,4
-Kreditni nefinanč. družbam	777.134	939.660	1.168.900	20,9	24,4	11,0	16,3
-Kreditni gospodinjstvom	429.999	483.789	521.135	12,5	7,7	3,3	0,7
-Kreditni državi	124.719	150.921	159.075	21,0	5,4	11,1	-1,5
Vrednostni papirji	708.622	793.180	1.109.316	11,9	39,9	2,8	30,7
Druga aktiva	305.750	300.036	335.287	20,4	11,7	8,8	4,4
Skupaj aktiva	2.687.600	3.192.793	3.962.822	18,8	24,1	9,1	16,0

Vir: Prirejeno po Poročilu BS 2000/2001 (2001, str. 30) in Poročilu BS 2001/2002 (2002, str. 28)

V sestavi aktiv je v letu 2000 delež kreditov nebančnemu sektorju na približno isti ravni (49,5% leta 1999 in 49,3% leta 2000). Njihova nominalna rast v letu 2000 s 17,9% ni dosegla

tiste iz leta 1999 (25,2%). Sestava kreditov nebančnemu sektorju se v letu 2000 glede na leto prej ni dosti spremenila, upadli pa so deleži kreditov gospodinjstvom (s 32,3% na 30,7%). Delež kreditov prebivalstvu upada tudi v letu 2001 (realno za 0,8% v prvi polovici leta) in znaša na dan 31.12.2001 13,2% aktiv oz. 521.135 mio SIT. V letu 2001 sta se okrepila deleža naložb v vrednostne papirje in kreditov bančnemu sektorju na račun znižanja kreditov nebančnemu sektorju. K znižanju kreditov nebančnemu sektorju je pripomoglo predvsem znižanje kreditov gospodinjstvom. Skozi leto enakomerna rast kreditov nefinančnim družbam je v letu 2001 znašala 24,4% in odraža večjo usmerjenost bank v kreditiranje tega sektorja. Krediti gospodinjstvom so v letu 2001 nominalno porasli za 7,7%. Dosežene realne stopnje rasti kreditov gospodinjstvom so se po letu 1999, ko je bila dosežena rekordna rast 34,5 % (uvedba davka na dodano vrednost), zniževale, krediti so se ohranjali na ravni iz leta 1999. V letu 2001 se je umirila tudi rast kreditov državi (zadolževanje preko izdanih vrednostnih papirjev – zakladnih menic in obveznic). Spreminja se tudi struktura ročnosti kreditov nebankam v zadnjih petih letih. Tako je bilo razmerje med kratkoročnimi in dolgoročnimi krediti ob koncu leta 1995 59:41, leta 2001 pa 57:43.

Navedeni podatki potrjujejo pomembnost banke kot finančnega posrednika za celotno gospodarstvo, zato še nekaj besed o nadzoru bank.

Po svetu sta reguliranje in nadzor nad bankami različno organizirana, nadzorni organ je lahko centralna banka ali posebna državna ali vladna institucija. V Sloveniji banke in hranilnice⁴ nadzoruje Banka Slovenije, bančna regulacija pa so predpisi in vodila za vodenje bančne strukture s strani zakonodajne oblasti (Kavčič, 1999, str. 8). Banke in zavarovalnice so najbolj regulirane in nadzorovane institucije, saj je njihova stabilnost izjemnega pomena za vsako gospodarstvo. Poslovanje bank v Sloveniji ureja 52 predpisov, navodil in priporočil. Stopnja reguliranosti in s tem stopnja liberalizacije ter obseg nadzora pa se v posameznih obdobjih spreminjata.⁵

---

⁴Najkasneje v roku petih let od uveljavitve Zban morajo hranilno kreditne službe dokončno uskladiti svoje poslovanje z določbami zakona.

⁵Glej npr. članek v Gospodarskem vestniku (2002, str. 13) z naslovom: Duisenberg izgublja bitko: »Več moči in nadzora nad evropskim bančnim in zavarovalniškim sektorjem si že dolgo želijo tudi Unijini finančni ministri. Ustanoviti nameravajo skupno evropsko regulacijsko telo za bančni sektor, ki bo pisalo pravila in nadzorovalo, kako se jih članice držijo. In to telo nameravajo nadzorovati sami. To pomeni, da bodo članice vodile proces uravnavanja evropskega bančništva in zavarovalništva, evropska centralna banka, ki je prav tako prepričana, da ji ta vloga pripada, pa bo ostala praznih rok. Za zdaj se zdi, da so finančni ministri Wima Duisenberga premagali (guverner evropske centralne banke, op. avtorice mag. dela).«

1.2.2. Zavarovalnica

Opredelitev zavarovanja, ki jo v najdemo v skoraj vseh strokovnih delih s tega področja, je Boncljeva opredelitev, da je zavarovanje ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnavanjem gospodarskih nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 13). Menim, da lahko tako definicijo sprejmemo predvsem z narodnogospodarskega in teoretičnega vidika in pojasnjuje delovanje zavarovalnice. Z vidika posameznika (tako podjetja kot fizične osebe) pa je zavarovanje nakup nadomestila (zavarovalnine ali odškodnine), ki mu pripada, če pride do posledic zaradi nepričakovanih, a mogočih škodnih dogodkov. Podobno opredelitev določa Obligacijski zakonik v 921. členu (Šinkovec, Tratar, 2001, str. 918): »Z zavarovalno pogodbo se zavarovalec zavezuje, da bo zavarovalnici plačal zavarovalno premijo ali prispevek, zavarovalnica pa se zavezuje, da bo, če se zgodi dogodek, ki pomeni zavarovalni primer, izplačala zavarovancu ali nekemu tretjemu zavarovalnino ali odškodnino ali storila kaj drugega.«⁶

Rizik, kot vsota možnosti (nevarnosti) za uresničitev dogodka, ki povzroči škodo, mora izpolnjevati naslednje pogoje:

da je mogoč in neodvisen od volje zavarovanca ali tretje zainteresirane osebe,

da je negotov in da povzroči škodne posledice in

da je zakonsko dopusten oz. moralen.

Kot finančni posrednik zavarovalnica deluje tako, da sredstva, ki jih ustvari s prodajo zavarovalnih storitev usmerja v naložbe, ki so pogoj za gospodarski razvoj. Tako je zavarovalništvo vključeno v številne trge (Dimovski, Volarič, 2000, str.12): trg varovanja oziroma socializacije tveganja, hranjenja in investiranja sredstev, upravljanja sredstev in preprečevanja izgub ter kot dobičkonosno podjetje. Kot banke, imajo tudi zavarovalnice posebna predpisana pravila delovanja in krovni zakon.

Zakon o zavarovalništvu (2000) določa, da je zavarovalnica pravna oseba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor za opravljanje zavarovalnih poslov. Zavarovalni posli so sklepanje in izvrševanje pogodb

⁶ Opredelitev zavarovanja je več npr. glej: Ivanjko Šime et al.: ABC zavarovalništva s praktičnimi primeri. Maribor, Založba Kapital-Neto d.o.o.: 1999, str. 12 ali Korošec Bojana: Zavarovanje premoženja poslovnega sistema z vidika ekonomike poslovnega sistema. Maribor: Zveza društev računovodskih in finančnih delavcev Slovenije, 1991, str.40-43, kjer avtorica razvršča opredelitve zavarovanja v štiri skupine ali Samuelson Paul A., Nordhaus William: Ekonomija. 14. Izdanje. Zagreb: Mate, 1992, str. 203.

o premoženjskem in življenjskem zavarovanju. Zavarovanja se, glede na glavne nevarnosti, ki jih krijejo, razvrščajo v naslednje zavarovalne vrste:

1. Nezgodno zavarovanje
2. Zdravstveno zavarovanje
3. Zavarovanje kopenskih motornih vozil
4. Zavarovanje tirnih vozil
5. Letalsko zavarovanje
6. Zavarovanje plovil
7. Zavarovanje prevoza blaga
8. Zavarovanje požara in elementarnih nesreč
9. Drugo škodno zavarovanje
10. Zavarovanje odgovornosti pri uporabi motornih vozil
11. Zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov
12. Zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil
13. Splošno zavarovanje odgovornosti
- 14. Kreditno zavarovanje**
15. Kavcijsko zavarovanje
16. Zavarovanje različnih finančnih izgub
17. Zavarovanje stroškov postopka
18. Zavarovanje pomoči
19. Življenjsko zavarovanje
20. Zavarovanje za primer poroke oz. rojstva
21. Življenjska zavarovanja vezana na enote investicijskih skladov
22. Tontine⁷
23. Zavarovanje s kapitalizacijo izplačil

Triindvajset zavarovalnih vrst zakon združuje v podskupine, te pa v skupine; tako prvih osemnajst zavarovalnih vrst imenujemo premoženjska zavarovanja, ostale zavarovalne vrste pa življenjska zavarovanja. Našteta zavarovanja so prostovoljna, razen obveznih zavarovanj, ki jih urejajo posebni zakoni (npr. obvezna zavarovanja v prometu, nekatere vrste zavarovanj odgovornosti).

---

⁷Je zavarovanje, pri katerem se skupina zavarovancev dogovori, da bo skupno kapitalizirala svoje prispevke in razdelila tako kapitalizirano premoženje med tiste zavarovance, ki doživijo določeno starost oz. med njihove dediče.

V Sloveniji deluje 16 zavarovalnic oz. (po)zavarovalnih družb (SZZ, internet, 10.9.2002)⁸: Kompozitne zavarovalnice (opravljajo zavarovalne posle življenjskih in premoženjskih zavarovanj), ki so tudi članice Biroja zelene karte: Adriatic, Generali, Maribor, Tilia, Slovenica, Triglav.

Druge (po)zavarovalne družbe: Krekova (kompozitna ter opravlja tudi kasko vozil), Kapitalska družba (opravlja posle dodatnega pokojninskega zavarovanja), Merkur (kompozitna), Grawe (kompozitna), Sklad obrtnikov in podjetnikov (opravlja pokojninska zavarovanja), Slovenska izvozna družba (opravlja kreditna zavarovanja), Vzajemna (opravlja prostovoljna zdravstvena zavarovanja), Pozavarovalnica Sava (opravlja pozavarovanja).

Ostale (po)zavarovalnice, ki niso članice Slovenskega zavarovalnega združenja: Concordia (opravlja življenjska zavarovanja), Triglav RE (opravlja pozavarovanja).

Poročilo Banke Slovenije (Poročilo BS 2000/2001, str. 11) navaja, da je konec leta 2000 v Sloveniji delovalo 14 zavarovalnic (11 zavarovalnic, ki opravljajo zavarovalne posle in 3 zavarovalnice, ki opravljajo pozavarovalne posle), 299 zavarovalno zastopniških in posredniških družb, Slovenska izvozna družba, Kapitalska družba, Jedrski pool in Slovensko zavarovalno združenje – škodni sklad. Bilančna vsota zavarovalnic (brez Slovenske izvozne družbe in Jedrskega poola) je na dan 31.12.2000 znašala 273,8 mrd SIT, bilančna vsota pozavarovalnic pa 48,1 mrd SIT, kar pomeni v družbenem bruto proizvodu 8%. Bilančna vsota zavarovalnic je na dan 31.12.2001 znašala 338,4 mrd SIT, pozavarovalnic pa 54,1 mrd SIT (Poročilo BS 2001/2002, str. 8). Če primerjamo gibanje števila bank in zavarovalnic v Sloveniji ugotovimo, da ostaja število zavarovalnic skoraj nespremenjeno, medtem ko se število bank občutno zmanjšuje, bilančna vsota zavarovalnic je približno desetkrat manjša od bilančne vsote bank in da ima vsaka panoga svojega vodjo: pri bankah je to Nova ljubljanska banka s približno 30% tržnim deležem konec leta 2000, pri zavarovalnicah pa je to Zavarovalnica Triglav s približno 40% tržnim deležem. Gibanje višine premije in odškodnin oz. zavarovalnin od leta 1991 do 2001 je prikazano v spodnji tabeli (brez pozavarovanja).

---

⁸Poročilo BS 2001/2002 navaja, da je konec leta 2001 v Sloveniji delovalo 11 zavarovalnic, 2 pozavarovalnici, SID, KD, Jedrski pool in SZZ – škodni sklad.

Tabela 1 – 4: Premije in odškodnine oz. zavarovalnine slovenskih zavarovalnic

Leto	Premija v 000 SIT	Letna rast	Škode v 000 SIT	Letna rast
1991	11.518.799	-	8.221.210	-
1992	32.901.978	285,6	20.794.171	256,5
1993	47.414.878	144,1	30.156.734	92,0
1994	62.962.405	132,8	41.898.515	102,5
1995	102.373.707	162,6	65.584.385	108,0
1996	121.815.413	119,0	78.004.548	118,2
1997	129.589.589	106,4	87.646.839	119,6
1998	154.044.988	118,9	96.511.651	123,0
1999	171.381.310	111,3	104.387.362	114,1
2000	192.865.500	112,5	126.320.712	158,5
2001	230.467.308	119,5	144.182.833	114,1

Vir: Slovensko zavarovalno združenje, internet, 18.7.2002

V desetih letih slovenskega zavarovalništva so tako premije kot škode oz. zavarovalnine porasle za 20-krat. Pri proučevanju zavarovanja kreditov pri zavarovalnici je potrebno poudariti, da je zavarovanje kreditov le majhen delček v celoti zavarovanj, saj je npr. v premiji za leto 2001 zastopano le z dvema odstotkoma v škodah pa s 3,3 odstotki. Pri tem pa je potrebno poudariti, da le sedem zavarovalnic zavaruje kredite⁹.

Področje zavarovalništva ureja 29 predpisov in navodil, nadzorni organ je Agencija za zavarovalni nadzor, ki je nadomestila Urad Republike Slovenije za zavarovalni nadzor. Agencija je pričela delovati 1.6.2000 kot samostojna in neodvisna pravna oseba zadolžena za nadzor zavarovalnic, Jedrskega poola, Slovenskega zavarovalnega združenja – škodni sklad, Slovenske izvozne družbe – zavarovalniški del, Kapitalske družbe – v delu prostovoljnih pokojninskih zavarovanj, zavarovalno zastopniških in posredniških družb, zavarovalnih zastopnikov in posrednikov ter nekaterih drugih oseb. Konec leta 2001 je imela 21 zaposlenih (nadzor bančnega poslovanja opravlja 45 zaposlenih v okviru Banke Slovenije). Enkrat letno mora poročati Državnemu zboru RS o svojih ukrepih po izvedenih postopkih nadzora, izdanih dovoljenjih za opravljanje zavarovalnih poslov ter o sodelovanju z drugimi domačimi in tujimi nadzornimi organi.

⁹Od teh sedmih zavarovalnic predstavlja levji delež v premijah in škodah Zavarovalnica Triglav. Več o tem v tretjem poglavju te naloge.

2. KREDITNO TVEGANJE

2.1. Vrste tveganj pri bančnem poslovanju

O ugotavljanju, merjenju in obvladovanju tveganj je v zadnjih letih v Sloveniji napisanega več kot o katerikoli temi s področja bančništva.¹⁰ Na splošno lahko opredelimo tveganje finančne institucije kot verjetnost, da bodo (nepredvidljivi) pogoji finančnega poslovanja, preko vplivnih dejavnikov notranjega ali zunanjega okolja, ob uresničitvi določenega poslovnega dogodka, vplivali na odstopanja od pričakovanih rezultatov poslovne odločitve (Šubelj, 2000, str. 4).

Najpomembnejše vrste tveganj pri bančnem poslovanju so (Saunders, 1994, str. 73-83):

1. Kreditno tveganje
2. Deželno tveganje
3. Tveganje spremembe obrestne mere
4. Tveganje spremembe deviznega tečaja
5. Likvidnostno tveganje
6. Tržno tveganje
7. Izvenbilančno tveganje
8. Tveganje nesolventnosti
9. Operativno tveganje

Zban (1999) v V. poglavju določa način obvladovanja tveganj. Banka mora zagotoviti ustrezen kapital glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja ter tveganja, ki jim je

---

¹⁰ Šesto strokovno posvetovanje o bančništvu je bilo v celoti namenjeno analizi bančnih tveganj (Zveza ekonomistov Slovenije. Portorož, 2000, 208 str.), na letošnjih Devetih dnevih slovenskega zavarovalništva v Portorožu je bil predstavljen prispevek Šker Tristana: Operativno tveganje v bančni dejavnosti in njegovo zavarovanje (Slovensko zavarovalno združenje. Portorož, 2002, str. 271- 284), v letih 1999 in 2000 so bila izdelana tri magistrska dela na Ekonomski fakulteti v Ljubljani in sicer: Slapničar Matevž: Sodobne metode upravljanja kreditnega tveganja, Napret Vesna Miša: Upravljanje s kreditnim tveganjem s poudarkom na kvantitativnih metodah, Šubelj Tina: Vrste zavarovanj in njihova vloga pri obvladovanju kreditnih tveganj bank. V Bančnem vestniku več člankov s tega področja (Zavodnik Evgenij: Nove smeri v bančni praksi za oceno kreditnega tveganja, 49(2000),12, 50(2001),1-2, 50(2001a),3, Razvoj in uporaba modela za merjenje kreditnega portfelja v bančni praksi, 50(2001b), 10, Karpe Primož: Klasična tveganja bančnega poslovanja – kreditno tveganje, 46(1997), 4), tudi časopis Finance je tej temi posvetil celotno prilogo z naslovom: Celovitega obvladovanja tveganj so se lotile le velike banke (Finance, št. 76, 30. junij 2000, str. P.1 do P.32).

izpostavljena pri opravljanju teh storitev (kapitalska ustreznost).¹¹ Navedene so naslednje vrste tveganj:

1. Likvidnostna tveganja
2. Kreditna tveganja
3. Obrestna, valutna in druga tržna tveganja
4. Tveganja zaradi izpostavljenosti do posamezne osebe
5. Tveganja, povezana z naložbami v kapitalske deleže in nepremičnine
6. Tveganja neizpolnitve nasprotne stranke, povezana z državo izvora nasprotne stranke

Kreditno tveganje je nevarnost, da posojeni denar ne bo vrnjen v dogovorjenem roku in/ali višini. Vzrok za nevrčilo je lahko nepripravljenost ali nesposobnost dolžnika.

Deželno tveganje je del kreditnega tveganja, kadar je dolžnik tujec (posameznik, podjetje ali država) in ne izpolni prevzetih obveznosti zaradi določenih državnih ukrepov (na primer: prepoved plačevanja v določeni valuti). Vprašljiv je tudi uspeh izterjave dolgov.

Tveganje spremembe obrestne mere je nevarnost spremembe obrestne mere, ko se sredstva in obveznosti po ročnosti ne ujemajo. Saunders (1994, str. 73-75) razlikuje:

Tveganje refinanciranja: ročnost sredstev je relativno daljša od ročnosti obveznosti, zato se lahko zgodi, da bodo stroški novih virov višji od donosov obstoječih naložb.

Tveganje reinvestiranja: ročnost sredstev je relativno krajša od ročnosti obveznosti, zato se lahko zgodi, da bodo donosi novih naložb nižji od stroškov obstoječih virov.

Tveganje spremembe deviznega tečaja je nevarnost spremembe deviznega tečaja, kadar ima banka odprte pozicije v tujih valutah (višina sredstev v določeni tuji valuti ni enaka višini obveznosti v isti valuti).

---

¹¹ Iz Zakona o bančništvu (1999) so dobesedno preneseni člani od 62 do 66 v Zakon o zavarovalništvu (2000) in sicer v člene od 104 do 108, ki se nanašajo na tveganja. Zakon o zavarovalništvu na žalost ne pojasni, katera tveganja so to.

Likvidnostno tveganje je nevarnost, da banka ne bo mogla izplačati zahtevanega zneska. Nevarnost se lahko pojavi ob nepredvidenih zahtevkih (npr. naval na banko) in je posledica dejstva, da ima banka samo toliko gotovine kot je nujno potrebno za običajno poslovanje.

Tržno tveganje je nevarnost, da bodo spremenjene tržne razmere povzročile banki izgubo sredstev. Nevarnost se pojavi pri trgovanju s sredstvi in obveznostmi kot posledica sprememb v obrestnih merah, deviznih tečajih in drugih cenah sredstev in virov (Saunders, 1994, str. 75).

Izvenbilančno tveganje je nevarnost, da bodo aktivnosti, ki trenutno niso izkazane v bilanci, v prihodnosti negativno vplivale na njeno obliko (npr. unovčena garancija – obveznost se iz potencialne spremeni v bilančno = realno).

Tveganje nesolventnosti je nevarnost nezadostnega kapitala za pokrivanje izgub, ki nastanejo zaradi padca vrednosti sredstev v primerjavi z obveznostmi. Sredstvom lahko pade vrednost zaradi vseh prej naštetih tveganj.

Operativno tveganje je nevarnost posredne ali neposredne škode, ki izhaja iz neprimernih ali pomanjkljivih notranjih procesov, ljudi ali sistema ali izvira iz zunanjih dogodkov (Šker, 2002, str. 271). Dogodki, ki izhajajo iz operativnega tveganja, lahko pomembno negativno vplivajo na finančni položaj banke (izguba osnovnih sredstev, tožbe iz odgovornosti, škoda zaradi »slabega imena«). Z razvojem informacijsko podprtih procesov raste pomen tega tveganja.

2.2. Merjenje kreditnega tveganja

Kreditno tveganje je najstarejša oblika tveganja pri finančnem poslovanju, stara je najmanj 3800 let¹² in se od takrat ni bistveno spremenila. Kreditno tveganje se pojavi kadarkoli nekdo kupi proizvod ali storitev, plačilo pa je odloženo (npr. telefoniranje, oskrba z elektriko, vodo), tako zadolževanje v svetu in pri nas narašča. Na kredit se kupuje skoraj vse: od zobne paste do hiše.¹³

---

¹² Hamurabijev zakonik iz leta 1800 pr. n. št. naj bi vseboval več delov povezanih s kreditiranjem v Babilonu.

Zadolževanje je globalni trend, vključno z zadolževanjem posameznih držav in prinaša več kreditnega tveganja. Da pa je bilo kreditno tveganje premalo izpostavljeno pri odločitvah kreditodajalcev, nam dokazujejo dogodki zadnjih treh desetletij: ameriške banke so v sedemdesetih letih posojale denar državam Latinske Amerike, v osemdesetih letih pa predvsem za nakup in gradnjo nepremičnih. Individualno tveganje so ustrezno merile, izbrale pa so napačen sektor¹⁴. Slabi krediti so povzročili tudi težave evropskih bank (npr. Crédit Lyonnais v Franciji in Banesto v Španiji). Razlogi so verjetno tudi v dejstvu, da so tehnike kreditnih analiz temeljile na znanih, domačih razmerah zahodnih držav in niso upoštevale možnih scenarijev razvoja dogodkov po trenutku odobritve kredita.¹⁵ Če izvzamemo težave, povezane s kreditnim tveganjem zaradi azijske krize (Japonska, Indonezija, Tajski, Malezija in Južna Koreja), pa so banke v zadnjih letih vendarle dosegle ugodne rezultate. Caouette, Altman in Narayanan (1998, str. 4) ugotavljajo izboljšanje: v obdobju od 1994 do 1998 je bil odstotek neizpolnjevanja kreditnih obveznosti pod 2%, medtem ko je bil ta odstotek v obdobju od 1988 do 1993 skoraj 4%. Kljub dobrim rezultatom pa zanimanje za nove tehnike obvladovanja kreditnega tveganja raste. Avtorji menijo, da so razlogi za zanimanje spremembe pri kreditodajalcih in trgih na katerih delujejo; banke lahko prodajo svoje naložbe iz naslova kreditov, zaradi potrebe po razpršenosti naložb, naraščajoče konkurence, potrebe po likvidnosti ter kapitalskih zahtev regulatorjev. Nova tveganja prinašajo tudi nove transakcije (izvedeni finančni instrumenti) v povezavi z deželnim tveganjem, pojavljajo se novi kreditodajalci (pokojninski, vzajemni skladi) z drugačnimi težnjami (npr. posojanje na daljši rok) in nenazadnje nova tveganja spodbujajo razvoj novih analitičnih orodij in tehnik obvladovanja kreditnega tveganja. O kreditnem tveganju velja razmisliti tudi z vidika politike obrestnih mer. Lah (2002, str. 1) navaja, da ima sindrom »Enron« (»friziranje« bilanc) več pomenov in postaja aktualen tudi za slovenske banke. Le-te bi morale več razmišljati o podjetjih in (pre)veliki višini posojilnih obrestnih mer.

---

¹³ MasterCard poroča o porastu obsega uporabe njihove kartice (v ameriških dolarjih) v letu 1995 glede na predhodno leto: 25% v Evropi, 22% v Aziji, 36% v Latinski Ameriki in 22% na Srednjem Vzhodu in Afriki (povzeto po Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 12).

¹⁴ Bukatarevič, Čufer (2001, str. 6-9) predstavljata Analizo kreditnega tveganja sektorjev in dejavnosti, kjer sta poskušala oceniti, kako tvegane so posamezne dejavnosti. Pri tem ugotavljata, da je problem izbira pravih kazalnikov, saj so dejavnosti zelo raznolike in imajo različne lastnosti, ki se pri finančnih kazalnikih različno odlikavajo. Slovenske banke ocenjujejo kot najbolj tvegane posamezne skupine predelovalnih dejavnosti (proizvodnja vozil in plovil, proizvodnja usnja, obutve, ribištvo, kmetijstvo). Najmanj tvegani sta dejavnosti finančnega posredništva in javne uprave. Poleg ocene tveganja je potrebno upoštevati še izpostavljenost banke do te dejavnosti oz. sektorja in obseg kapitala in rezervacij za potencialne izgube.

¹⁵ Po raziskavah Banke za mednarodne poravnave izvira 50-60% vseh bančnih težav iz neprimerne obvladovanja kreditnega tveganja (Krumberger, 2000, str. 73)

Zdravje kreditojemalcev namreč neposredno vpliva na stopnjo tveganja kreditne dejavnosti bank, po drugi strani pa bi se morala država bolj zavedati, da je povečevanje davčnih obremenitev podjetij in bank nevarno ravnanje.

Saunders (2000, str. 202) ločuje merjenje kreditnega tveganja posameznega kredita in merjenje kreditnega tveganja za celoten kreditni portfelj oz. koncentracije kreditnega tveganja.

Merjenje kreditnega tveganja za posamezni kredit je potrebno za določitev cene kredita in določitev ustrezne višine kredita oz. kreditnega limita posameznika ter ovrednotenje izpostavljenosti v povezavi z drugimi udeleženci. Kredite ločimo na (Saunders, 2000, str. 204): komercialne kredite in kredite industriji, na zavarovane in nezavarovane, kredite s takojšnjim črpanjem in z določeno dobo črpanja, kredite s fiksno obrestno mero in kredite s spremenljivo obrestno mero, kratkoročne in dolgoročne, hipotekarne in osebne ter druge kredite.

2.2.1. Dejavniki kreditnega tveganja

Na pričakovan donos iz danega kredita vpliva več dejavnikov: obrestna mera, provizije povezane s kreditom, premija za tveganje, oblika zavarovanja, drugi necenovni pogoji (npr. obvezni depoziti in zahteve po rezervacijah).

Primer (Saunders, 2000, str. 212):

L – osnovna obrestna mera = 12%

m – premija za tveganje = 2%

L + m = 14%

L – lahko odraža mejne stroške sredstev kot so npr. LIBOR, obrestne mere za sredstva pri centralni banki ipd., lahko pa je to obrestna mera, ki jo banka ponuja le najboljšim komitentom (angl. prime rate).

f – provizija = 1/8 odstotka

b – obvezni depozit = 10%

R – obvezna rezerva = 10%

Iz podatkov sledi, da bo bruto donos kredita (k) na posojeno denarno enoto enak:

$$1 + k = 1 + \frac{1 + f + (L+m)}{1 - [b (1 - R)]} = 15,52\%$$

Obljubljeni donos ($1 + k$) se lahko razlikuje od dejanskega donosa ($E(r)$ je pričakovan donos na denarno enoto): $E(r) = p(1 + k)$; p – verjetnost poplačila, $p < 1$ – verjetnost neplačila obstaja. Vidimo, da mora biti premija za tveganja (m) dovolj visoka in da previsoka premija za tveganje lahko zniža verjetnost za poplačilo. Iz navedenega sledi, da k in p nista neodvisna. Banka mora pri kreditnem tveganju upoštevati dve dimenziji: dimenzijo cene oz. obljubljenega donosa ($1 + k$) in dimenzijo količine oz. dostopnosti kredita.

Klasična kreditna analiza se osredotoča na dve povezani vprašanji:

1. *Ali je kreditojemalec pripravljen odplačati kredit?*

Odgovor na vprašanje poišče bančni analitik z ugotavljanjem kreditojemalčevega položaja v družbi (ugled), splošno veljavnih družbenih norm (sprejemljivo/neprejemljivo ravnanje), ugotavljanjem rednosti poravnavanja kreditojemalčevih dosedanjih obveznosti.

2. *Ali je kreditojemalec zmožen odplačati kredit (kreditna sposobnost)?*

Odgovor na vprašanje prične z ugotavljanjem in izračunavanjem makro in mikro kazalcev, ki veljajo za kreditjemalca. Odvisen je od mnogih dejavnikov, ki jih opazujemo pri izračunavanju verjetnosti neplačila. Model verjetnosti neplačila lahko zapišemo tudi v matematični obliki in pri tem upoštevamo različne dejavnike (Sinkey, 1992, str. 520):

- d - verjetnost neplačila (angl. default)
  - I - kakovost informacij
  - C - značaj komitenta
  - CF - plačilna sposobnost
  - NW - finančna moč oz. kapital
  - G - zavarovanje kredita
- $$d = d(I, C, CF, NW, G)$$

Model lahko razvijemo in dodamo še gospodarske razmere oz. sistematično tveganje ECY (konjunktorna gibanja, raven cen, rast BDP, stopnja zaposlenosti, ukrepi ekonomske politike, spremembe v zakonodaji ipd.) (Napret, 1999, str. 10).

Dejavnike kreditnega tveganja lahko razvrstimo glede na ravni kreditnega tveganja (Šubelj, 2000, str. 7):

Mednarodno okolje: neugodni politični dogodki, neugodna sprememba menjalnih tečajev, gibanje uvoza, izvoza.

Domače okolje: politični in izredni dogodki, elementarne nesreče, neugodna gospodarska in tržna gibanja (inflacija, recesija, spremembe obrestnih mer), restriktivna ekonomska politika, propad sistema zavarovanj ali garancij.

Panoga: motnje v običajnih komercialnih postopkih, nesprejemljivi komercialni pogoji, sprememba tehnologije, rast konkurence, neugodne razmere na nabavnem in prodajnem trgu, povečana pogajalska moč dobaviteljev in kupcev, nesolventnost kupcev, sprememba predpisov, razpoložljivost in cenovna nihanja surovin.

Podjetje: kratkoročna in dolgoročna plačilna nesposobnost, slabo vodenje, slabe notranje kontrole in nadzor, slaba finančna politika, slaba organizacijska struktura, slabo upravljanje z obratnim kapitalom, napačne strateške usmeritve, težave z novimi projekti ali proizvodi, slabi odnosi vodstvo – zaposleni ali med zaposlenimi.

Opisani dejavniki veljajo za kreditno tveganje, kadar je kreditojemalec podjetje, posredno pa seveda vplivajo na prebivalstvo, ki je zaposleno v teh podjetjih; nekateri dejavniki pa neposredno vplivajo na kreditno tveganje, kadar je kreditojemalec posameznik (politični dogodki npr.: razpad Jugoslavije leta 1991, sprememba zakonodaje npr.: dopolnitve Zakona o izvršbi in zavarovanju, ki veljajo od 22.9.2002 in določajo, da mora ob upoštevanju vseh odtegljajev zaposlenemu oz. upokojujencu ostati znesek najmanj v višini minimalne plače (trenutno približno 70.000 SIT, če odštejemo prispevke in davke) od prejšnje zajamčene plače (trenutno približno 50.000 SIT)).

Dejavniki kreditnega tveganja so osnova na kateri lahko pričnemo izvajati merjenje kreditnega tveganja oz. ocenjevati kreditojemalčevo sposobnost vračila izposojenih sredstev. Karpe (1997, str. 36) meni, da je »ovrednotenje« kreditnega tveganja ključno predvsem zaradi treh osnovnih motivov banke:

- pravilnega zaračunavanja cene posojila,
- pravilnega določanja višine posojila (in dobe – op. avtorice mag. dela) ter
- pravilne ocene potencialne izgube, ki jo banka lahko utрпи.

S pomočjo merjenja kreditnega tveganja se banka odloči ali bo odobrila kredit in, če ga bo, oblikuje ustrezne rezervacije.

Že iz doslej napisanega vidimo, da je odgovor na drugo vprašanje (glej str. 19 mag. dela) mnogo daljši in pomembnejši, zato si oglejmo modele za merjenje kreditnega tveganja, s poudarkom na merjenju kreditnega tveganja pri kreditih prebivalstvu.

2.2.2. Modeli merjenja kreditnega tveganja

Pri kreditnem tveganju nastopajo tri vrste tveganj (Slapničar, 1999, str. 35):

- tveganje neplačila, ki ga merimo kot verjetnost, da v določenem časovnem obdobju pride do neplačila (verjetnost neplačila se določa na različne posredne načine),
- tveganje izpostavljenosti, ki izvira iz nepoznavanja bodoče izpostavljenosti v primeru neplačila (okvirna posojila, limiti na tekočih računih),
- tveganje poplačila pomeni možnost, da v primeru neplačila v nadaljnji izterjavi ali z unovčevanjem zavarovanj ne bo prišlo do poplačila (najpomembnejšo vlogo igra kakovost zavarovanja).

Iz kreditnega tveganja izvira pojem potencialne izgube, ki jo razdelimo na:

- pričakovano izgubo, ki jo izračunamo iz statističnega povprečja velikega števila že odobrenih kreditov ter pokrivamo z rezervacijami,
- nepričakovano izgubo, ki je razlika med potencialno in pričakovano izgubo in jo pokrivamo s kapitalom,
- izjemna izguba kot posledica izjemnih dogodkov, lahko jo ocenjujemo z testiranjem vpliva izjemnih dogodkov na odplačevanje kreditov.

Merjenje kreditnega tveganja je podrejeno trem glavnim komponentam (Karpe, 1997, str. 36):

- izračunu verjetnosti, da kreditojemalec ne bo pravočasno ali ne bo v celoti poravnal svojih obveznosti,
- izračunu izpostavljenosti banke iz naslova kreditnega tveganja v določenem časovnem obdobju,
- izračunu dejanske izgube v odstotkih, ki jo banka realizira, ko je že uveljavila zavarovanja za odobren kredit oz. začela postopek izterjave.

Najpomembnejši del postopka merjenja kreditnega tveganja je njegova prva komponenta – ugotovitev verjetnosti neplačila. Modeli izračunavanja verjetnosti segajo vse od kvantitativnih do kvalitativnih, njihov končni rezultat pa je izračun odstotne verjetnosti neplačila dolga in razvrstitev kreditjemalca v razred tveganosti.¹⁶

---

¹⁶ Turvey (1991, str. 43-54) uporablja primerjalno historično analizo. Npr. od 1000 podjetij iz ene razvrstitvene skupine (dejavnost, velikost) v povprečju, skozi eno ekonomsko obdobje, 10 podjetij ne zmore več poravnati svojih obveznosti. Statistično gledano je količnik, ki kaže verjetnost neplačila enak 1%. Banka tako pričakuje, da bo 10 izmed 1000 podjetij v naslednjem obdobju v stečaju; pričakovanja upošteva pri politiki obrestnih mer ali obračunava posebne obračunske rezervacije. Ukrepanje banke je že obvladovanje kreditnega tveganja.

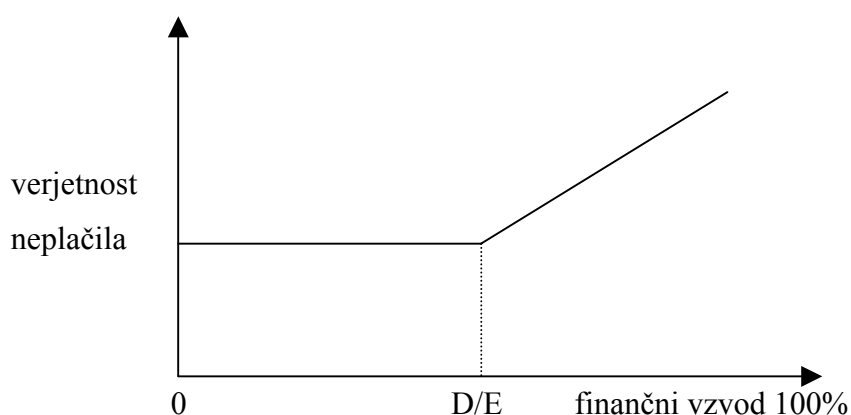
Analiza stanja na področju modeliranja kreditnega tveganja, ki jo je objavil Baselski odbor za bančni nadzor (1999) navaja, da mora biti interni model za kreditno tveganje:

- konceptualno razumljiv (transparenten in logičen),
- dejansko uporabljan pri upravljanju s tveganji (namen ne sme biti le zadostitev zahtevam bančnih regulatorjev),
- primerljiv z modeli drugih finančnih institucij,
- empirično ovrednoten (testiran na realnih podatkih).

Saunders (2000, str. 217) loči vrste modelov merjenja kreditnega tveganja:

- kvalitativne modele, kjer gre za pridobljene informacije od podružnic banke, agencij, ki proučujejo dejavnike, ki so specifični za kreditojemalca (sloves, velikost in trajanje odnosa, finančni vzvod, nihanje prihodkov, vrednost sredstev, ki jih uporabimo za zavarovanje kredita (angl. collateral)) in tržne dejavnike, ki imajo vpliv na vse kreditojemalce; vključujejo še osebno presojo analitika;

Slika 2 – 2: Finančni vzvod in verjetnost neplačila

Vir: Saunders, 2000, str. 219

- modele kreditnega točkovanja, ki se uporabljajo ali za izračun verjetnosti neplačila ali za razvrščanje kreditojemalcev v skupine (razrede) z enako verjetnostjo neplačila. Z izbiro in povezovanjem različnih ekonomskih in finančnih značilnosti kreditojemalca spoznamo, kateri dejavniki so pomembni za kreditno tveganje, ovrednotimo pomembnost posameznega dejavnika, lažje izločimo kreditojemalca s previsokim kreditnim tveganjem, pomaga pa nam tudi pri izračunavanju potrebnih rezerv za bodoče izgube. Saunders (2000, str. 221 – 224) navaja tri glavne vrste: modeli linearne verjetnosti, logit modeli in analizo linearne diskriminante.
- novejša modele.

Za izračunavanje pričakovane in nepričakovane izgube kreditnega portfelja navaja Zavodnik (2001b, str. 33):

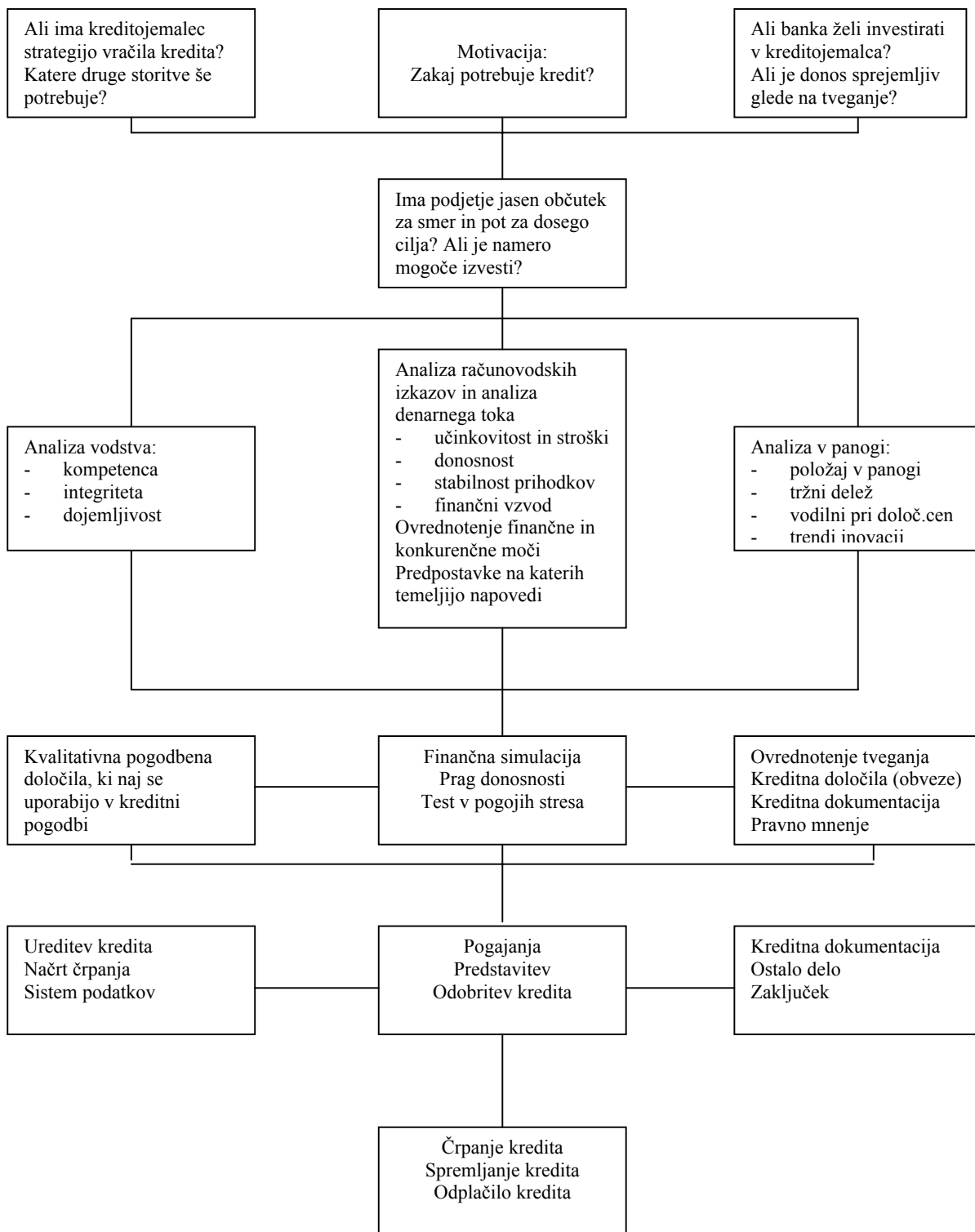
1. KMV Portfolio Manager - KMV Company
2. Credit Metrics – JP Morgan
3. Credit portfolio View – McKinsey
4. Credit Risk⁺ – CreditSuisse FirstBoston

Osnova merjenja kreditnega tveganja vseh modelov je ugotavljanje pričakovane in nepričakovane izgube kreditnega portfelja banke. Pričakovana izguba je rezultat produkta med verjetnostjo neplačila dolžnika, velikostjo terjatve ob nastanku neplačila in stopnje poplačila terjatev. Nepričakovana izguba je vsota vseh odklonov pričakovanih izgub od povprečja pričakovanih izgub, ki so agregirani z upoštevanjem variančno - kovariante matrike teh izgub (Zavodnik, 2002, str. 34).

Klasična kreditna analiza je sistem, ki se opira na subjektivno presojo strokovnjaka – analitika in poteka v naslednjih korakih (Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 85):

1. Ugotoviti ali se potreba kreditojemalca ujema s trenutno bančno politiko.
2. Analizirati bilančne postavke za daljše obdobje in ugotoviti trende in nihanja v poslovanju.
3. Preizkusiti bruto bilanco in s tem preveriti finančne postavke.
4. Prilagoditi postavke modelom, ki jih uporablja banka za analizo. Pregledati tudi uporabljene računovodske standarde, da dobimo konsistentne podatke.
5. Ovrednotiti namen kredita glede na predviden denarni tok. Predvideti, kako bo z vračilom kredita, če denarni tok ne bo enak predvidenemu.
6. Identificirati predpostavke in jih testirati (angl. stress – tested).
7. Analizirati panogo (trendi, položaj podjetja v panogi, potencialni vpliv morebitne spremembe zakonodaje).
8. Ovrednotiti vodenje in strategijo podjetja.
9. Pripraviti kreditno dokumentacijo, pogoje črpanja kredita, morebitna zavarovanja ali garancije in pogoje oz. posledice neplačevanja obveznosti.

Slika 2 – 3: Proces kreditne analize

Vir: Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 86

V Novi ljubljanski banki se pri kreditni analizi in določanju bonitet izhaja iz (Šubelj, 2000, str. 38): ocene posla oz. projekta, BILB (ponderirano povprečje izbranih kazalnikov poslovanja), števila dni zamude za rokom plačila glavnice ali obresti, ki je zapisan v pogodbi, subjektivne ocene podjetja s strani kreditnega referenta, položaja podjetja v panogi, časovne vrste prehodov med bonitetnimi skupinami podjetja, oblike zavarovanja posla.

Upoštevajo pa se tudi podatki o povezavah z banko in sicer:

- denarni pologi podjetja pri banki,
- obseg plačilnega prometa,
- podatki o blokadah žiro oz. transakcijskih računov.

V NLB je osnovni cilj internega modela za kreditna tveganja zagotoviti sprejemanje poslovnih odločitev na način, ki je usmerjen v optimizacijo razmerja med pričakovano donosnostjo in potencialnimi stroški ter zagotavljanje ustrezne ravni neto likvidne aktive. Velik pomen pripisujejo tudi zmanjševanju informacijske asimetrije, kar se lahko formulira z naslednjimi cilji (Barle, Žunič, 2000, str.102, 103):

- minimizacijo stroškov pridobivanja informacij,
- maksimizacijo uporabne vrednosti informacij, ki že obstajajo v banki,
- minimizacijo negotovosti na področjih, kjer banka nima informacijske prednosti,
- maksimizacijo fleksibilnosti pri sprejemanju odločitev v pogojih negotovosti.

Predstavitev modelov merjenja kreditnega tveganja ni namen te naloge. Če pa na kratko povzamem, gre pri modelih merjenja kreditnega tveganja za naslednje:

- bonitetne razvrstitve dolžnikov se v času spreminjajo glede na pogoje gospodarjenja – za vsakega kreditojemalca se tako izdelata pogojna verjetnost neplačila obveznosti;
- za vsako stanje ekonomije in ustreznega nabora pogojnih stopenj neplačil obveznosti je lahko izračunana pogojna distribucija enotnega – homogenega podportfelja;
- nepogojno distribucijo neplačil obveznosti portfelja se izračuna tako, da se združuje pogojne verjetnosti neplačil obveznosti homogenih podportfeljev za vsako stanje ekonomije. Za vsa stanja se izračuna tehtana aritmetična sredina pogojnih izgub portfelja v različnih stanjih ekonomije, ki so tehtane z verjetnostjo danih stanj ekonomije.

Slabosti kreditne analize so:

1. Navedene kreditne analize so drage, že zaradi dejstva, da jih lahko izdelujejo le izkušeni strokovnjaki, ki se morajo nenehno dodatno izobraževati.
2. Ne obstaja splošno uporabljana kreditna analiza. Vsaka banka razvije svoje postopke in modele merjenja kreditnega tveganja.
3. Pogosto ustvarijo varljiv občutek varnosti in ne omogočajo zaščite pred sistemskimi tveganji.
4. Sistem analiziranja je tako dober kot so strokovnjaki, ki ga izvajajo; tako lahko subjektivni pristop prinese tudi napačne odločitve.¹⁷
5. Z večanjem obsega poslov je vedno manj možnosti za posamično odločanje vodstva, vedno več ljudi odloča o odobravanju kreditov, odgovornost se razprši.
6. Je dokaj birokratski posel.
7. Letna poročila o kreditih, ki temeljijo na objavljenih podatkih podjetij, so vedno nekoliko za časom, saj gre za pretekle podatke.
8. Osredotočajo se na kreditojemalca in njegovo boniteto, zato lahko pride do koncentracije tveganja (države v razvoju, posamezne panoge).

2.2.3. Merjenje kreditnega tveganja pri kreditiranju prebivalstva

Ker bom v nadaljevanju proučevala zavarovanje kreditov prebivalstvu pri zavarovalnici, bom na kratko predstavila to vrsto merjenja kreditnega tveganja. Potrebno je opozoriti na razlike pri merjenju kreditnega tveganja za gospodarske družbe in prebivalstvo (Zavodnik, 2001, str. 44). Različni pristopi ocenjevanja izhajajo iz dejstva, da je za portfelj prebivalstva značilno veliko število dolžnikov, razmeroma majhni obsegi posameznih naložb, visoka, toda stabilna pogostost neizpolnitve obveznosti v primerjavi z drugimi portfelji.

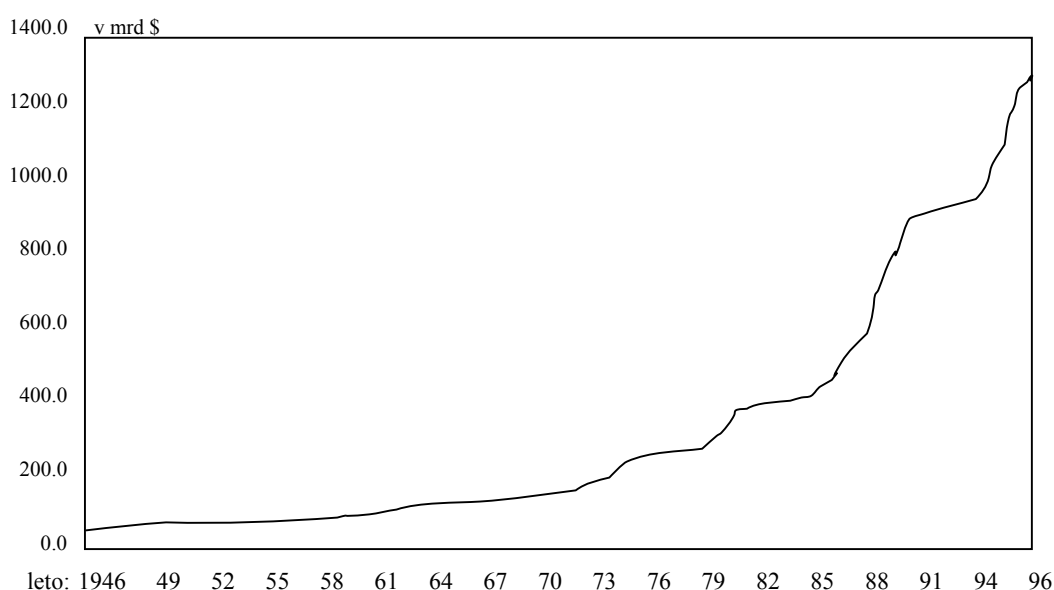
---

¹⁷ Grahek Andraž (Finance, 24.10.2002, str. 6) v članku »Investicijski bančniki v ZDA na zatožni klopi« navaja, da se preiskave in tožbe ameriškega tožilstva in agencije za nadzor trga vrednostnih papirjev (SEC) proti največjim investicijskim bankam kar vrstijo. Jedro tožb je nasprotje med interesi analitičnih oddelkov, ki izdajajo naložbena priporočila za delnice podjetij in oddelki investicijskega bančništva, katerih stranke so ta podjetja. Elliot Spitzer, newyorški vrhovni tožilec, se je odločil počistiti na Wall Streetu. Zahteva ustanovitev samostojne raziskovalne organizacije, ki bo zamenjala delo »hišnih« analitikov. Med prvimi žrtvami tožilstva je investicijska banka Merrill Lynch. Uvodna preiskava je pokazala, da sta bili ocena učinkovitosti in plača analitikov odvisni od tega, koliko so pripomogli k pridobivanju novih strank na področju investicijskega bančništva. Tudi Citigroup je obtožena neupravičenega izboljšanja bonitetnih ocen (AT&T). Obtožena je tudi CreditSuisse FirstBoston, da so njeni borzni posredniki investicijskim skladom, v zameno za prednost pri izdajah novih delnic, zaračunavali višje provizije.

Potrošniški krediti so v ZDA podobno razvrščeni kot pri nas: krediti za nakup avtomobilov, krediti za nakup stanovanja ali hiše, revolving krediti, krediti za mobilna stanovanja, drugo.

Ekspanzijo kreditov od leta 1946 do leta 1996 v ZDA prikazuje spodnja slika. Sliki: Stopnje predvidenih plačil kreditov prebivalstva v ZDA od leta 1971 do leta 1995 ter Stopnje neizpolnjevanja obveznosti iz potrošniških kreditov in kreditnih kartic v ZDA od leta 1980 do leta 1996 pa so prikazane na strani 28.

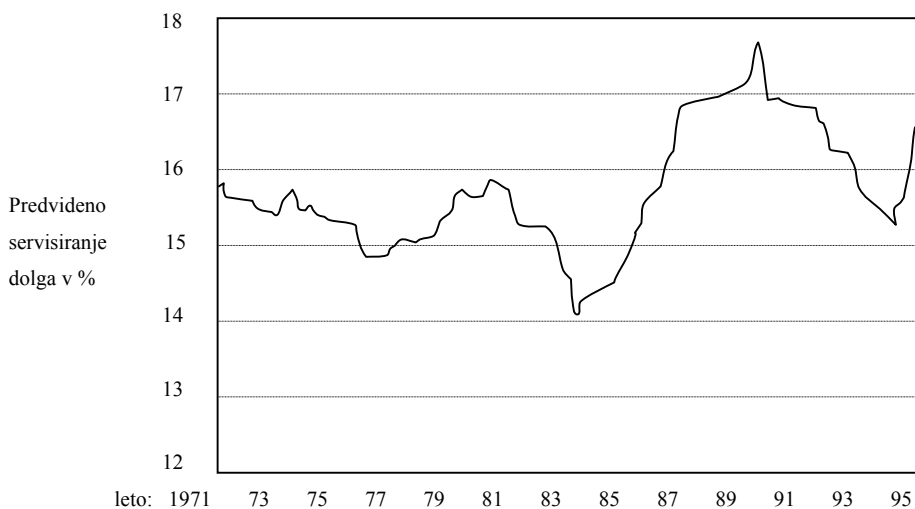
Slika 2 – 4: Potrošniški krediti v ZDA od leta 1946 do leta 1996

Vir: Board of Governors of the Federal Reserve System, 1998. Washington D.C.. Povzeto po Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 155

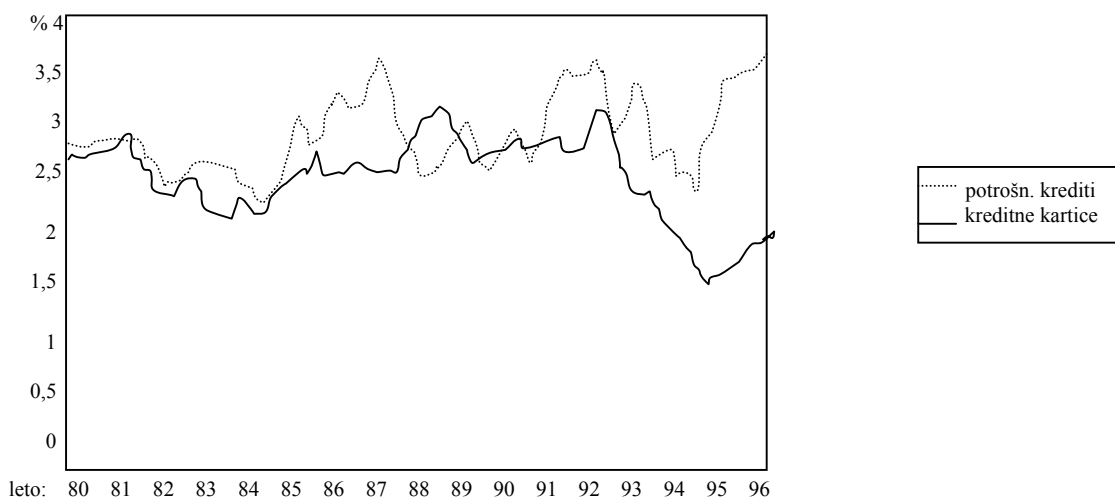
Zanimivo je opazovanje predvidenih plačil (predvidena plačila obrokov iz amortizacijskih načrtov za hipotekarne kredite, kredite za avtomobile, kreditne kartice in druge kredite gospodinjstvom) glede na celotne razpoložljive dohodke gospodinjstev (angl. debt service payments ratio) v letih od 1971 do 1996. Padci stopenj v letih 1974, 1980, 1982 in 1990 so posledica recesijskih trendov v gospodarstvu.

Slika 2 – 5: Stopnja predvidenih plačil kreditov prebivalstva v ZDA od leta 1971 do leta 1995

Vir: Združenje ameriških bank (American Bankers Association). Povzeto po Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 155

Slika 2 – 6: Stopnje neizpolnjevanja obveznosti iz potrošniških kreditov in kreditnih kartic v ZDA od leta 1980 do leta 1996

Vir: Združenje ameriških bank (American Bankers Association). Povzeto po Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 157

Za oceno kreditnega tveganja pri prebivalstvu se uporablja vrsta tehnik:

- subjektivna presoja,
- kreditno točkovanje,

- »drevo odločanja« (angl. decision tree analysis),
- matematično programiranje,
- sistem umetne inteligence (angl. neural networks, kar bi lahko prevedli kot oživčeno omrežje),
- višina kredita.¹⁸

2.2.3.1. Sistem subjektivne presoje

Na kakšen način banka presodi kreditojemalca je odvisno od notranjih pravil banke o odobravanju kreditov. Japonske banke uporabljajo naslednje kriterije (Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 158):

- maksimalna mesečna zadolžitev do 60% plače,
- starost 25 let in več,
- zadnji dve leti zaposlitve pri istem delodajalcu,
- panoga, kjer je zaposlen (nič kreditov za taksiste ali ljudi iz sveta zabavništva).¹⁹

Ameriške banke uporabljajo naslednje kriterije:

- potrdilo o bivališču in telefonska številka,
- najmanj eno leto bivanja na istem naslovu,
- najmanj eno leto pri istem delodajalcu,
- najmanj tri leta v eni državi in tri leta zaposlitev v isti državi,
- koliko časa je kreditojemalec že zaposlen in stopnja izobrazbe,

---

¹⁸ Tudi v Sloveniji je v zadnjih treh letih opazno razlikovanje pri oceni kreditnega tveganja. Pri t.i. »hitrih kreditih« (običajno do 1 mio SIT in do dve ali tri leta odplačevanja) je pogoj šest prilivov iz naslova plače ali pokojnine na tekoči račun kreditojemalca, rednost poravnavanja dosedanjih obveznosti in določen ostanek priliva iz plače ali pokojnine na tekoči račun.

¹⁹ Poraja se vprašanje, katera zaposlitev je netvegana. V Delu 15.10.2002 (leto XLIV/št. 238) članek Barbare Kramžar z naslovom: »Mediji za zadaj rešeni, banke v krizi« navaja, da je Deutsche Bank v krizi, saj so delnice največje evropske banke padle za polovico, prosti pad pa se še ni končal, kot se ni pri vseh drugih velikih nemških bankah. Dresdner Bank se, skupaj s svojo lastnico Allianz, bojuje z velikimi izgubami, pri frankfurtski Commerzbank morajo redno zanikati govorice o sovražnem prevzemu. Tudi muenchenska HypoVereinsbank je v nezavidljivem položaju. Za zaposlene to ne pomeni nič dobrega, direktorji načrtujejo zapiranje podružnic in odpuščanje. V državi vsak delovni dan zaprejo eno finančno ustanovo in pet podružnic. Če banke ne bodo uredile svojega položaja, bo v nevarnosti vsa Nemčija. Mali in srednji podjetniki, ki zagotavljajo večino delovnih mest, se že zdaj pritožujejo, da težko dobijo kredite. S tem se peklenski krog, ki tare gospodarstvo, sklene. Podjetja ne dobivajo kreditov, zato zmanjšujejo ali ukinjajo proizvodnjo, krediti postajajo vse dražji in tako naprej.

- mesečna plača najmanj \$1500,
- mesečna zadolžitev do 50% plače,
- v preteklosti ni imel težav z odplačili.

Če je kredit zavarovan, se naštetih kriteriji lahko spremenijo. V primeru zavarovanja z nepremičnino je večji poudarek na vrsti in tržni vrednosti nepremičnine kot pa na ugotavljanju kreditne sposobnosti; podobno je tudi pri zavarovanju kredita s premičninami.

V Sloveniji je merjenje kreditnega tveganja s subjektivno presojo na podlagi določenih dejavnikov najbolj razširjeno, dejavniki so podobni naštetim, posebnost pa je, da jih določajo zavarovalnice (vsaj kadar gre za zavarovanje kredita pri zavarovalnici).

2.2.3.2. Model kreditnega točkovanja²⁰

Modeli so nastali iz statističnega opazovanja podatkov; temeljijo na predpostavki, da obstaja točkovanje, ki identificira slab kredit do te mere, da je donos maksimiran kljub nekaterim izgubam (neporavnavanje obveznosti).

Tabela 2 – 5: Spremenljivke pri modelu točkovanja in vpliv na rezultat

SPREMENJIVKA	VPLIV (+ ali -)
Najeto ali lastno stanovanje	Lastno = (+)
Prebivanje na istem naslovu	Daljše = (+)
Dohodek na člana v družini	Visok = (+)
Stan: poročen, samski, razvezan	Poročen = (+)
Poklic	Odvisno
Druge kreditne kartice	Da = (+)
Kreditne kartice naftnih družb	Da = (+)
Število negativnih zaznamov v kreditni zgodovini	Malo = (+)
Število vlog za kredit v zadnjih šestih mesecih	Malo = (+)
Telefonska številka	Da = (+)
Leta iste službe	Veliko = (+)

Vir: Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 159

²⁰ Zasnova modela ter test njegove ustreznosti sta prikazana v knjigi Managing Credit Risk (Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 160 do 164).

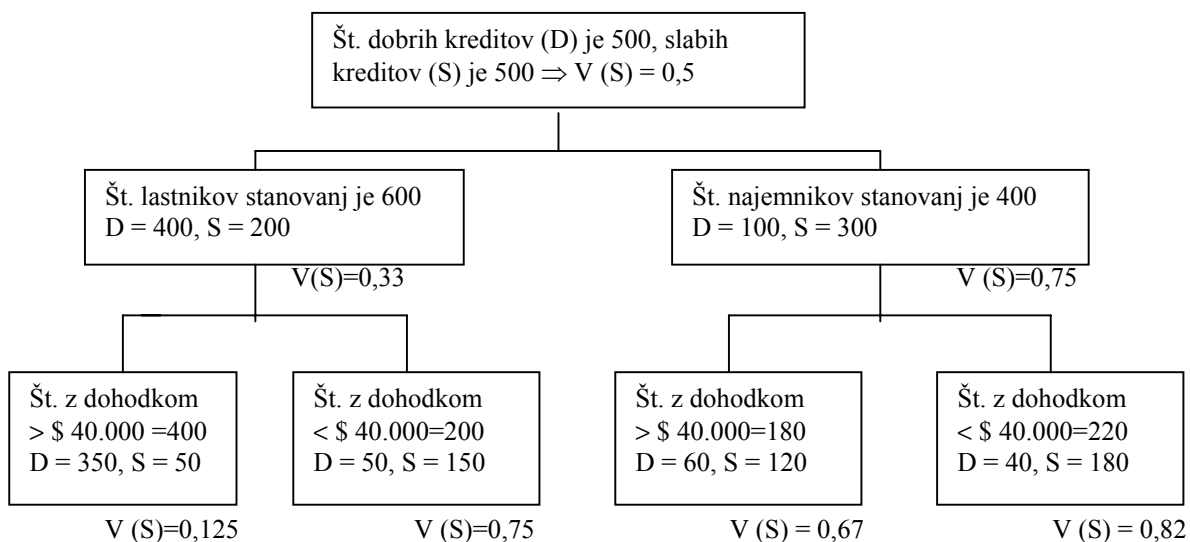
Podatki o rednosti poravnavanja obveznosti iz naslova kreditov se zbirajo pri kreditnih birojih kot so TRW, Trans Union, Equifax in CBI, ki posredujejo članom kreditne profile posameznikov, seveda za določeno plačilo.

Podoben temu je model, ki upošteva kriterije po Durandu (Sinkey, 1992, str. 618): spol, starost, stalnost prebivališča, poklic, panogo zaposlitve, stalnost zaposlitve, imetje na bančnem računu, nepremičnine in življenjsko zavarovanje. Posamezni kriterij je ovrednoten z določenim številom točk, seštevek vrednosti točk prinese potencialnemu kreditorejmalcu t.i. kreditni rezultat.

2.2.3.3. Drevo odločanja za oceno kreditnega tveganja

Populacijo, ki želi kredit, razdelimo npr. najprej na tiste, ki imajo lastno stanovanje in na tiste, ki imajo najeto stanovanje. Nato oba razreda razdelimo po dohodku itn.. Dobimo »pakete« potencialnih kreditorejmalcev. Odločitev sprejmemo glede na izračunano verjetnost, da bo kredit slab: $V(S)$.

Slika 2 – 7: Drevo odločanja za oceno kreditnega tveganja

Vir: Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 164

Zagovorniki modela poudarjajo, da model učinkovito uporablja povezanost med spremenljivkami. Lahko pridemo do rezultatov, tudi če določena spremenljivka manjka. Prednosti modela so nizki stroški in hitrost izračunavanja, vendar obstaja nevarnost, da bodo nižje ležeče celice imele premalo vhodnih podatkov na podlagi katerih bi se lahko odločali o kreditiranju.

2.2.3.4. Modeli z uporabo umetne inteligence

Omrežni algoritmi so nizi podatkov (spremenljivke iz prošnje za kredit), ki se matematično preoblikujejo tako, da dobimo rezultat (predvidevanje ali bo kreditjemalec odplačal kredit ali ne).

Prednosti navedenih modelov za merjenje kreditnega tveganja pri prebivalstvu so: objektivnost, konsistentnost, odpravljajo morebitno diskriminacijo kreditjemalcev, so relativno poceni, preprosti, lahko jih je razložiti, z njihovo uporabo pridemo relativno hitro do odločitve.

Slabosti modelov pa so: avtomatizem, predpostavljena je normalna distribucija, testirani so le na pretekle statistične podatke, ne upoštevajo demografskih sprememb.

Ni mi znano, da bi slovenske banke uporabljale katerega od naštetih modelov, čeprav odločitve, ali odobriti kredit ali ne, temeljijo na proučevanju podobnih kriterijev (zaposlitev, višina dohodka, delodajalec, kreditna zgodovina, poslovanje po tekočem računu). Da banke niso razvile posebnih modelov merjenja kreditnega tveganja pri kreditih prebivalstvu lahko pripišem dejstvu, da imajo večino kreditov prebivalstvu zavarovanih pri zavarovalnici, tako zavarovalnica s svojimi pogoji zavarovanja kreditov »skrbi« za merjenje kreditnega tveganja. V Zavarovalnici Triglav so to »Merila za ugotavljanje kreditne sposobnosti«, ki bodo predstavljena pri poglavju o zavarovanju kreditov.

2.3. Obvladovanje kreditnega tveganja

Obvladovanje kreditnega tveganja je:

- izpolnjevanje zakonskih zahtev (v Sloveniji: kapitalska ustreznost, razvrščanje aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk po tveganosti (kvaliteta kreditov) in ocenjevanje

- višine potencialnih izgub, načrtovanje in izvajanje ukrepov obvladovanja tveganj, vodenje kreditnih map, oblikovanje posebnih rezervacij, ugotavljanje velike izpostavljenosti (koncentracija kreditov), ugotavljanje absolutne vrednosti izpostavljenosti (obseg kreditov), poročanje Banki Slovenije, notranji, zunanji nadzor, nadzor Banke Slovenije),
- poslovanje z izvedenimi kreditnimi instrumenti,
  - listinjenje,
  - razpršenost naložb po sektorjih kreditojemalcev, panogah in kreditojemalcih,
  - geografska razpršenost naložb,
  - uporabljanje ustreznih modelov za merjenje kreditnega tveganja,
  - zaračunavanje različnih obrestnih mer in provizij za različne stopnje tveganosti,
  - omejevanje kreditiranja kreditojemalcev z večjo stopnjo tveganosti,
  - uporabljanje omejevalnih pogojev v kreditnih pogodbah (pogoji prodaje sredstev, novo zadolževanje kreditojemalca, izplačevanje dividend),
  - postavljanje zahtev, da tudi kreditojemalci sami obvladujejo tveganje neplačila (terminski posli),
  - prodaja kreditov,
  - zavarovanje kreditov.

Gotovo še kaj in vsaka od alinej si zasluži posebno obravnavo. Poudarek v moji nalogi dajem zavarovanju kreditov pri zavarovalnici, ki pomeni prenos kreditnega tveganja z banke na zavarovalnico, če so izpolnjeni določeni pogoji. Več o tem glej tretje poglavje mag. dela, v nadaljevanju pa bom najpomembnejše načine obvladovanja kreditnega tveganja na kratko predstavila.

2.3.1. Kapitalska ustreznost

Vloga kapitala je, da (Saunders, 2000, str. 442 in 443):

- absorbira nepredvidene izgube in ohrani zaupanje v banko,
- zavaruje nezavarovane vlagatelje v primeru nesolventnosti in likvidacije,
- zavaruje sklad zavarovanja vlog in davkoplačevalce,
- se uporabi za pridobitev sredstev za opravljanje finančnih storitev.

Razlog, da se kapitalska ustreznost tako poudarja, nam pokaže naslednji primer vloge kapitala (tržne vrednosti kapitala!) oz. neto vrednosti:

Tabela 2 – 6: Poenostavljena bilanca stanja banke

sredstva		obveznosti	v denarni enoti
dolgoročni vrednostni papirji	80	hranilne vloge	90
dolgoročni krediti	20	neto vrednost	10
skupaj	100	skupaj	100

Vir: Saunders, 2000, str. 445

Zaradi recesije, pride do težav pri odplačevanju kreditov in so vredni le še 12 denarnih enot:

Tabela 2 – 7: Poenostavljena bilanca stanja banke, ki kaže spremembe zaradi padca vrednosti kreditov

sredstva		obveznosti	v denarni enoti
dolgoročni vrednostni papirji	80	hranilne vloge	90
dolgoročni krediti	12	neto vrednost	2
skupaj	92	skupaj	92

Vir: Saunders, 2000, str. 445

Gospodarstvo tone v še večjo recesijo, krediti se še slabše poplačujejo, vrednost kreditnega portfelja pade na 8 denarnih enot:

Tabela 2 – 8: Poenostavljena bilanca stanja banke, ki kaže spremembe zaradi drastičnega padca vrednosti kreditov

sredstva		obveznosti	v denarni enoti
dolgoročni vrednostni papirji	80	hranilne vloge	90
dolgoročni krediti	8	neto vrednost	- 2
skupaj	88	skupaj	88

Vir: Saunders, 2000, str. 446

Zban (1999) določa, da mora banka zagotoviti, da **vedno** razpolaga z ustreznim kapitalom, glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev. Količnik kapitalske ustreznosti je razmerje med kapitalom banke in tveganju prilagojene aktive povečane za drugim tveganjem prilagojene postavke. Kapital vsake banke mora vedno dosegati najmanj znesek, ki je enak vsoti kapitalskih zahtev za kreditno in druga tveganja ter kapitalskih zahtev za prekoračena stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij. Banka mora izračunavati in izpolnjevati kapitalske zahteve za kreditno tveganje iz naslova bančnih postavk, za valutno tveganje in tveganje spremembe cen blaga iz naslova bančnih postavk in postavk trgovanja ter za ostala tržna tveganja iz naslova postavk trgovanja (Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, 2002).

Kapitalske zahteve za *kreditno* tveganje so, da mora banka ugotoviti višino tveganju prilagojene aktive, ki je seštevek posameznih bančnih postavk tehtanih s stopnjo kreditnega tveganja. Bančne postavke so neto knjigovodske vrednosti²¹ aktivnih bilančnih postavk in kreditne nadomestitvene vrednosti za neto vrednost zunajbilančnih postavk in postavk izvedenih finančnih instrumentov, ki jih ni mogoče uvrstiti med postavke trgovanja. Stopnje za tehtanje kreditnega tveganja bančnih postavk so štiri in sicer 0%, 20%, 50% in 100%. Če izločimo samo kredite prebivalstvu (vključno s krediti samostojnim podjetnikom, kmetom, in osebam, ki samostojno opravljajo poklic) je stopnja kreditnega tveganja 0%, če je kredit zavarovan:

- z vrednostnimi papirji ali nepreklicno brezpogojno garancijo Republike Slovenije na prvi poziv,
- z vrednostnimi papirji vlad držav EEA in nekaterih z njimi primerljivih držav OECD,
- z vrednostnimi papirji, katerih izdajatelj so Evropske skupnosti,
- bančnimi vlogami ali s potrdili o vlogah ali drugimi podobnimi instrumenti, ki jih je izdala in so v posesti pri banki kreditodajalki (šteje le kredit ali del kredita, ki je v celoti pokrit z bančno vlogo, katere rok dospelosti je enak ali daljši od dospelosti kredita; uporaba bančne vloge za zavarovanje kredita mora biti določena v temeljnem kreditnem poslu in v pravnem poslu o bančni vlogi),

---

²¹Neto knjigovodska vrednost je vrednost zmanjšana za znesek oblikovanih posebnih rezervacij, za znesek amortizacije pri postavkah osnovnih sredstev, diskonta ali tudi za znesek izključenih prihodkov posamezne postavke.

Stopnja kreditnega tveganja je 20%, če je kredit zavarovan:

- z drugimi jamstvi Republike Slovenije,
- z nepreklicno, brezpogojno garancijo ali vrednostnimi papirji Evropske Investicijske banke,
- z nepreklicnimi, brezpogojnimi garancijami ali vrednostnimi papirji multilateralnih razvojnih bank iz Priloge 2 Sklepa o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, 2000,
- z jamstvom oz. bančno garancijo ali vrednostnimi papirji domačih bank (tiste, ki so pridobile dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev), razen naložb v kapital in drugih naložb z lastnostjo kapitala,
- z jamstvom ali vrednostnimi papirji prvovrstnih tujih bank, razen naložb v delnice in drugih naložb z lastnostjo kapitala,
- z jamstvi oziroma bančnimi garancijami ali vrednostnimi papirji drugih bank.

Stopnja kreditnega tveganja je 50%, če je kredit zavarovan z zastavo nepremičnin, ki ustrezajo pogojem, določenim v veljavnem sklepu o razvrstitvi terjatev.

Stopnja kreditnega tveganja je 100%, če kredit ni zavarovan ali je kako drugače zavarovan. Iz navedenega sledi, da se za kredite zavarovane pri zavarovalnici upošteva stopnja kreditnega tveganja 100%, kar je po mojem mnenju ni pravilno. Zavarovanje pri, če hočete, »prvovrstni zavarovalnici« je po mojih izkušnjah mnogo boljše zavarovanje kot npr. zavarovanje z zastavo nepremičnin²²; seveda pa je zelo pomembno po kakšnih pogojih je kredit zavarovan, še bolj pa, da banka pri odobritvi te pogoje v celoti upošteva. Glede na izkušnje pri zavarovanju kreditov, bi jih uvrstila med bančne postavke, za katere se uporablja stopnja kreditnega tveganja 20%.

Kapitalska zahteva za kreditno tveganje se izračuna v višini 8% tveganju prilagojene aktive oziroma z uporabo višjega odstotka, če Banka Slovenije določi višji količnik kapitalske ustreznosti od minimalnega.

---

²² Pomislino samo na zastavljeno stanovanje ali hišo. Pri prodaji na dražbi (ZIZ, 1998) je sicer določeno, da se morajo stanovalci takoj izseliti, vendar v praksi temu ni tako (glej: Černogar Meta, Kruhar Simona, 2002, str. 8), postopki so dolgotrajni (in zelo dragi) in večinoma neuspešni, razen, če pride do dogovora z dolžnikom. Tudi sodne cenitve nepremičnin po tržni vrednosti ne zagotavljajo, da je nepremičnino po tej ceni možno prodati, njena tržna vrednost pa se lahko v času drastično spremeni (npr. v bližini zgradijo deponijo za odpadke ali letališče ali vojaški objekt itd.) ali pa preprosto ni kupcev. Pri rubežu oz. dražbi trpi tudi ugled banke (predstavljajte si samo naslove v časopisih: »Banka X meče šestčlansko družino s štirimi otroki na cesto«).

Banka je dolžna razviti ustrezen informacijski sistem in postopke za spremljanje višine kapitala in kapitalskih zahtev ter zagotoviti pravilno in pravočasno poročanje Banki Slovenije.

2.3.2. Razvrščanje aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk

Kriteriji za razvrščanje aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk so se, od konca leta 1992, ko so temeljili zgolj na zamudah plačil, zaostri leta 1993 in veljali nespremenjeni do konca leta 1996. V letu 1997 so začeli veljati strožji kriteriji, saj je metodologija, veljavna do leta 1996, upoštevala oceno bonitete posameznega dolžnika, vendar je bilo, pod določenimi pogoji, dopuščeno, da se je terjatev, zavarovana z zastavo premičnega ali nepremičnega premoženja, razvrstila v skupino A. Od januarja 1997 pa je bilo takšno terjatev dopustno razvrstiti le v eno skupino višje od skupine, v katero bi se razvrstila terjatev glede na boniteto dolžnika.

Zban (1999) predpisuje obveznost banke, da v okviru predpisanih in internih meril razvršča aktivne bilančne in zunajbilančne postavke po tveganosti in ocenjuje višino potencialnih izgub iz naslova kreditnih tveganj. Aktivne postavke banka razvršča v skupine na podlagi ocene sposobnosti dolžnika izpolnjevati obveznosti do banke ob dospelosti. Ocena dolžnikove sposobnosti mora temeljiti na:

- oceni finančnega položaja posameznega dolžnika,
- oceni njegove zmožnosti zagotavljati potreben denarni pritok,
- vrsti in obsegu zavarovanja terjatev banke do posameznega dolžnika,
- preteklega izpolnjevanja obveznosti dolžnika do banke.

Banka je dolžna ves čas trajanja pravnega razmerja (dobe kreditiranja) spremljati poslovanje osebe in kvaliteto zavarovanja terjatev banke. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk (2002) opredeljuje tvegane in netvegane bilančne postavke ter tvegane zunajbilančne postavke:

Tvegane bilančne postavke so vsi dospeli in nedospeli kratkoročni in dolgoročni krediti, naložbe v vrednostne papirje in dolgoročne naložbe v kapital, eskontirane menice, terjatve iz izvedenih finančnih instrumentov, s katerimi se trguje na prostem trgu, naložbe v naložbene nepremičnine, obračunane obresti, nadomestila in opravnine (provizije) ter terjatve za plačane garancije, avale in druge prevzete obveznosti, vloge pri bankah ter ostale postavke, ki jih je možno razporediti na posameznega dolžnika.

Netvegane bilančne postavke so denar v blagajni, stanja na računih pri Banki Slovenije, terjatve do Banke Slovenije in Republike Slovenije, terjatve do Evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank držav EEA in z njimi primerljivih držav OECD ter opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena dolgoročna sredstva.

Tvegane zunajbilančne postavke obsegajo izdane garancije, avale, nekrite akreditive, prevzete nepreklicne obveznosti iz odobrenih kreditov in odobrene neizkoriščene limite iz okvirnih kreditov, odobrene neizkoriščene limite po plačilnih karticah oz. zneske zaupanja po plačilnih karticah ter druge prevzete obveznosti na osnovi katerih lahko nastane obveznost plačila s strani banke.

Razvrstitev postavk poteka tako, da banka sistematično pregleda svoj portfelj ter razporedi postavke po posameznih dolžnikih, nato pa opravi razvrstitev glede na tveganost terjatev. Terjatve se razvrstijo v skupine od A do E. Terjatve do dolžnikov - fizičnih oseb so tako lahko:

1. A:

- če ni za pričakovati težav z odplačevanjem obveznosti in dolžniki plačujejo svoje obveznosti ob dospelosti oz. izjemoma z zamudo do 15 dni;
- če so terjatve zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem, ki je lahko: bančna vloga, za katero obstaja s pogodbo določena obveznost, da se uporabi za poplačilo terjatve; vrednostni papirji Republike Slovenije, Banke Slovenije ter vlad in centralnih bank držav EEA in nekaterih z njimi primerljivih držav OECD; nepreklicne garancije na prvi poziv bank, ki so pridobile dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev, prvovrstnih bank držav članic in prvovrstnih tujih bank; prvovrstni dolžniški vrednostni papirji bank, s katerimi se trguje na finančnih trgih, nepreklicna jamstva Slovenske izvozne družbe, nepreklicna jamstva Republike Slovenije.

2. B:

- če je za pričakovati določene težave z odplačevanjem kreditov, dolžnikovo finančno stanje je trenutno šibko, ne kaže pa, da bi se v bodoče bistveno poslabšalo;
- dolžniki večkrat plačujejo obveznosti z zamudo do 30 dni, občasno tudi z zamudo od 31 do 90 dni;

3. C:

- če je za pričakovati, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti;

- dolžniki so izrazito podkapitalizirani;
- dolžniki nimajo zadostnih dolgoročnih virov sredstev za financiranje dolgoročnih naložb;
- banka od dolžnikov ne prejema tekočih zadovoljivih informacij ali ustrezne dokumentacije v zvezi s terjatvami, jamstvi in viri za odplačilo terjatev;
- večkrat plačujejo obveznosti z zamudo od 31 do 90 dni, občasno tudi z zamudo od 91 do 180 dni;

4. D:

- za dolžnike obstaja velika verjetnost izgube;
- so nesolventni in nelikvidni;
- pri pristojnem sodišču je bil vložen predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja;
- dolžniki so v sanaciji oz. postopku prisilne poravnave;
- ki so v stečaju;
- ki večkrat plačujejo obveznosti z zamudo od 91 do 180 dni, občasno tudi z zamudo od 181 do 365 dni;

5. E:

- v to skupino se razvrstijo terjatve, za katere se ocenjuje, da ne bodo poplačane in
- terjatve s sporno pravno podlago.

Zlasti za majhne dolžnike in prebivalstvo se lahko v večji uporabi *merilo rednosti poravnavanja obveznosti* do banke. Pri kreditiranju prebivalstva velja izpostaviti dejstvo, da lahko banka terjatve, ki so zavarovane z zastavo nepremičnin razvrsti za eno skupino višje kot bi jih na osnovi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti poravnavanja pogodbenih obveznosti, vendar največ za eno leto po roku za plačilo terjatve. V tem primeru mora banka razpolagati z vso potrebno dokumentacijo, iz katere je razvidno, da je zastavljena nepremičnina učinkovito in ustrezno sredstvo sekundarnega poplačila. Banka mora v primeru, da gre za hipoteko oz. da nepremičnina ni v njeni posesti, razpolagati vsaj z notarskim zapisom o sklenitvi sporazuma, z zaznamkom na originalu pogodbe, če nepremičnina ni vpisana v zemljiški knjigi, s pravnomočnim sklepom sodišča o vknjižbi zastavne pravice na nepremičnini ter z vknjižbo prepovedi odsvojitve in obremenitve, če je nepremičnina vpisana v zemljiški knjigi, z ažurnim zemljiškoknjižnim izpiskom, z zavarovalno polico za nepremičnino, vinkulirano v korist banke, s cenitvenim poročilom pooblaščenega izvedenca.

Terjatve razvrščene v skupino C, D, in E se restrukturirajo, kar pomeni, da se pri računovodskih postopkih takoj izkazuje izguba in potencialna izguba, prihodki pa šele ob njihovi dejanski realizaciji.

Potencialne izgube banke iz naslova kreditnega tveganja se na podlagi razvrstitve terjatev v skupine izračunavajo v povprečju najmanj v višini:

- 10% terjatev, razvrščenih v skupino B (oz. najmanj 5% in največ 15% pri posamezni),
- 25% terjatev, razvrščenih v skupino C (oz. najmanj 15% in največ 40% pri posamezni),
- 50% terjatev, razvrščenih v skupino D (oz. najmanj 4% in največ 99% pri posamezni) in
- 100% terjatev, razvrščenih v skupino E.

Banka mora zagotavljati informacije in dokumentacijo o dolžniku z vodenjem kreditnih map, iz katerih morajo biti razvidni osnovni podatki o dolžniku, njegovem finančnem stanju in položaju ter o vsebini kreditnega razmerja.

Banka mora imeti ustrezen informacijski sistem in računovodske postopke za spremljanje izpostavljenosti do posameznih oseb in skupin povezanih oseb ter mora zagotoviti pravilno in pravočasno poročanje.

2.3.3. Oblikovanje splošnih in posebnih rezervacij

Banka oblikuje rezervacije za splošna bančna tveganja, namenjene kritju izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz njenega celotnega poslovanja. Posebne rezervacije za kreditna in deželna tveganja pa so namenjene pokrivanju potencialnih izgub, ugotovljenih na podlagi Sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunaj bilančnih postavk bank in hranilnic (2002). Posebne rezervacije v višini najmanj 1% se oblikujejo za terjatve razvrščene v skupino A, za ostale terjatve pa se oblikujejo posebne rezervacije v višini ugotovljenih potencialnih izgub (Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic, 2002).

2.3.4. Izpostavljenost

Zban (1999) opredeljuje izpostavljenost banke do posamezne osebe kot vsoto vseh terjatev in pogojnih terjatev do te osebe, vrednost naložb v vrednostne papirje te osebe in vrednost kapitalskih deležev banke v tej osebi. Izpostavljenost banke do posamezne osebe ne sme

presegati višine 25% kapitala banke. Velika izpostavljenost pa je izpostavljenost banke do posamezne osebe, ki dosega ali presega višino 10% kapitala banke, vsota vseh velikih izpostavljenosti pa ne sme presehati 800% višine kapitala banke. Podrobnejše opredelitve in določbe najdemo v Sklepu o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (2002).

2.3.5. Notranje in zunanje revidiranje

Banka mora organizirati notranjo revizijo kot samostojni organizacijski del, ki je neposredno podrejen upravi banke ter funkcionalno in organizacijsko ločen od drugih delov banke. Če notranja revizija pri pregledu poslovanja ugotovi, da banka krši pravila o obvladovanju tveganj ter ji zaradi tega grozi nelikvidnost ali nesolventnost, ali da je ogrožena varnost poslovanja in lahko nastopi možnost aktiviranja jamstva za zajamčene vloge, mora o tem nemudoma obvestiti upravo banke; če pa uprava krši pravila o obvladovanju tveganj, mora o tem nemudoma obvestiti nadzorni svet. Pooblaščen zunanji revizor pa mora pregledati letno poročilo banke in konsolidirano letno poročilo bančne skupine.²³ Če revizor ugotovi kršitve pravil o obvladovanju tveganj in banki grozijo zgoraj navedene posledice, mora o tem nemudoma obvestiti BS (Zban, 1999). Sklepu o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (2002) določa, da mora revizor v »Dodatku« k letnemu poročilu priložiti:

- računovodske izkaze banke v obliki prepisanih kratkih shem,
- stanje izpostavljenosti do BS in države s pojasnili,
- stanje in spremembe rezervacij in izvršenih odpisov neizterljivih kreditov in terjatev,
- pregled spremembe stanj vrednostnih papirjev s pojasnili,
- pregled naložb v kapital s pojasnili,
- stanje prevzetih in morebitnih obveznosti s pojasnili,
- opis drugih finančnih storitev, ki jih opravlja banka,
- poročilo o izpolnjevanju pravil o obvladovanju tveganj: pri revizijskem pregledu se revizor samostojno odloči za obseg pregledane aktive, pregledati mora izpostavljenost do deset največjih fizičnih oseb, izpostavljenost do skupin povezanih komitentov. Izpolnjen mora biti vprašalnik predstavljen v Tabeli 2 – 9.

---

²³ Revizijo slovenskih bank (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja za leto 2001 in prvo polovico 2002, str. 23) so za izkaze na dan 31.12.2001 opravljale naslednje revizijske hiše: PriceWaterhouseCoopers (7 bank), Ernst & Young (6 bank), KPMG (5 bank), Deloitte & Touche (2 banki), ITEO-Abeceda (1 banka in tri hranilnice). Banka Slovenije je v preteklem letu zaradi ugotovljenih nepravilnosti podala zoper revizijske hiše dve ovadbi Slovenskemu inštitutu za revizijo.

Tabela 2 – 9: Vprašalnik, ki ga mora izpolniti zunanji revizor, ko pregleduje kreditna tveganja

		DA	NE
1	Ali ima banka sprejeto politiko upravljanja s kreditnim tveganjem?		
2	Ali ima banka izdelane ustrezne notranje postopke za ugotavljanje in merjenje kreditnega tveganja?		
3	Ali ima banka ustrezen načrt ukrepov za obvladovanje kreditnega tveganja in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov?		
4	Ali ima banka ustrezne notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje kreditnega tveganja?		
5	Ali banka pred odobritvijo vsakega kredita oz. pred sklenitvijo druge pogodbe, ki je temelj nastanka izpostavljenosti banke, oceni dolžnikovo sposobnost izpolnjevanja obveznosti do banke in kvaliteto zavarovanja terjatev?		
6	Ali banka presega največjo dopustno izpostavljenost do posamezne osebe?		
7	Ali banka presega največjo dopustno izpostavljenost do posamezne osebe, ki jo banka posredno ali neposredno obvladuje, oz. do osebe, ki jo posredno ali neposredno obvladuje ista oseba kot banko?		
8	Ali ima banka veliko izpostavljenost do posamezne osebe?		
9	Ali nadzorni svet izdaja predhodna soglasja za velike izpostavljenosti?		
10	Ali vsota vseh velikih izpostavljenosti presega omejitve 800% kapitala?		
11	Ali izkazuje banka izpostavljenost do oseb v posebnem razmerju z banko?		
12	Ali nadzorni svet izdaja soglasja za sklenitev pravnega posla, ki je temelj za nastanek izpostavljenosti banke do oseb v posebnem razmerju z banko?		
13	Ali izpostavljenost banke do posamezne osebe v posebnem razmerju z banko presega 10% kapitala banke?		
14	Ali vsota vseh izpostavljenosti banke do vseh oseb v posebnem razmerju z banko presega 100% kapitala banke?		
15	Ali je banka posredno ali neposredno kreditirala in dajala jamstva za nakup lastnih delnic ali delnic družb, v katerih kapitalu je banka udeležena z najmanj 20% deležem?		
16	Ali je banka posredno ali neposredno kreditirala in dajala jamstva za nakup podrejenih dolžniških instrumentov, katerih izdajatelj je sama oz. družbe, v katerih je banka udeležena z najmanj 20% deležem in ki se glede na svoje lastnosti lahko upoštevajo pri izračunu kapitala in kapitalske ustreznosti banke oz. družbe?		
17	Ali je imela banka oblikovane zadostne rezervacije za kreditna tveganja?		
18	Ali je imela banka oblikovane zadostne rezervacije za tveganja neizpolnitve nasprotne stranke povezana z državo izvora nasprotne stranke?		
19	Ali poteka odobravanje kreditov posamezni osebi v eni organizacijski enoti banke?		
20	Ali je zagotovljen celovit pregled nad kreditno funkcijo banke?		
21	Ali ima banka organizirano bonitetno službo, ki je ločena od kreditne funkcije?		
22	Ali obravnava banka problematične kredite v kakšni posebni skupini ali oddelku?		
23	Ali ima banka izdelana ustrezna pisna navodila o postopkih na področju kreditiranja?		
24	Ali so pristojnosti glede obsega odobrenih naložb urejene z ustreznimi pravilniki?		
25	Ali ima banka izdelane kvantitativne ter kvalitativne omejitve za posamezne sektorje, osebe, države, panoge itd.?		
26	Ali banka vodi ustrezno politiko in postopke izterjave zapadlih terjatev?		
27	Ali banka vodi ustrezno politiko in postopke odpisovanja terjatev?		
28	Ali banka vodi ustrezno politiko in postopke izterjave odpisanih terjatev?		
29	Ali banka vodi ustrezno in popolno zunajbilančno evidenco o instrumentih, prejetih za zavarovanje terjatev in obveznosti?		
30	Ali ima banka v okviru rezervacij za kreditna tveganja oblikovane tudi rezervacije namenjene izključno zaščiti pred tveganjem kartičnega poslovanja?		

Vir: Sklep o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (2002)

2.3.6. Nadzor Banke Slovenije

Banka Slovenije opravlja nadzor nad bankami z namenom preverjanja, če banke spoštujejo pravila o obvladovanju tveganj in druga pravila določena z Zban in s predpisi. Ukrepi nadzora nad banko so: odreditev odprave kršitev, odreditev dodatnih ukrepov, prepoved opravljanja določenih bančnih poslov oz. drugih finančnih storitev, odvzem dovoljenja, izredna uprava, prisilna likvidacija, odločanje o razlogih za stečaj banke.

Poročilo BS 2000/2001 (2001) navaja²⁴, da je vsota velikih izpostavljenosti pri vseh bankah še vedno pod predpisano. 31.12.1999 je vsota velikih izpostavljenosti dosegala v povprečju 182,7% kapitala bank, 31.12.2000 185,1% in 31.3.2001 189,6% kapitala bank. 25% izpostavljenost do skupine povezanih oseb so 31.12.2000 presegle tri banke. Kvaliteta kreditnega portfelja se v zadnjih letih ni bistveno spremenila. Delež donosne aktive (terjatve skupin A in B) se je gibal med 93% in 95%, delež nedonosne aktive med 5% in 6% (terjatve skupine C) ter delež neizterljive aktive (terjatve skupin D in E) med 3% in 4%.

Tabela 2 – 10: Razvrstitev bilančne in zunaj bilančne aktive bank

v %

Skupina	31.12.1997	31.12.1998	31.12.1999	31.12.2000	30.6.2001
A	90,1	89,6	88,5	87,4	87,8
B	4,4	5,0	6,3	7,4	7,2
C	2,3	2,1	2,0	2,1	2,0
D	1,8	1,8	1,5	1,6	1,5
E	1,4	1,5	1,7	1,6	1,5

Vir: Poročilo BS 2000/2001 (2001, str. 41)

Tabela 2 – 11: Razvrstitev bilančne in zunajbilančne aktive bank brez terjatev do Banke Slovenije in Republike Slovenije

v %

Skupina	31.12.1997	31.12.1998	31.12.1999	31.12.2000	30.6.2001
A	85,7	85,7	84,9	83,9	84,4
B	6,3	6,9	8,3	9,5	9,2
C	3,3	2,8	2,7	2,6	2,5
D	2,5	2,5	2,0	2,0	1,9
E	2,1	2,1	2,2	2,0	1,9

Vir: Poročilo BS 2000/2001 (2001, str. 41)

²⁴ za postavke, ki jih navaja Poročilo so veljali še sklepi iz leta 1999 (Uradni list RS, št. 32)

Tabela 2 – 12: Razvrstitev bilančne in zunajbilančne aktive bank brez upoštevanja zavarovanja

Skupina	31.12.1997	31.12.1998	31.12.1999	31.12.2000	30.6.2001
A	84,8	79,2	82,0	80,7	81,5
B	7,4	11,2	11,0	11,5	10,8
C	3,2	4,1	2,6	3,0	3,2
D	2,4	2,5	2,1	2,2	1,9
E	2,2	3,0	2,3	2,7	2,6

Vir: Poročilo BS 2000/2001 (2001, str. 42)

Neto skupna izpostavljenost kreditnemu tveganju je na dan 31.12.2000 znašala 3.736,5 mrd SIT, kar je glede na leto 1999 20,2% nominalna rast, najvišji porast so beležile terjatve iz skupin B in D. 30.6.2001 pa je neto skupna izpostavljenost znašala 4.122,3 mrd SIT, kar pomeni 10,3% nominalni porast glede na konec leta 2000. V skladu s porastom neto skupne izpostavljenosti so se v letu 2000 povečali oblikovani popravki in rezervacije in sicer za 22,5% , v prvem kvartalu 2001 pa za 5,2%. Povečuje se tudi delež dvomljivih in spornih terjatev v bruto aktivih in sicer od 11,6% 31.12.1999 na 12,8% 30.6.2001, na ta dan je zanašalo pokritje teh terjatev s popravki vrednosti 44,6%. Struktura naložb bank po sektorjih je na dan 31.6.2001 naslednja: 74,5% izpostavljenosti bank je do gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, **14% do prebivalstva** in 11,5% do tujih oseb (Banka Slovenije, 2001) .

Tabela 2 – 13: Struktura bruto skupne izpostavljenosti bank po sektorjih²⁵

SEKTOR	31.12.94	31.12.95	31.12.96	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	30.06.01
Gospodar. družbe in s.p.	1.070.587	1.289.088	1.436.658	1.753.786	2.117.982	2.381.241	2.849.536	3.128.390
Prebivalstvo	117.555	200.425	259.148	309.334	381.693	468.858	534.059	587.185
Tuje osebe	247.672	281.591	319.057	266.124	275.728	318.680	421.071	484.342
Skupaj	1.435.814	1.771.104	2.014.864	2.329.244	2.775.403	3.168.778	3.804.667	4.199.917

Vir: Prirejeno po Poročilu o nadzoru bančnega poslovanja Banke Slovenije, 2001, str. 80

²⁵ Struktura naložb bank po sektorjih se konec leta 2001 ni bistveno spremenila v primerjavi z letom 2000. 75% izpostavljenosti do gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, 14,9% do prebivalstva in 10,1% do tujih oseb (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja za leto 2001 in prvo polovico 2002, Banka Slovenije)

2.3.7. Izvedeni kreditni instrumenti

Izvedeni kreditni instrumenti so nastali v devedesetih letih kot možnost, da banka, proti plačilu določene provizije, prenese kreditno tveganje na drugo osebo. Izraz »credit derivative« (angl.) je nastal zaradi izvora tega instrumenta, saj je »izveden« iz obstoječih delov aktiv banke, iz kreditov. Čeprav je ime novo, so ti instrumenti podobni tradicionalnim zavarovanjem kreditov (akreditivom, garancijam). Na primer (povzeto pa Caouette, Altman, Narayanan, 1998, str. 305):

Banka A ima izpostavljenost 100 mio SIT do podjetja X za dobo pet let in jo želi zmanjšati brez prodaje drugi instituciji. To je običajna dilema za banko pri kreditnem razmerju, saj je možno, da po prodaji kredita ne bo imela več možnosti odobriti novega. Tako se banka A dogovori z banko B, da, v zameno za periodično provizijo 50 baznih točk, dobi varstvo za svojo izpostavljenost. Če podjetje X ne izpolni svoje obveznosti, plača namesto njega banka B. Banke tega posla ne poimenujejo zavarovanje, saj ne želijo še dodatnega nadzora s strani zavarovalniških nadzornikov, ne želijo tudi spodbuditi zavarovalnic k izdelavi podobnih ponudb²⁶.

Transakcijo lahko razdelimo v tri glavne kategorije:

- zamenjava kvalitetnih kreditov, kjer se išče zaščita izrecno zaradi načela razpršenosti naložb,
- zamenjava zaradi obvladovanja deželnega tveganja,
- multikreditne košarice, kjer se kreditni izvedeni instrument uporabi za zaščito pred velikimi izgubami.

2.3.8. Listinjenje

Sekuritizacija ali listinjenje je tehnika za preoblikovanje nelikvidnih sredstev v aktivi bank (hipotekarni krediti, terjatve iz kreditnih kartic) v vrednostne papirje, ki so pokriti s sredstvi. Banka prenese kvalitetna sredstva na posebno institucijo (trust), ki nato izda kvalitetne vrednostne papirje (obveznice). Izplačilo obresti in glavnice je odvisno od denarnih tokov iz prejšnjih sredstev banke npr. hipotekarnih kreditov.

---

²⁶ V ZDA je samo 7 pooblaščenih institucij, ki imajo licenco za zavarovanje izdanih garancij.

Ko trust obveznice proda, gre izkupiček banki (Ribnikar, 1996, str. 49). Listinjenje je pomembno za vse štiri temeljne funkcije finančnih trgov:

1. Funkcija sprejemanja hranilnih vlog – banka lahko odobri nove kredite, zato potrebuje nove vloge – listinjenje je naredilo prostor za nove vloge.
2. Investicijska funkcija – ljudje potrebujejo poti za doseg rasti njihovega kapitala z investiranjem v sredstva, ki jim ustrezajo glede na likvidnost, dospelost, donos.
3. Kreditna funkcija – svež denar za novo kreditiranje.
4. Funkcija obvladovanja kreditnega tveganja – z izločitvijo oz. prodajo teh sredstev iz bilance, izločimo tudi kreditno tveganje.

2.3.9. Prodaja kreditov

Banke medsebojno prodajajo in kupujejo kredite že preko sto let. Velik del korespondenčnega bančništva zajema prodaja kreditov. Prodaja kreditov pa je začela strmo naraščati zaradi potreb financiranja prevzemov in združitvev. Kredit se lahko proda z ali brez obveznosti povratnega odkupa (regresa). V drugem primeru se kredit izloči iz bilance, prav tako kreditno tveganje. Vrsti prodaj kreditov sta (Saunders, 2000, str. 651):

- prodaja tradicionalnih kratkoročnih kreditov in
- HLT prodaja kreditov (angl. highly leveraged transaction loans).

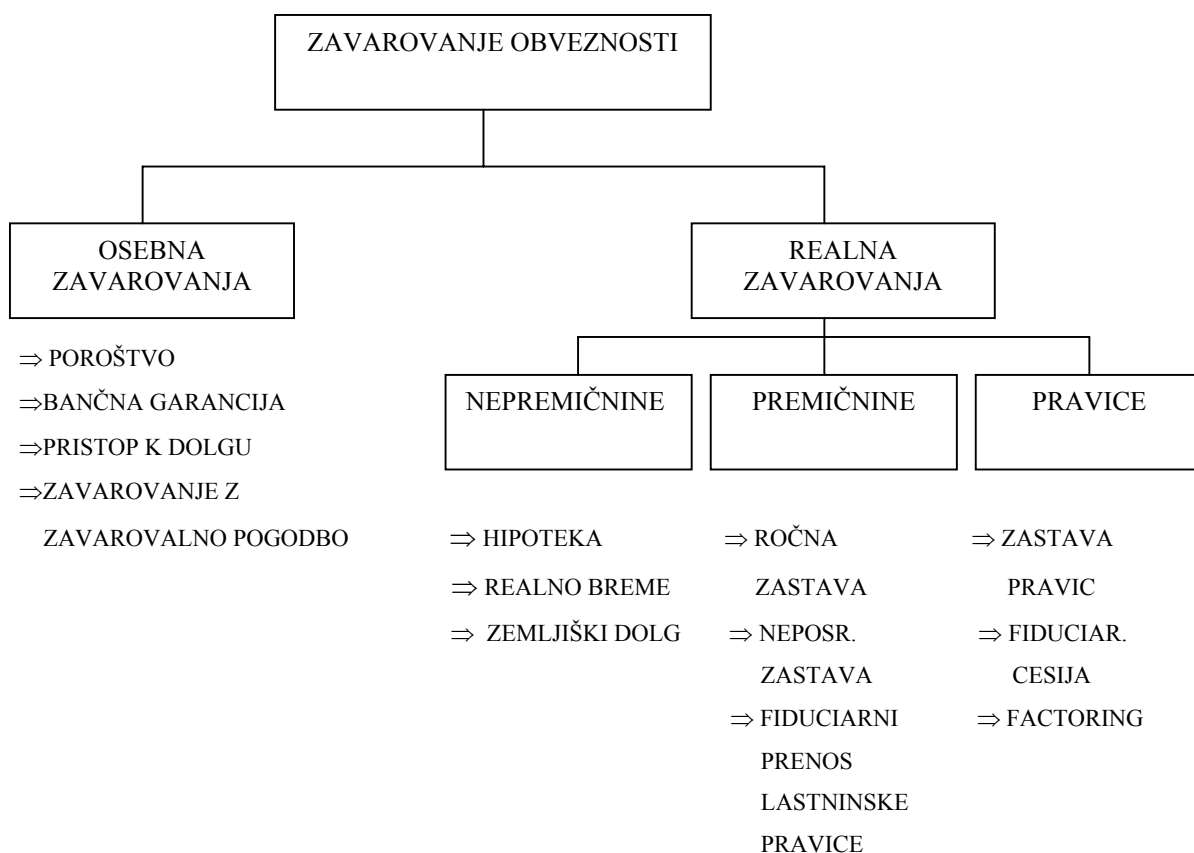
Dodatni razlogi za prodajo kreditov so še (Saunders, 2000, str. 658):

- zahteve po obveznih rezervacijah,
- prihodki od provizije (tekoči prihodek),
- stroški kapitala (zmanjšanje sredstev in dvig količnika kapital/sredstva),
- zmanjšanje likvidnostnega tveganja.

2.3.10. Zavarovanje kreditov

Pri obvladovanju kreditnega tveganja je zavarovanje kredita pomembno tako pri kreditih podjetjem kot prebivalstvu. Morda je pri drugi kategoriji še pomembnejše, saj se boniteta posameznega kreditojemalca ne ugotavlja s opisanimi orodji iz prejšnjega poglavja. Nekateri avtorji ugotavljajo, da gospodarska praksa še ne izkorišča vseh razpoložljivih možnosti na področju zavarovanja plačil (Tratnik et al., 2001, str. 23). Razloge vidijo v nepoznavanju novejših oblik zavarovanja in preveliko usmerjenost v nepremičnine kot edini kvalitetni objekt zavarovanja. Vrste zavarovanj lahko predstavimo na naslednji način:

Slika 2 – 8: Vrste zavarovanj obveznosti

Vir: Tratnik et al., 2001, str. 19

Katero vrsto zavarovanja kredita bo zahtevala banka, je odvisno od:

- njene kreditne politike in strategije,
- ugotovljene kreditne sposobnosti,
- namena in ročnosti kredita,
- vrste kreditjemalca (sektor),
- preteklih odnosov kreditjemalca in banke,
- kvalitete zavarovanja in
- stroškov zavarovanja.

Zakon o obligacijskih razmerjih (Cigoj, 1978) ureja zastavo, bančne denarne depozite, deponiranje vrednostnih papirjev, kreditno pogodbo, kreditno pogodbo na podlagi zastave vrednostnih papirjev, bančno garancijo. Obligacijski zakonik (2001) ureja denarne obveznosti, odstop terjatve s pogodbo (cesija), prevzem dolga, pristop k dolgu in poroštvo. Na področje zavarovanja kreditov pa posega tudi Zakon o izvršbi in zavarovanju (1998), saj se

njegove določbe smiselno uporabljajo tudi za zavarovanje. ZIZ opredeljuje sredstva zavarovanja, ki so: zastavna pravica na nepremičnini (ne uporablja izraza hipoteka), zastavna pravica na premičnini, zastavna pravica na podlagi sporazuma strank, prehodne odredbe in začasne odredbe.

2.3.10.1. Poroštvo

S poroštvom se porok zavezuje, da bo izpolnil obveznost kreditojemalca, če je ta ne bo izpolnil sam. Poroštvo spada v vrsto osebnih zavarovanj v pravnem pomenu, t.j., da tretja oseba (porok) odgovarja upniku s celotnim svojim premoženjem v primeru, da dolžnik ne izpolni v roku svoje obveznosti. Za veljavno poroštvo je potrebno, da je hkrati veljavna tudi obveznost, ki jo je prevzel glavni dolžnik. Terjatev proti poroku ne more biti predmet samostojne cesije; cedira se lahko samo skupaj s terjatvijo glavnega dolžnika. Obstajajo še druge, posebne vrste poroštva (Šinkovec, Tratar, 2001, str. 1123):

- menično poroštvo (aval) – odgovarja solidarno;
- del credere poroštvo – komisionar, ki sklene posel s tretjim za komitentov račun, je lahko porok komitentu, da bo tretji posel izpolnil; komisionar ima pravico do plačila za prevzeto poroštvo, ki ga plača upnik;
- zavarovanje sodnih stroškov;
- garancijska pogodba s katero se stranka zaveže, da bo nosila nevarnost, ki bi v bodoče zadela koga tretjega;
- garancijsko pismo.

Poroštvena izjava mora biti pisna. S tem, ko porok poravna upnikovo terjatev, preide ta terjatev z vsemi stranskimi pravicami in jamstvi za njeno izpolnitev. V bančni praksi se banke zelo razlikujejo v uporabi tega instrumenta zavarovanja, ki je lahko zelo učinkovito ali pa popolnoma neučinkovito, odvisno od tega, kdo je porok in njegova sposobnost plačila v trenutku, ko banka to od njega zahteva. Običajno gre za solidarno poroštvo (zaveza kot porok in plačnik), uporablja pa se tudi izraz »kreditno sposobni solidarni porok«, kar pomeni, da je porok v trenutku sklenitve kreditne pogodbe kreditno sposoben za najem kredita, ki ga najame kreditojemalec. Težava je v tem, ker je »kreditno sposobnih solidarnih porokov« vse manj ali pa ne želijo jamčiti s vsem svojim premoženjem za obveznosti nekoga drugega. Skoraj po pravilu so tako solidarni poroki pri kreditih prebivalstvu ožji družinski člani kreditojemalca, pri podjetjih pa podjetja, ki imajo določen interes (npr. dobavitelji).

2.3.10.2. Bančna garancija

Bančno garancijo še vedno ureja ZOR (1978). Z izdajo bančne garancije prevzema banka (garant) obveznost do upravičenca iz garancije, da bo poravnala obveznost za katero jamči, če je ob zapadlosti ne bo izpolnila oseba za katero banka jamči in če bodo izpolnjeni v garanciji navedeni pogoji. Razmerje med garantom in upravičencem se imenuje valutno razmerje. Glede na pravno naravo ločimo naslednje vrste garancij:

- akcesorno: primarno je zavezan kreditojemalec, sekundarno garant,
- neakcesorno: obveznost garanta ni odvisna od obstoja obveznosti kreditojemalca,
- pogojno: plačilo je pogojeno s predložitvijo določenih dokumentov,
- nepreklicno (na prvi poziv, brez ugovora): banka mora obveznosti iz garancije izpolniti, tudi če bi dolžnik (ki je v razmerju do banke naročitelj) imel ugovore,
- preklicno,
- neposredno: udeležena je ena banka,
- posredno: udeleženi sta najmanj dve banki (če druga banka prevzame obvezo za garantovo obvezo govorimo o supergaranciji).

Bančna garancija na prvi poziv ali celo supergarancija je odlično sredstvo zavarovanja, pod pogojem, da gre za zdravo banko. Kreditno tveganje se v celoti prenese na garanta. Je pa sorazmerno drag način zavarovanja. Banka garant zahteva običajno od kreditojemalca tudi druga zavarovanja. Kot sredstvo zavarovanja se uporablja zlasti pri mednarodnih poslih.

2.3.10.3. Pristop k dolgu

Pristop k dolgu ureja OZ (2001) in ga je potrebno razlikovati od poročstva. Oseba, ki je pristopila k dolgu, ni niti solidarni niti subsidiarni dolžnik. To pomeni, da pristopnik nima pravice regresa od prvotnega dolžnika, k dolgu katerega je pristopil. K dolgu nekdo tretji pristopi s pogodbo, s katero se upniku zavezuje, da bo izpolnil njegovo terjatev do dolžnika. Pri odobritvi kredita se ta oblika zavarovanja ne uporablja, bolj je pomembna v primeru smrti dolžnika ali v primeru, da dolžnik prenese del ali celotno premoženje na drugo osebo (z darilno, prodajno pogodbo), s tem preidejo na drugo osebo tudi dolžnikova aktiva in pasiva. Za dolgove, ki se nanašajo na preneseno premoženje, odgovarja še naprej dotedanji imetnik, z njim pa tudi solidarno oseba, na katero je premoženje prešlo. Ta oseba je pravzaprav pristopila k dolgu. Zelo pomembno je, da banka razlikuje pristop k dolgu od prevzema dolga, saj v prvem primeru lahko terjata tako prvotnega dolžnika kot tudi osebo, ki pristopi k dolgu, v

drugem primeru pa terjatve do prvotnega dolžnika ugasnejo. OZ (2001) ima za prevzem dolga vgrajeno varovalo v 429. členu in sicer, da v primeru, če je bil prevzemnik ob upnikovi privolitvi prezadolžen, upnik pa tega ni vedel ali ne bi moral vedeti, prejšnji dolžnik ni prost obveznosti, pogodba o prevzemu dolga pa ima učinek pogodbe o pristopu k dolgu. Razlika med pristopom in prevzemom je tudi v tem, da v prvem primeru ni potrebna privolitev dolžnika, v drugem primeru pa mora biti pisno podano soglasje vseh treh strank: upnika, dolžnika in prevzemnika.

2.3.10.4. Zavarovanje z zavarovalno pogodbo

Ker bo ta oblika zavarovanja predmet preučevanja v naslednjem poglavju, naj na tem mestu omenim le to, da jo OZ (2001) izključuje iz obravnave, niti ne da napotka na katerega od ostalih zakonov. Bistvo tega zavarovanja pa je, da banka sklene z zavarovalnico zavarovalno pogodbo (polico), plača zavarovalno premijo ter prenese kreditno tveganje na zavarovalnico. Zavarovalnica pa po nastopu zavarovalnega primera (neplačilo dolžnika) plača banki zavarovalnino, ki se izračuna na dogovorjeni način. Ivanjko et al. (1999, str. 89) zelo skopo opredeljuje kreditna zavarovanja: predmet kreditnih zavarovanj je nevarnost, da kredit ne bo pravočasno vrnjen. Kreditna zavarovanja delimo na:

- del credere zavarovanja,
- kavcijska (jamstvena) zavarovanja in
- zavarovanja zaupanja.

2.3.10.5. Hipoteka

Beseda hipoteka (gr. hypotheca) je grškega izvora in pomeni nekaj podstaviti oz. obremeniti. Že od rimskega prava dalje je ena od prednosti hipoteke njena neposestnost – zastavitelju omogoča nadaljnjo uporabo zastavljene stvari. Pogoj za širšo uporabo pa je bil uvedba zemljiške knjige. Po določbah ZIZ (1998) je mogoče ustanoviti zastavno pravico na nepremičnini na podlagi izvršilnega naslova, ki se glasi na denarno terjatev ali na podlagi sporazuma strank. V slovenskem pravu je hipoteka (Tratnik et al., 2001, str. 74):

- navadna – vpiše se pri eni ali več nepremičninah v istem zemljiškoknjižnem vložku in glasi na višino terjatev z morebitnimi obrestmi,
- skupna – vpiše se na več nepremičninah v različnih zemljiškoknjižnih vložkih in glasi na višino terjatve z morebitnimi obrestmi,

- maksimalna – vpiše se na eni ali več nepremičninah, v enem ali več zemljiškoknjižnih vložkih, služi za zavarovanje ene ali več terjatev, ki bodo nastale iz določenega temeljnega razmerja in glasi na najvišji denarni znesek terjatev, ki jih hipoteka še varuje.

Kot specifičen problem se v slovenskem prostoru pojavljajo nepremičnine (predvsem stanovanja v stanovanjskih blokih), ki še niso vpisane v zemljiško knjigo. Za evidenco vrstnega reda je zato ZIZ (1998) v 12. členu predvidel vpis teh pravic v register, ki se vodi pri Notarski zbornici Slovenije kot javna knjiga.

Hipoteka, kot oblika zavarovanja, je pri nas vedno bolj razširjena, tako pri podjetjih kot tudi pri prebivalstvu (predvsem stanovanjski ali dolgoročni krediti), čeprav še vedno mnogo manj kot v razvitih državah.²⁷ Banka običajno zahteva nepremičnino, ki je vredna več (običajno 1,5 do 3x več) kot glavnica kredita, prednost daje poslovnim prostorom pred stanovanjskimi hišami, saj je izvršba hitrejša in lažja. Vpiše se kot prvi hipotekarni upnik (redkokdaj drugače) in zahteva tudi požarno zavarovanja objekta in vinkulacijo zavarovanja v njeno korist.

---

²⁷ Glej npr.: - članek Mete Černogar in Simone Kurhar v časopisu Dnevnik, št. 84, 11.4.2002, str. 8 »Posojil, zavarovanih s hipoteko, je vse več, a še vedno manj kot drugod po Evropi«, ki navaja, da se slovenske banke izogibajo pravih hipotekarnih posojil, pri katerih kot hipoteka služi nepremičnina, ki jo kupujemo, ponujajo pa se posojila, pri katerih se že obstoječa nepremičnina uporablja kot oblika zavarovanja. Po podatkih Ministrstva za finance je bilo pri slovenskih bankah v lanskem letu s hipoteko zavarovanih približno 22% vseh stanovanjskih posojil. Tovrstna posojila se ne morejo obravnavati kot klasična hipotekarna, saj je višina posojila še vedno odvisna od mesečnih prejemkov posojilojemalca in ne le od vrednosti zastavljene nepremičnine. Sistem hipotekarnega financiranja še ni zaživel iz treh razlogov: slabo razvite zemljiške knjige, predolgi postopki izterjave in obstoja zavarovanj posojil pri zavarovalnici. Predsednica okrajnega sodišča v Ljubljani Marija Bele Vatovec je povedala, da so lani v Ljubljani obravnavali približno 400 tovrstnih zadev (izvršba zaradi dolžnikovega neplačila), da na prvi dražbi kupcev običajno ni, na drugi pa jih je povprečno sedem. Težava je, kadar so nepremičnine zasedene; na izpraznitev se čaka tudi do treh let. Na padec cene pod tržno čakajo stalni dražitelji, ki se ukvarjajo z mejnimi posli, ki celo grozijo, če kdo postavi višjo ceno. Potem jih kupijo in kasneje prodajo po tržni ceni. Avtorici navajata tudi primer IPC holdinga, ki je gradil poslovno-stanovanjski kompleks na Brodu v Ljubljani. Zemljišče je bilo do take mere obremenjeno s hipotekami, da jih naložbenik ni mogel poplačati. Računal je na to, da bo hipotekarne kredite poplačal s kupninami potencialnih kupcev stanovanj, vendar je izvajalec še pred tem ustavil vsa dela, saj mu naložbenik ni mogel zagotoviti bremen prostih stanovanj, s katerimi bi poplačal del kupnine. Podjetje je zdaj pred postopkom prisilne poravnave.

- članek Staneta Petavsca v Gospodarskem vestniku, št. 3, 21.1.2002, str. 31 »Hipotekarni krediti: Jalovi podvigi stanovanjskih financ«, ki navaja, da so poznavalci bank prepričani, da imajo slovenske banke pri svojem poslovanju daleč največje »rezerve« v hipotekarnem kreditiranju. Ti posli v zahodnoevropskih državah dosegajo 13% BDP. Slovenci zaostajamo tako po deležu s hipotekami zavarovanih stanovanjskih posojil in njihovi ročnosti kot po povprečni višini kreditov.

Slaba stran zavarovanja s hipoteko je gotovo nihanje tržnih vrednosti nepremičnin zaradi različnih vzrokov (ponudba in povpraševanje po nepremičninah, nepričakovani dogodki na lokaciji nepremičnine), morebitne neuspešne dražbe ter ustvarjanje negativne publicitete banke.

Zanimiva novost, ki pa je pri nas še ni, je *obratni hipotekarni kredit* (angl. reverse mortgage). Obratni hipotekarni kredit je instrument, ki omogoča lastniku stanovanjske nepremičnine pridobiti kredit izključno na podlagi njene vrednosti. Pridobljeni kredit se izplačuje bodisi v mesečnih obrokih bodisi z enkratnim izplačilom. Med trajanjem aranžmaja dolžnik upniku ni zavezan vračati kredita, kredit se plača šele, ko lastnik nepremičnine te ne uporablja več kot svoje stalno bivališče. Na višino odobrenega kredita vplivajo naslednji dejavniki (Cirman, 2001, str. 14):

- kolikor višja je neto vrednost stanovanjskega premoženja, toliko več sredstev je na voljo za poplačilo, posledično višji znesek odobrenega kredita,
- čim starejši so člani gospodinjstva, večji kredit lahko pridobijo,
- višja pričakovana prihodnja stopnja rasti cen nepremičnin ima za posledico višjo prodajno ceno nepremičnine v času poplačila in zato tudi višji znesek odobrenega kredita,
- raven obrestnih mer določa hitrost kopičenja kredita; ob nižjih obrestnih merah bo znesek dolga naraščal počasneje, zato je mogoče pridobiti višji znesek kredita.

V primeru, da izdani dolg presega izkupiček od prodaje, kreditodajalec nima pravice terjati preostanka iz ostalega dolžnikovega premoženja. Obratni hipotekarni kredit je namenjen starejšim osebam (nad 65 let). Značilen potrošnik pri vseh vrstah programov je 76- oz. 77-letna vdova, povprečen letni dohodek kreditorejmalca pa znaša 12.000 USD. Pri obratnih hipotekarnih kreditih se pojavljajo specifična tveganja (Cirman, 2001, str.15): tveganje ročnosti za upnika, prekoračitveno tveganje, tveganje predčasne zapadlosti kredita.

2.3.10.6. Realno breme

Realna bremena imajo izvor v srednjeveškem pravu (desetina) (Tratnik et al., 2001, str. 132). Realno breme je stvarna pravica, na podlagi katere je vsakokratni lastnik tako obremenjene nepremičnine zavezan izpolnjevati upravičencu ponavljajoče se dajatve ali opravljati storitve. Upravičenčeve posamične terjatve so zavarovane z nepremičnino, katere lastnik jih je dolžan izpolnjevati. V praksi se najpogosteje uporablja oz. ustanavlja na podlagi pravnega posla, skupaj s pogodbo o izročitvi in razdelitvi premoženja. Banke ga seveda ne uporabljajo kot

sredstvo zavarovanja, navajam pa ga zato, ker je pri hipoteki potrebno preveriti, kako je z realnimi bremenimi na nepremičnini (problem kasnejše prodaje na dražbi, morebitne intabulacijske klavzule).

2.3.10.7. Zemljiški dolg

Zemljiški dolg je neakcesorna, od terjatve osamosvojena stvarna pravica, ki naj imetniku pravice omogoči poplačilo določenega denarnega zneska iz vrednosti tako obremenjene nepremičnine. Ima vse odlike hipoteke in še neodvisnost od obstoja terjatve, ki jo varuje. Gre za rešitev, ki jo pozna nemška zakonodaja in že izpodriva hipoteko kot obliko zavarovanja kredita (Tratnik et al., 2001, str. 144). Dogovor o ustanovitvi zemljiškega dolga bo tako sklenjen, skupaj s kreditno pogodbo, med lastnikom nepremičnine in upnikom. S plačilom terjatve zemljiški dolg ne preneha, upnik pa je zavezan opraviti povratni prenos zemljiškega dolga, lahko pa se obdrži in ostane za zavarovanje drugih terjatev. Prav zaradi slednjega kreditodajalci v pogodbah praviloma dogovorijo, da je možno opraviti samo plačilo terjatve in ne plačila zemljiškega dolga. V Sloveniji je zemljiški dolg ureja Stvarnopravni zakonik (2002). Ni mi znano, da bi zemljiški dolg kot obliko zavarovanja kreditov uporabljale slovenske banke, bo pa verjetno v prihodnosti potrebno spoznati tudi to obliko zavarovanja (vstop v EU).

2.3.10.8. Prenos v zavarovanje

Za Slovenijo je značilno, da so premičnine, kot objekt zavarovanja terjatev, premalo izkoriščene, zato na kratko nekaj besed o fiduciarnem prenosu. Fiduciarni prenos pomeni, da dolžnik prenese del svojega premoženja (npr. stroj, vozilo, terjatev) v »lastnino«¹ banki za zavarovanje kredita. Ko je kredit odplačan, dobi dolžnik premoženje nazaj. V praksi sta se razvili dve obliki:

- fiduciarni prenos premičnin in
- fiduciarni prenos imenskih terjatev (glej razdelek 2.3.10.9., str. 54 mag. dela)

V prvem primeru gre za prenos lastninske pravice, neposredna posest stvari pa ostane pri dolžniku. Predmet fiduciarne lastnine je teoretično vsaka stvar, ki ima tržno vrednost. Zaloge in inventar so pogosto predmet tega prenosa. Pravni naslov za prenos v fiduciarno lastnino je pogodbeni klavzula, kjer se dolžnik zaveže, da bo prenesel stvar; klavzula je lahko v

samostojni pogodbi ali del kreditne pogodbe. Sporazum o fiduciarnem prenosu se običajno sklene v obliki neposredno izvršljivega notarskega zapisa (Tratnik et al., 2001, str. 154).

Pod to skupino zavarovanj lahko štejemo še zastavo gotovinskega pologa oz. depozita, tudi v kombinaciji z drugimi oblikami zavarovanja (Šubelj, 2000, str. 64), gre za vezavo denarnih sredstev za čas trajanja kreditnega razmerja.

2.3.10.9. Zastavna pravica na pravicah

Zastavo terjatev in drugih pravic opredeljuje ZOR (1978) in sicer, da mora biti dolžnik pisno obveščen o sklenjeni zastavni pogodbi, zastavnik pa mora izročiti zastavnemu upniku listino o zastavljeni terjatvi. Upnik pridobi zastavno pravico na terjatvi, vpisani na vrednostnem papirju na prinosnika, ko mu je vrednostni papir izročen. Kreditna pogodba na podlagi zastave vrednostnih papirjev je lombardni posel, vrednostne papirje mora imeti banka pri sebi. Zastavna pravica na pravicah omogoča upniku poplačilo terjatve iz vrednosti zastavljene pravice, če dolžnik ne izpolni svoje obveznosti ob zapadlosti. V kolikor terjatev preneha, preneha tudi zastavna pravica.

Med premoženjskimi pravicami, ki se zastavljajo, se najpogosteje pojavljajo terjatve, v zadnjem času pa tudi vrednostni papirji. Zastavna pravica na vrednostnih papirjih se primarno ravna po pravilih o zastavni pravici na pravicah in sekundarno po pravilih o zastavni pravici na premičninah. Ločimo naslednje vrednostne papirje (Tratnik et al., 2001, str. 209):

- stvarnopravne (npr. konosament),
- obligacijskopravne (npr. menica, obveznica, ček),
- korporacijske (delnica),
- kombinacije oz. t.i. hibridne vrednostne papirje (zamenljiva obveznica, obveznica z delniško nakupno opcijo).

Glede na način prenosa ločimo prinosniške (tradicijske), imenske (rekta) in papirje po odredbi (orderske).

Najbolj znani in uporabljeni so pri zavarovanju bančnih kreditov: (blanko) menica, obveznica in delnica. Najmanj tvegane so državne obveznice kot izbrana oblika zavarovanja, kar je razvidno tudi iz predpisanih stopenj za tehtanje kreditnega tveganja (0%)²⁸, tem sledijo

---

²⁸Glantz (1994, str. 104) navaja, da ameriške banke odobrijo kredit, zavarovan z državnimi obveznicami, v višini 90-95% njihove tržne vrednosti. Znesek kredita zavarovan z vrednostnimi papirji močnih korporacij pa znaša 80-85% tržne vrednosti teh vrednostnih papirjev.

obveznice, ki jih izdajajo banke, predpisana stopnja za tehtanje kreditnega tveganja je 20%.

Kljub temu pa tveganje obstaja, pred njim se banka zavaruje tako, da:

- odobri kredit, katerega višina znaša manjši del tržne vrednosti vrednostnega papirja,
- zagotovi si pravico do predčasne prodaje,
- selekcionira vrednostne papirje.

Menice in delnice pa bi težko razporedila, saj so, po mojem mnenju, primerne oblike zavarovanja le za kratkoročne kredite; delnica nosi seboj tveganje spremembe tržne vrednosti, menica pa je ustrezna le ob ustreznem trasantu ali avalu oz. akceptantu. Menice se kot zavarovanje uporabljajo neizpolnjene (blanko), skupaj z menično izjavo in pooblastilom za izpolnitev in so praktično edino nadomestilo za akceptne naloge. Pri zahtevanemu številu menic in menični izjavi mora biti banka pozorna na število transakcijskih računov kreditojemalca pri različnih bankah in klavzulah, ki jih opredeli na menični izjavi (npr. »brez protestov«: menice ni potrebno protestirati pri notarju, kar pomeni nižje stroške in krajšo pot izvršbe). ZIZ (1998) v 41. členu predpisuje postopke izvršbe na podlagi verodostojne listine (faktura, menica in ček s protestom). Predlog za izvršbo na podlagi verodostojne listine mora vsebovati tudi zahtevo, naj sodišče naloži dolžniku, da v osmih dneh, v meničnih in čekovnih sporih pa v treh dneh, po vročitvi sklepa plača terjatev.

2.3.10.10. Factoring

Factoring je trostrano razmerje, v katerem klient oz. dobavitelj (cedent) z globalno cesijo prenese na faktorja (cesionarja), ki je običajno banka, svoje obstoječe ter bodoče terjatve, ki jih ima do svojih dolžnikov (cessusov) iz naslova prodaje blaga ali opravljenih storitev. Pravi factoring združuje vse osnovne funkcije factoringa: del credere (prevzem bonitetnega tveganja), financiranje in upravljanje s terjatvami. Nepravi factoring nima cel credere funkcije, kar pomeni, da nosi bonitetno tveganje sam klient (regres od klienta).

Podobno factoringu je zavarovanje pri Slovenski izvozni družbi, kjer banka odobri izvozni kredit, plačilo kredita pa je pokrito s terjatvami do tujih kupcev, te terjatve pa so zavarovane pri SID. Zavarovanje je vinkulirano (asignacijska pogodba) v korist banke, realno možnost poplačila kredita pa predstavlja v primeru, da je sklenjeno tudi za riziko neplačila tujega kupca (vsaj določen čakalni rok). Terjatve so zavarovane z odbitno franšizo 5 do 20%, kar pomeni, da mora banka za nezavarovani del poiskati drugo ustrezno obliko zavarovanja.

3. ZAVAROVANJE KREDITOV PRI ZAVAROVALNICI

Začetke zavarovanja najdemo že za časa Hamurabija (1700 pr. n. št.) v starem Babilonu, kjer so se vodje karavan dogovorili, da bodo skupno pokrili morebitno škodo, ki bi nastala zaradi roparskega napada na karavano (Flis, 1999, str. 8). V tem pojavu je že povsem viden element vzajemnosti, ki je bistvena sestavina sodobnega zavarovanja. Na otoku Rodos je v 3. stol. pr. n. št. v pomorskem pravu veljalo pravilo, da se mora škoda, nastala na ladji in tovoru, če je ob pomorski nevarnosti bilo potrebno del tovora zmetati v morje, poravnati skupno. Takšna ureditev v pomorskem pravu je bila pozneje prevzeta v rimsko pravo kot »Lex Rhodia de iactu« (Flis, 1999, str. 10). V srednjem veku so nastajali zarodki današnjih zavarovalnic v dveh smereh (Buechner, 1962-1964, str. 2299):

- na temelju združne skupnosti so bile dane možnosti za uresničevanje zavarovalne misli na germanskem severu (cehi, gildi),
- v sredozemskem prostoru pa je, še zlati v Italiji, prevladovala miselnost, da je potrebno zavarovanje izvajati na komercialni osnovi, v pogodbeni obliki.

Dejstvo je, da so začetki zavarovanja povezani s transportom oz. pomorstvom.²⁹ V pomanjkanju zavarovalnotehničnega instrumentarija (izravnavanje nevarnosti, statistika, matematika) so imeli tedanji zavarovalni posli tudi špekulativno naravo. Bistven napredek prinesejo 17., 18. in 19. stoletje z razvojem znanosti (tablice smrtnosti, zakon velikih števil, diferencialni in integralni račun, verjetnostni račun). Prva pomorska zavarovalnica je bila ustanovljena l. 1668 v Parizu, veliki požar l. 1666 v Londonu pa je spodbudil nastanek prve požarne zavarovalnice v Londonu l. 1680 (Flis, 1999, str. 15). Najbolj znan in svojevrsten je nastanek londonskih Lloydov, ki še danes temelji na neposrednem sozavarovanju. Zavarovalnice so večinoma nastajale kot posledica spoznanja o potrebi po zavarovanju (npr. po katastrofalnih škodah).

Tudi začetki zavarovanja pred rizikom neplačila imajo enako osnovo – nastalo je zaradi zavedanja o škodljivih posledicah neplačevanja. Eden od začetnikov je bil Paris Sanguinetti, ki je na znanstven način postavil sistem zavarovanja pred riziki stečajev leta 1839. Sanguinetti je ugotovil, da so vzroki stečajev podjetij nenadni in nepričakovani propad dolžnikov teh

---

²⁹Razvoj sodobnega zavarovanja se le pričel z letom 1347, ko je bila v Genovi izdana prva zavarovalna polica, ki se je nanašala na pomorsko zavarovanje (Flis, 1999, str. 12).

podjetij, politični vplivi in goljufije. Opazil je, da je velikost rizika neplačil odvisna od gospodarskega sektorja in zato predlagal osem različnih »premijskih stopenj«. Nekateri viri navajajo, da je prvo kreditno zavarovanje sklenila British Commercial Insurance Company l. 1820 (Ferlin, 2001, str. 18), drugi pa, da je bila prva polica o zavarovanju kreditov izdana l. 1931 v Trstu (Jus, 1999, str. 288). Leta 1893 je bila ustanovljena prva kreditna zavarovalnica American Credit Indemnity. Tudi zavarovalnica Lloyd se je v tem času pričela ukvarjati z zavarovanjem kreditov. Kdorkoli je že bil prvi, ostaja dejstvo, da so se kreditna zavarovanja, v večjem obsegu, pričela sklepati konec 19. stol., razvila pa so se v povezavi z mednarodno trgovino in transportom. To so bila resnično kreditna zavarovanja (ne posojilna), saj jih danes poznamo v obliki zavarovanj izvoznih kreditov (terjatev) ali zavarovanj domačih kreditov (terjatev v notranji trgovini), pri obeh gre za prodajo blaga ali storitev na odloženo plačilo.

3.1. Razvoj kreditnih zavarovanj v Sloveniji

Kratek zgodovinski oris razvoja kreditnih zavarovanj nam razloži, zakaj so se v Sloveniji kreditna zavarovanja izvajala v okviru oddelkov transportnih zavarovanj in se v nekaterih zavarovalnicah ali manjših organizacijskih enotah zavarovalnic še danes. Povezavo s transportom pa lahko iščemo tudi v dejstvu, da so imeli izvozniki največ transportnih zavarovanj, hkrati pa tudi potrebo po zavarovanju izvoznih terjatev. Povezavo med zavarovanjem izvoznih terjatev in bančnih kreditov pa najdemo v kreditnem tveganju, v obeh primerih gre za zavarovanje pred tveganjem neplačila.

Če pogledamo nekaj desetletij nazaj, so potrebo po zavarovanju kreditov pri zavarovalnici izrazile banke (po ustnih virih naj bi bilo to leto 1967). Pred tem so banke potrošniške kredite zavarovale predvsem s poroštvi. Hipoteka, kot kapitalistična iznajdba (kar seveda ni res, glej str. 50, razdelek 2.3.10.5.), pa je bila nezaželena oblika zavarovanja. Probleme zavarovanja kredita s poroki sem opisala v razdelku 2.3.10.1. na strani 48 tega dela. Tako so zavarovalnice najprej pripravile pogoje za zavarovanje potrošniških kreditov nato pa še pogoje za zavarovanje stanovanjskih kreditov, pa tudi pogoje za zavarovanje potrošniških kreditov trgovin. V Zavarovalnici Triglav so bili prvi zavarovalni pogoji vključeni v Pogodbo o zavarovanju kreditov (potrošniških, stanovanjskih, malemu gospodarstvu, kmečkih in zavarovanje limitov na tekočih računih občanov). Po letu 1995 pa so za kreditna zavarovanja izdelani splošni in posebni pogoji, zavarovanje pa se sklene z generalno polico za zavarovanje

kreditov, ki se sklicuje na splošne oz. posebne pogoje za zavarovanje kreditov in je sklenjena za nedoločen čas.

Do 1. 1991 so bila zavarovanja kreditov povsem neproblematična in dobičkonosna za zavarovalnico. Z razpadom SFRJ Jugoslavije pa je prišlo do velikih težav:

1. Podjetja kot npr. Gorenje, so imela v drugih republikah SFRJ svoje trgovine, ki so odobravale kredite za nakup njihovih izdelkov.
2. Banke so imele podružnice tudi v drugih republikah SFRJ, kjer so odobraval kredite prebivalstvu.
3. Nekateri kreditorejmalci so se, ne da bi odplačali kredit, izselili iz Slovenije (JLA, problem državljanstva ali prostovoljno).
4. Nekatera podjetja in obrtniki so izgubili trge v drugih republikah in s tem vire prihodkov za odplačevanje kreditov.
5. Lastninsko preoblikovanje, propad številnih podjetij, porast stopnje brezposelnosti ter finančna nedisciplina so onemogočali delu prebivalstva, da bi izpolnjeval svoje obveznosti iz kreditnih pogodb ali najemal nove kredite.
6. Ponarejanje podatkov v kreditni dokumentaciji, z namenom goljufije, je še dodatno povečevalo število in višino odškodninskih zahtevkov bank.

Kreditnemu tveganju se je v veliki meri pridružilo tudi deželno tveganje. Vse to, pa tudi zmanjšanje kreditnega portfelja zavarovalnic zaradi upada premije, je privedlo do katastrofalnih zavarovalnotehničnih rezultatov. V letih 1991 in 1992 so se približali tudi številu 2000, kar pomeni dvajsetkrat več škod kot zavarovalnotehnične premije (premije namenjene izplačilu škod). Zavarovalnice so si težave pri reševanju škod nekoliko omilile z uporabo klavzule o vojnopolitičnih rizikih³⁰ in odklonile plačilo odškodninskih zahtevkov, kar je imelo za posledico porast sodnih sporov z bankami. Zavarovalnice so se morale odločiti:

- ali prenehati zavarovati kredite

---

³⁰ Zavarovanje ne krije škod, ki jih zavarovanec utрпи zaradi vojnih in političnih dogodkov. Med vojne in politične dogodke spadajo večji nemiri, upori, vstaje, državni udari, generalne stavke, revolucije, državljanske vojne ali vojne v državi, v kateri ima kreditorejmalec stalno prebivališče oziroma iz katere prejema stalne prilive na račun, delne ali popolne zaplembe, nacionalizacije, ekspropriacije prilivov oz. premoženja imetnika, ki me onemogočajo opravljanje redne dejavnosti in na ta račun pridobivanje rednega dohodka, splošne prepovedi plačil, prepoved transferiranja zneskov, odlaganja plačil zaradi ukrepov monetarnih oblasti in drugih podobnih ukrepov države, vladnih in drugih javnopravnih institucij.

- ali pripraviti nove zavarovalne podlage, ki bodo omogočale obvladovanje kreditnega in deželnega tveganja.

V prvem primeru bi izguba celotnega kreditnega portfelja pomenila v prihodnjih letih le še plačevanje škod in izterjavo regresov (t.j. v vsakem primeru negativni zavarovalnotehnični rezultat). V drugem primeru pa je bilo potrebno razmišljati, kako obvladati novonastale razmere in kreditno tveganje.

Zavarovalne podlage, ki jih poznamo danes, niso več primerljive s tistimi pred letom 1991. V zavarovalnih pogodbah pred letom 1991 so bila pogodbena določila zelo splošna in so zahtevala le, da banka izroči kreditojemalcu obrazce, ki jih potrdi delodajalec. Nato se izračuna kreditna sposobnost (prosta 1/3 osebnega dohodka) in odobri ustrezen kredit. V kreditni pogodbi morajo biti zajeta določila kot npr.: dolžnost kreditojemalca, da obvešča banko o spremembi naslova ali zaposlitve, o prepovedi prodaje nepremičnine ali premičnine, dokler ni kredit v celoti odplačan, o odpovedi kreditne pogodbe, če nista plačana dva obroka oz. anuiteti. V pogodbi o zavarovanju kreditov so bila tudi določila o načinu prijave kreditov v zavarovanje, kdaj nastopi zavarovalni primer, določila o bonusu in malusu, način obračuna škode, določila pa se je tudi pristojnost sodišča v primeru sporov ter odpovedni rok. Dejanski pogoji kreditiranja (obrestne mere, zamudne obrestne mere, doba kreditiranja) pa so bili v pristojnosti banke oz. določeni s pravilniki o kreditiranju, na katere zavarovalnica ni mogla vplivati.

Pomembno področje zavarovalnih podlag je premijski sistem:

- osnova za obračun premije,
- premijska stopnja,
- ročnost kredita.

Osnova za obračun premije je bila glavnica kredita, zmanjšana za morebitni depozit, ki je bil vezan najmanj za dobo kreditiranja. V pogojih visoke inflacije glavnica gotovo ni primerna osnova za obračun premije, saj je lahko škoda nekajkrat večja od odobrenega kredita. Še posebej zgrešeno pa je, če ni določena maksimalna odškodnina (zavarovalnina oz. limit zavarovalnega kritja). Tudi sistem bonusa in malusa³¹ ni mogel korigirati izrednih razmer. Ročnost kredita in frekvenco odplačevanja so določali bančni pravilniki (ročnost tudi do 20 let), premijske stopnje, osnova za obračun premije ter sistem prenosnih premij pa niso bili prilagojeni tako dolgim dobam kreditiranja.

Sedaj veljavne zavarovalne podlage za zavarovanje kreditov so plod večletnega raziskovanja in spremljanja gibanj na področju zavarovanj bančnih kreditov oz. kreditnega tveganja pri kreditih prebivalstvu. Zavarovalne podlage zavarovalnica, skupaj z bankami, dopolnjuje in spreminja ali zaradi potreb bank ali zaradi nastopa novih okoliščin (npr. spremembe zakonov in predpisov, novih dimenzij kreditnega tveganja, ki ga zavarovalnica opazuje tudi skozi prijavljene odškodninske zahtevke), vse le v primeru, da je obvladovanje kreditnega tveganja zagotovljeno.

Ker večino bančnih kreditov zavaruje Zavarovalnica Triglav³², bom v nadaljevanju izhajala iz njenih zavarovalnih podlag.

3.2. Vrste zavarovanj kreditov pri zavarovalnici

Od treh različnih vrst kreditnih zavarovanj (glej 2.3.10.4. str. 50 mag. dela) se sklepata pri zavarovalnici prvi dve vrsti:

- del credere kreditna zavarovanja in
- kavcijska zavarovanja.

Del credere zavarovanje sklene upnik, ki je hkrati tudi zavarovanec za riziko nevrčila kredita s strani dolžnika. Pri tem zavarovanju je zavarovalnica v razmerju le z upnikom (banko) in ne z dolžnikom (kreditojemalcem), ki morda sploh ne ve, da je za izpolnitev njegove obveznosti sklenjeno zavarovanje. Zavezanec za plačilo zavarovalne premije je zavarovanec.

---

³¹ Bonus in malus pomeni določanje zavarovalne premije na podlagi razmerja med likvidiranimi zavarovalnicami in obračunano zavarovalno premijo. Prilagajajo se osnovne premijske stopnje škodnemu poteku v preteklih treh letih. Zavarovalnica ugotavlja razmerje med skupnimi likvidiranimi zavarovalnicami in skupno obračunano premijo po posamezni zavarovalni vrsti. Izračun tega razmerja se opravi po predhodni revalorizaciji zneskov zavarovalnin in premij na vrednost v zadnjem koledarskem letu in sicer na podlagi indeksov sprememb cen življenjskih potrebščin v tem obdobju v republiki Sloveniji. Osnovne premijske stopnje se prilagajajo po naslednjih merilih: kadar zgoraj navedeno razmerje, izraženo v odstotkih, znaša manj kot 47% se osnovna premijska stopnja za prihodnje zavarovalno leto zniža (bonus) v višini polovice razlike med 47% in v odstotku izražene doseženega razmerja, kadar je zgoraj navedeno razmerje med 47% in 77%, se osnovne premijske stopnje za prihodnje zavarovalno leto (od 1.3. do 28.2.) ne spremenijo, kadar pa zgoraj navedeno razmerje znaša več kot 77%, se osnovne premijske stopnje za prihodnje zavarovalno leto zvišajo (malus) za polovico razlike med doseženim razmerjem in 77%, s tem da zvišane premijske stopnje ne morejo biti večje kot dvojne osnovne premijske stopnje.

³² V letu 2000 je imela Zavarovalnica Triglav d.d. 3,4 mrd premije iz naslova zavarovanj terjatev, skupaj zavarovalnice v Sloveniji (vključno s SID) pa 5,4 mrd premije. Zavarovalnica Triglav je dosegla tako 58% tržni delež, če pa odštejemo zavarovanje izvoznih terjatev, je ta delež preko 70% (prirejeno po Letnem poročilu Zavarovalnice Triglav za leto 2000 in tradepoint, internet 18.7.2002).

Zavarovalne vrste del credere zavarovanj so:

- zavarovanje potrošniških kreditov,
- zavarovanje stanovanjskih kreditov,
- zavarovanje kreditov malemu gospodarstvu,
- zavarovanje kreditov kmetom (v okviru zavarovalne vrste potrošniški krediti),
- zavarovanje kreditov pravnim osebam,
- zavarovanje terjatev iz pogodb o prodaji na obroke (trgovine),
- zavarovanje limitov na tekočih računih občanov,
- zavarovanje limitov na transakcijskih računih samostojnih podjetnikov,
- zavarovanje terjatev iz čekovne prodaje,
- zavarovanje terjatev iz plačilnih oz. kreditnih kartic,
- zavarovanje izvoznih terjatev in
- zavarovanje terjatev v notranji trgovini.

Zavarovanje kreditov, limitov in terjatev iz kreditnih oz. plačilnih kartic se sklene z banko, hranilnico ali hranilno kreditno službo (v nadaljevanju: finančni krediti), ostala zavarovanja z drugimi zavarovanci (podjetji oz. samostojnimi podjetniki).

Kavcijsko (jamstveno) zavarovanje sklene dolžnik, ki ne more biti zavarovalni upravičenec, zavarovanje je torej sklenjeno v korist tretje osebe. Kavcijska zavarovanja so zavarovanja, ki jih je dolžnik primoran (zahteva upravičenca) skleniti in je tudi zavezanec za plačilo premije. Med dolžnikom in zavarovalnico se vzpostavi močna povezava, saj mora dolžnik sporočiti zavarovalnici vse svoje podatke o premoženjskem in finančnem stanju. Kavcijska zavarovanja lahko po vsebini enačimo z bančno garancijo. Zavarovalne vrste so:

- zavarovanje rizika nesolventnosti organizatorjev turističnih potovanj,
- zavarovanje resnosti ponudbe izvajalca del ali storitev,
- zavarovanje carinskega dolga,
- zavarovanje obveznosti izvajalca del ali storitev za vračilo predplačila,
- zavarovanje dobre izvedbe prevzetih obveznosti izvajalca del ali storitev,
- zavarovanje obveznosti izvajalca del ali storitev za odpravo napak v garancijskem roku.

Zavarovalna polica se sklene z dolžnikom, upravičencu pa se izda garantno pismo v katerem zavarovalnica prevzame obveznost plačila, če nastopijo okoliščine navedene v garantnem pismu (neizpolnitve pogodbenih obveznosti, nesolventnost organizatorja turističnega

potovanja, neplačilo uvoznih dajatev). S kavcijskimi zavarovanji zavarovalnica neposredno konkurira banki oz. bančni garanciji.

3.3. Posebnosti zavarovanja finančnih kreditov v primerjavi z ostalimi zavarovanji

Pomembnost zavarovalnih podlag

Z zavarovanjem finančnih kreditov zavarovalnica prevzema visoka jamstva (tudi z vidika zavarovalnice kot celote), ta zavarovanja pa predstavljajo večinski delež portfelja zavarovanj terjatev, zato zahteva priprava zavarovalnih podlag (pogoji, merila za ugotavljanje kreditne sposobnosti, generalna polica) proučitev zavarovalniških zakonitosti, bančnega poslovanja, kreditnega tveganja in celotnega okolja (zakoni, predpisi, gospodarski položaj, napovedi gospodarskih in političnih sprememb). Sem spada tudi določitev ustreznega premijskega sistema, ki bo zagotavljal normalne donose oz. zavarovalnotehnične rezultate. Posebej velja izpostaviti merila za ugotavljanje kreditne sposobnosti, s katerimi na svojevrsten način izmerimo kreditno tveganje in izločimo kreditorejmalce, katerih kredita zavarovalnica ne želi zavarovati ali ga zavaruje po posebnem postopku (individualna obravnava in prevzem rizika).

Delovanje tveganja sprememb

Za zavarovanje je potrebno veliko število zavarovalnih objektov (kreditov), da lahko zagotovimo delovanje zakona velikih števil. Pri združevanju velikega števila objektov v nevarnostno skupino se namreč pokaže, da slučajnost škodnega dogodka, ki je značilna za posamezne objekte, vedno bolj izginja in se podredi določeni zakonitosti. Navedeno pomeni, da je v določenem obdobju v dovolj veliki nevarnostni skupini vedno približno enako število škodnih dogodkov. Pri kreditnih zavarovanjih pa je potrebno dodati tveganje sprememb (gospodarske razmere, zakonske, politične in družbene spremembe), kar pomeni, da zakonitosti o obsegu in številu škodnih dogodkov ne veljajo več. Negotovost pri merjenju kreditnega tveganja povzroča težave tudi aktuarjem pri oblikovanju premijskih sistemov in snovalcem zavarovalnih podlag.

Po plačilu zavarovalnine vedno regres

Po plačilu zavarovalnine banka s cesijo prenese vse pravice na zavarovalnico, zavarovalnica pa nato terjata kreditorejmalca. Dolgu kreditorejmalca pravimo zavarovalničarji »regres«, čeprav gre za subrogacijo ali zakonito cesijo.

Centralizacija sklepanja zavarovalnih pogodb

Da so zavarovanja finančnih kreditov nekaj posebnega v okviru zavarovalnice, potrjuje dejstvo, da so centralizirana. V Zavarovalnici Triglav sklepa pogodbe o zavarovanju kreditov Centrala oz. za to usposobljeni strokovnjaki na območnih enotah v sodelovanju s službo za presojo bonitete, službo za razvoj zavarovanj in pravno službo.

V nadaljevanju bom zožila področje proučevanja na zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov, ki predstavljajo 70 do 80% portfelja zavarovanj terjatev (del credere in kavcijska zavarovanja skupaj).

3.4. Zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov

3.4.1. Splošni pogoji za zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov

Splošni pogoji za zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov Zavarovalnice Triglav (v nadaljevanju: pogoji), ki trenutno veljajo, so v uporabi od leta 1999. S temi pogoji se je v zavarovalnici prvič v celoti poenotilo zavarovanje kreditov, saj so do leta 1999 posamezne enote Zavarovalnice Triglav imele sklenjene različne (tako po vsebini kot tudi po premijskih stopnjah – ceni) pogodbe z bankami. Tako z vidika prevzema tveganja kot tudi z vidika enakih konkurenčnih pogojev za banke, so bili enotni pogoji njuno potrebni. Pogoji, skupaj z Merili za ugotavljanje kreditne sposobnosti in Cenikom, omogočajo merjenje in obvladovanje kreditnega tveganja.

V uvodu pogojev so opredeljeni izrazi:

- sklenitelj zavarovanja, zavarovalec: je oseba, ki sklene zavarovalno pogodbo (generalno polico);
- zavarovanec: oseba (pravna!), katere premoženje in/ali premoženjski interes je zavarovan. Sklenitelj zavarovanja in zavarovanec sta ista oseba. V praksi so zavarovanci banke, hranilnice in hranilo kreditne službe;
- polica: listina o zavarovalni pogodbi;
- premija: znesek, ki ga sklenitelj zavarovanja plača zavarovalnici. Že na tem mestu bi želela opozoriti na pogosto zmoto, da plača premijo zavarovalnici kreditojemalec. Res jo plača, ampak banki, a zavarovanec je kljub temu še vedno banka in banka nakaže zavarovalnici premijo. Za kreditojemalca je zavarovalna premija izdatek, ki mu ne prinaša

ničesar: ne zavarovanja za primer smrti ali invalidnosti, ne zavarovanja za primer izgube zaposlitve;

- zavarovalnina: je znesek, ki ga zavarovalnica plača zavarovancu po zavarovalni pogodbi. V praksi se pogosto uporablja izraz škoda ali odškodnina, kar ni pravilno. Odškodnina je nadomestilo pri odgovornostnih ali nekaterih osebnih zavarovanjih;
- kreditojemalec: je fizična oseba, ki je državljan Republike Slovenije s stalnim bivališčem v RS, ki prejema redno plačo ali pokojnino pri organizaciji ali delodajalcu, ki ima sedež v RS in ni v prisilni poravnavi ali v stečajnem postopku ali je zasebnik ali kmet, ki opravlja dejavnost v skladu s predpisi v RS ali prejemnik rente; je fizična oseba, ki je odslužila vojaški rok, če je vojaški obveznik, ki ni mlajša od 18 let ali ob izteku dobe kreditiranja ni starejša od 75 let. V opredelitvi je postavljeno kar nekaj zahtev zavarovancu (banki). Na podlagi podatkov iz osebne izkaznice ali potnega lista identificira kreditjemalca in ugotovi državljanstvo ter stalno bivališče. Podatki iz voziškega dovoljenja ne zadoščajo, ker ni podatka o stalnem bivališču. Banka mora preveriti, da je podjetje - delodajalec - registrirano v Sloveniji in da ni v stečajnem postopku ali postopku prisilne poravnave. Kot vidimo, mora imeti kreditni referent kar nekaj znanja oz. dostopov do uporabe ustreznih računalniških aplikacij (razni poslovni registri kot sta IPIS, KOMPASS, STEČAJI, ipd.);
- potrošniški kredit: kredit namenjen osebni porabi in drugim osebnim vlaganjem (npr. nakupu potrošnih in trajnih potrošnih dobrin, plačilu storitev, obveznosti, dajatev ipd.). Pridobitev in poraba je lahko namenska (na podlagi dokumentacije) ali nenamenska – gotovinski kredit;
- stanovanjski kredit: kredit, namenjen financiranju nakupa, gradnje, adaptacije in rekonstrukcije hiš in stanovanj, garaž, počitniških hiš; nakupu, spremembi namembnosti in opremljanju stavbnega zemljišča. Pridobitev in poraba kredita je namenska, na podlagi dokumentacije.

V nadaljevanju so opredeljene *zavarovane nevarnosti*: zavarovanje krije škodo, ki jo zavarovanec utрпи zaradi tega, ker ni prejel dogovorjenega plačila kreditjemalca. Zavarovalnica pa ne krije škod, ki so posledica vojnih in političnih dogodkov ter katastrofalnih elementarnih nesreč, ki bi vplivale na plačilno sposobnost kreditjemalca.

Predmet zavarovanja so v generalni polici opredeljeni in v zavarovanje prijavljeni krediti pod pogoji, da:

- je kredit odobren skladno z določili teh in v generalni polici morebitno dodatno dogovorjenih pogojev,
- je ročnost potrošniškega kredita največ šest, stanovanjskega kredita pa največ deset let,
- nepremičnina, ki je predmet kreditiranja, leži na območju RS,
- zavarovanec pridobi od kreditojemalca in izplačevalca plače potrjeno upravno-izplačilno prepoved (kjer je to mogoče).

Zavarovalnica lahko izključi iz avtomatskega zavarovalnega jamstva posameznega kreditojemalca ali kreditojemalca, ki je zaposlen pri določenem delodajalcu. To ne pomeni, da zavarovalnica ne bo jamčila v nobenem primeru, ampak pomeni, da lahko zavarovanec zavarovalnici posreduje Ponudbo za zavarovanje kredita z vso pripadajočo dokumentacijo, zavarovalnica pa kredit sprejme ali ne v zavarovanje. Individualnih presoj o zavarovalnem jamstvu je približno 20.000 na leto, opravljajo pa jih prevzemniki rizika kreditnih zavarovanj.

V pogojih je opredeljen *kreditni limit posameznega kreditojemalca* kot skupni znesek stanja dolgov iz vseh vrst odobrenih in neodplačanih kreditov, zavarovanih pri zavarovalnici, ki jih ima posamezni kreditojemalec pri zavarovancu. Znesek limita pa je opredeljen v generalni polici in se giblje od dva do štiri milijone tolarjev. Limit posameznega kreditojemalca je lahko presežen, če izda zavarovalnica posebno pismeno soglasje (presoja prevzemnika rizika do določenih individualnih limitov, nad njimi pa le ob soglasju nadrejenih oz. strokovne službe Centrale, ko so preseženi limiti posamezne organizacijske enote zavarovalnice). Mnogokrat zavarovalnica določi tudi dodatne pogoje, pod katerimi je pripravljena jamčiti za kredit (vinkulacija ali zastava življenjske police, poroštvo, menice, poplačilo predhodnih obveznosti, v izjemnih primerih tudi zastava premičnin ali hipoteka).

Zavarovančeve dolžnosti pred odobritvijo kredita, ki bo zavarovan pri zavarovalnici, so: ugotoviti kreditojemalčevo istovetnost in kreditno sposobnost ter verodostojnost dokumentacije, podatkov ter pisnih izjav, potrebnih za odobritev kredita. Način ugotavljanja kreditne sposobnosti je predstavljen v naslednjem razdelku mag. dela. Zavarovanec je dolžan preveriti ali kreditojemalec redno plačuje svoje obveznosti do njega (upoštevajo se obstoječi krediti in poslovanje po tekočem računu). Pri stanovanjskih kreditih je običajno več kupcev (mož, žena, starši, otroci), takrat morajo vsi ostali pristopiti kot solidarni poroki, to pa iz razloga, ker gre običajno za idealne deleže, ki bi v morebitni izvršbi povzročili nemalo težav. S poroštvom vseh lastnikov pa je možno poseči na celoten zemljiškoknjižni vložek oz. tisti del, ki je predmet kreditiranja.

Kreditna dokumentacija mora vsebovati najmanj:

- podatke o kreditojemalcu: ime, priimek, stalno oz. začasno bivališče, datum in kraj rojstva, številko osebne izkaznice ali potnega lista, enotno matično številko občana, davčno številko, firmo in sedež delodajalca oz. organizacije, pri kateri prejema pokojnino, podatke o odsluženem vojaškem roku;
- podatke o kreditu: znesek glavnice, namen, ročnost, obrestno mero, višino in zapadlost obrokov ter način izračuna mesečne obveznosti (skupna obrestna mera ali obrestna mera s korekcijskim faktorjem);
- dokazila o namenu pri namenskih kreditih;
- izračun kreditne sposobnosti;
- obračun zavarovalne premije;
- vse ostale obrazce in listine, ki so potrebni glede na določila zavarovalne pogodbe (npr. notarsko overjena prodajna pogodba pri nakupu nepremičnine, gradbeno dovoljenje, dokazila o poplačilu predhodnih obveznosti, potrdilo o plačanih davkih ipd.).

Da je lahko kredit zavarovan pri zavarovalnici morajo biti izpolnjeni tudi naslednji pogoji:

- kreditojemalec dovoljuje preverjanje podatkov, ki jih predloži za presojo kreditne sposobnosti;
- kreditojemalec soglaša z zavarovanjem kredita pri zavarovalnici in s posredovanjem njegovih osebnih podatkov zavarovalnici;
- kreditojemalec po porabi kredita ni upravičen do povračila premije, če bi predčasno odplačal kredit;
- kreditojemalec se obveže, da bo sam nakazoval anuitete, če tega ne bo storil delodajalec oz. izplačevalec pokojnine in da ne bo odtujil predmeta kreditiranja, dokler ne bo kredit odplačan;
- določba, po kateri lahko zapade celoten kredit v takojšnje plačilo, če kreditojemalec ne izpolnjuje svojih obveznosti iz kreditne pogodbe;
- da kreditojemalec dovoljuje, da se lahko zavarovanec, v primeru zapadlih neplačanih obveznosti, poplača iz kateregakoli dobroimetja, ki ga ima kreditojemalec pri zavarovancu;
- kreditojemalec dovoljuje zavarovancu oz. osebi, ki s cesijo pridobi pravice iz kreditne pogodbe, posredovanje in zbiranje podatkov o neizpolnjevanju njegovih obveznosti oz. poizvedovanje o njegovi zaposlitvi in bivališču.

Ko so krediti odobreni, jih zavarovanec *prijavi v zavarovanje* in sicer do 15. v naslednjem mesecu za tekoči mesec in sicer po posameznih postavkah iz cenika (šifre). Prijava mora vsebovati: tekočo številko kredita v prijavi, številko kredita (partijo), podatke o kreditojemalcu in delodajalcu, podatke o kreditu, podatke o osnovi za obračun premije in premijo.

V Zavarovalnici Triglav poteka dovršen del prijav na elektronski način. Tako zbrani podatki pa so zanimiva podlaga za razne analize.³³

Osnova za obračun premije je glavnica odobrenega kredita, povečana za realne pogodbene obresti, znane ob sklenitvi kreditne pogodbe, obračunane za dobo kreditiranja. Premija se obračuna vnaprej, za celotno dobo kreditiranja. Glede na spremembe pri kreditiranju, ki že veljajo za kratkoročne kredite (nominalna obrestna mera), pa tudi za dolgoročne kredite (nekateri banke že omogočajo najem kredita z nominalno obrestno mero tudi za dolgoročne kredite npr. NLB), je potrebno prilagoditi osnovo za obračun premije in besedo »realne« nadomestiti z besedo »pogodbene«, hkrati pa razmišljati o spremembi premijskega sistema, saj je s pogodbenimi obrestni osnova za obračun premije za dolgoročne kredite občutno višja.

Ko zavarovalnica prejme vsakokratno mesečno prijavo kreditov *zaračuna zavarovancu zavarovalno premijo* za prijavljene kredite. Če zavarovanec zavarovalne premije ne plača v roku navedenem na računu, ni zavarovalnega jamstva. Pomembno je tudi, da je zavarovalna premija plačana v celoti, saj se v primeru, da je plačana le delno, za izračun zavarovalnine uporabi razmerje med plačano in zaračunano premijo.

Je pa zavarovanec upravičen do *povračila plačane premije*, če je prišlo do odstopa od kreditne pogodbe pred začetkom črpanja kredita.

---

³³Ferlin (2001) je na podlagi elektronskih prijav v zavarovanje pri Zavarovalnici Triglav analizirala podatke po regijah stalnega prebivališča kreditojemalcev, po starosti in regijah stalnega prebivališča kreditojemalcev, po spolu in regijah stalnega prebivališča kreditojemalcev v primerjavi z analizo izplačanih zavarovalnin. Temeljna spoznanja in ugotovitve, do katerih je prišla pri analizi, ki temelji na podatkih iz elektronskih prijav, so: več kot polovica števila zavarovanih kreditov kot tudi vsote višin zavarovanih kreditov odpade na kreditojemalce ljubljanske regije, sledijo kreditojemalci kranjske regije, medtem ko na kreditojemalce novogoriške, celjske in mariborske regije odpade manjši del zavarovanj (problem je tudi pri izbiri ustreznega vzorca); največ kreditojemalcev je starih med 31 in 45 let (39%), sledijo kreditojemalci stari med 46 in 60 let (32%), kreditojemalci stari do 30 let in nad 60 let pa so zastopani v enakem odstotku (14%). Povprečna višina kredita s starostjo pada (tudi manjša odstopanja po regijah). 57% vseh kreditojemalcev je ženskega spola, vendar pa sta povprečna višina kredita, pa tudi povprečna doba kreditiranja pri moških kreditojemalcih višji.

Znesek povračila premije je zmanjšan za obratovalne stroške zavarovalnice (približno 20% od plačane premije).

V pogojih je tudi določilo o *bonusu in malusu* (določanje zavarovalne premije na podlagi razmerja med likvidiranimi zavarovalninami in obračunano zavarovalno premijo (glej str. 60 mag. dela).

Drugi del pogojev se nanaša na neplačilo anuitete in se prične z *opominjevalnim postopkom*. Zavarovanec je dolžan v tridesetih dneh, ko je zapadla v plačilo prva neplačana mesečna obveznost, opomniti zavezanca iz upravnno – izplačilne prepovedi (delodajalca ali Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje) in kreditojemalca, oba s priporočenim dopisom, da izpolnita svojo obveznost. Če v nadaljnjih šestdesetih dneh obveznost ni poravnana, mora zavarovanec onemogočiti kreditojemalcu razpolaganje z njegovim dobroimetjem, ter ga ponovno pozvati, da izpolni svoje obveznosti. V dopisu mu tudi sporoči, da bo kreditno pogodbo odpovedal, kar pomeni, da bo zapadel v plačilo celoten kredit. Če tudi v naslednjih tridesetih dneh obveznost ni poravnana, jo zavarovanec skuša poplačati iz morebitnega dobroimetja kreditojemalca pri zavarovancu. Če noben od naštetih ukrepov ni zalegel, nastopi zavarovalni primer – zavarovanec prijavi zavarovalni primer zavarovalnici. Dolžina opominjevalnega postopka je izredno pomembna (30 dni + 60 dni + 30 dni = 120 dni), saj zavarovalnica za ta čas krije oz. priznava zamudne obresti in prišteje še največ šestdeset dni (čas za pripravo odškodninskega zahtevka in prijavo zavarovalnici).

Zavarovalni primer nastopi po neuspešnem opominjevalnem postopku, vendar pa zavarovanec ne sme sam odpovedati kreditne pogodbe. To lahko stori šele s soglasjem zavarovalnice. Bistvo določila je v tem, da si zavarovalnica prizadeva še pred plačilom zavarovalnine izterjati zapadle neplačane obveznosti ali pa v posameznih primerih poravnati le zapadle obveznosti, če oceni, da obstajajo realne možnosti, da se bo kredit v prihodnosti redno odplačeval (trenutne težave kreditojemalca kot npr. izguba zaposlitve, smrt kreditojemalca ali v družini, sodne prepovedi, ki so onemogočile plačilo nekaj anuitet, pa jih v prihodnosti ne bo več ipd.). Zavarovalnica si prizadeva, da bi plačala čim manj zavarovalnin, za kar je zainteresirana tudi banka (kredit se odplačuje naprej – obresti), pa tudi kreditojemalec, ki bi bil v nasprotnem primeru dolžan naenkrat povrniti celoten kredit.

Pomemben za zavarovanca je člen, ki opredeljuje vzroke za *izgubo zavarovalnih pravic*. Splošni del navaja, da zavarovalnica ne krije škode, če je zavarovanec kršil določbe zavarovalne pogodbe in/ali ni ravnal kot dober gospodar, ne glede na to, da je zavarovanec te kredite prijavil v zavarovanje in plačal premijo. Taksativno pa so naštetih naslednji vzroki:

- kreditojemalec je imel ob odobritvi kredita neplačane zapadle obveznosti pri zavarovancu,
- kredit ni bil odobren v skladu z Merili za ugotavljanje kreditne sposobnosti,
- kredit bi lahko bil odobren le z izrecnim pismenim soglasjem zavarovalnice,
- kršeni so bili roki iz opominjevalnega postopka,
- zavarovanec je brez soglasja zavarovalnice spremenil pogoje iz kreditne pogodbe,
- zavarovanec je odpovedal kreditno pogodbo brez predhodnega soglasja zavarovalnice,
- kreditna dokumentacija ni popolna ali nima izpolnjenih zahtevanih rubrik ali vsebuje rubrike z naknadno vpisanimi ali očitno popravljanimi podatki ali gre za očitno ponarejene podpise ali žige,
- pri namenskih kreditih nenamenska poraba,
- zavarovanec ni uveljavil zavarovalnine v enem letu od zapadlosti prve neplačane mesečne obveznosti in
- če je bil kredit odobren v nasprotju z veljavnimi predpisi.

Izguba zavarovalnih pravic je lahko za banko zelo neugodna, če se pojavlja v večjem obsegu, saj pomeni, da bo morala banka v sodni spor z zavarovalnico, če se ne strinja z njeno odločitvijo ali pa bo morala izterjavo neplačanih obveznosti izvesti sama. V obeh primerih z zavarovanjem kredita pri zavarovalnici ni dosegla zelenega. Poleg morebitnega propada zavarovalnice, je to največja nevarnost pri zavarovanju kreditov pri zavarovalnici, zato morajo biti navodila banke kreditnim referentom zelo natančno in razumljivo napisana ter izvajana. Odobritev kreditov se zato v banki še naknadno preverja, preden se kredit prenese v odplačevanje (kakšna napaka se še predhodno popravi, če je mogoče, ali se zaprosi zavarovalnico za naknadno soglasje), nad kreditiranjem in izpolnjevanjem zahtev zavarovalne pogodbe pa bdijo tudi notranji in zunanji revizorji ter Banka Slovenije.

Zavarovanec *prijavlja zavarovalnici zavarovalne primere* pisno na izpolnjenem obrazcu, ki je sestavni del zavarovalne pogodbe. V prijavi navede vzroke neplačila, če so mu znani, ter priloži vse dokumente, ki jih je zbral ob odobritvi kredita ter vso dokumentacijo iz opominjevalnega postopka. Vsi dokumenti so v originalu (kjer je to mogoče), zavarovalnica pa je dolžna plačati zavarovalnino v tridesetih dneh od prijave oz. po prejemu popolne

dokumentacije. V praksi se dostikrat zgodi, da dokumentacija ni popolna, zato se lahko reševanje škode zavleče. Vzrok za to pa je lahko neažurnost banke (zavarovanca) ali slaba organiziranost ali pa enostavno dokumentacije ni mogoče dopolniti. Banka mora zavarovalne primere prijavljati sproti, saj se v nasprotnem primeru rok plačila zavarovalnine ustrezno podaljša. To določilo je uvedeno iz dveh razlogov: masovna prijava zavarovalnih primerov bi lahko povzročila likvidnostne težave zavarovalnice, pa tudi težave pri reševanju škod (nezadostno število likvidatorjev škod).

Obračun škode in dajatve zavarovalnice so opredeljeni v nadaljevanju pogojev. Obračun škode na prvi pogled zveni zelo zapleteno: zavarovalnica po nastanku zavarovalnega primera krije znesek zapadlega in neplačanega dela revalorizirane glavnice kredita, povečanega za pripadajoče realne in zamudne obresti ter nezapadli revalorizirani del glavnice kredita, zmanjšan za morebitna vezana sredstva. Nezapadli revalorizirani del kredita je nezapadla glavnica kredita na dan končanja opominjevalnega postopka, revalorizirana do dneva izplačila zavarovalnine oz. najdalj do preteka 60 dni po koncu opominjevalnega postopka. Za isto obdobje so krite tudi zamudne obresti ter dokazani stroški opominjanja (opomini v skladu z opominjevalnim postopkom). V bistvu gre za preprost izračun: krite so obresti iz pogodbe do dneva izplačila zavarovalnine (pogodbene in zamudne), niso pa krite obresti za nezapadli dolg. Pri obračunu škode se preverja tudi pravilnost osnove za obračun premije in premijske stopnje. Če je bila prijavljena manjša osnova kot bi morala biti, se plača škoda v proporcu. Hkrati se kontrolira zgornja meja zavarovalnega kritja – zavarovalnina ne more preseči osnove za obračun premije, povečane za stroške opominjanja.

Če je banka odobrila kredit v skladu z zavarovalnimi pogoji, prijavila in obračunala pravilno premijo od pravilne osnove ter opominjala v skladu s temi pogoji, ima terjatev zajamčeno v celoti plačano. Edino, kar lahko prepreči pokritje bančne terjatve je propad zavarovalnice. Razen depozita kot zavarovanja ali bančne garancije prvovrstne banke je zavarovanje pri zavarovalnici, po mojem mnenju, najbolj kvalitetna oblika zavarovanja kreditov prebivalstvu. Zato je tudi izrednega pomena, katero zavarovalnico banka izbere. To je lahko le trdna, stabilna zavarovalnica, ki ima zadostno višino rezervacij za škode (kreditni so lahko tudi do deset let in več!). Izbor zavarovalnice je tako zelo pomemben le še pri osebnih oz. kapitalskih zavarovanjih (življenjsko, pokojninsko, naložbeno, rentno zavarovanje).

Z izplačilom zavarovalnine preidejo na zavarovalnico vse pravice, ki jih ima zavarovanec do kreditojemalca, zavezanca iz upravnno – izplačilne prepovedi ali njunih pravnih naslednikov do višine izplačane zavarovalnine z vsemi pripadki. Pravice se prenesejo s *cesijsko izjavo*. Zavarovanec je dolžan kreditojemalca o odstopu terjatve obvestiti.

Pogoji opredeljujejo tudi *dolžnosti zavarovanca po prijavi zavarovalnega primera*. Velikokrat se zgodi, da kreditojemalec po odstopu terjatve plača zavarovancu; le-ta pa je dolžan njegova nakazila sprejeti in jih prenesti na zavarovalnico. V nasprotnem primeru nosi zavarovanec morebitne nastale stroške in zamudne obresti.

Zavarovalnica ima *pravico do vpogleda* v zavarovančeve evidence o kreditih, ki so predmet zavarovanja po teh pogojih. Če zavarovalnica s pregledom ugotovi, da se zavarovanec ni držal obveznosti, sprejetih v zavarovalni pogodbi, ima pravico takoj odstopiti od zavarovalne pogodbe.

Zavarovanec je *dolžan takoj sporočiti* zavarovalnici vsako spremembo lastnih pravil o kreditiranju fizičnih oseb. Po mojem mnenju je to določilo nepotrebno, saj ima lahko zavarovanec za kredite, ki so zavarovani z drugo obliko zavarovanja lastna pravila kreditiranja, za kredite, zavarovane pri zavarovalnici, pa velja zavarovalna pogodba, ki jasno določa pravila kreditiranja. Če želi zavarovanec kaj spremeniti, se mora o tem dogovoriti z zavarovalnico in skleniti dodatek k zavarovalni pogodbi. Zavarovanec je dolžan tudi sporočiti stanje potrošniških in stanovanjskih kreditov, zavarovanih pri zavarovalnici. To določilo je posledica zahtev Agencije za zavarovalni nadzor, saj lahko da podatke o zavarovanih kreditih zavarovalnica, podatke o kasnejšem stanju pa le zavarovanec (predčasna odplačila kreditov, inflacija, naknadno spreminjanje dobe kreditiranja ipd.).

Opređeljeno je, da se *začetek zavarovanja* določi v generalni polici, sklenjeno pa je za nedoločen čas. Vsaka pogodbeni stranka pa lahko zavarovanje odpove s priporočenim dopisom in z dvomesečnim odpovednim rokom. Vsi odobreni in zavarovani krediti do dneva odpovedi ostanejo v jamstvu. Pogodbe za nedoločen čas so v zavarovalnici redke, običajno se sklepajo za določen čas (npr. deset let pri premoženju ali do petindvajset let pri življenjskem zavarovanju). Posebno previdnost pri kreditnih zavarovanjih narekuje tudi dejstvo, da lahko zavarovanec kadarkoli odpove zavarovalno pogodbo, zavarovalnica pa ostaja v jamstvu še leta po odpovedi. Z vidika denarnega toka to pomeni le še odlive (izplačevanje zavarovalnin),

zato morata sistem prenosnih premij in rezervacij zagotavljati nemoteno delovanje zavarovalnice po morebitni odpovedi zavarovanja.

V *končnih določbah* je poudarjeno, da imajo določila potrdila o prevzemu kredita v zavarovanje (individualni prevzem) prednost pred pogoji in generalno polico, določila v generalni polici pa prednost pred pogoji.

Spore med zavarovancem in zavarovalnico rešuje stvarno *pristojno sodišče* po sedežu zavarovalnice.

3.4.2. Merila za določanje kreditne sposobnosti

Merila za določanje kreditne sposobnosti (v nadaljevanju: merila) so razdeljena po poglavjih glede na kategorije kreditojemalcev:

- zaposleni,
- osebni in družinski upokojenci in invalidi,
- prejemniki rente,
- zasebniki,
- kmetje.

Poglavja so razdeljena na odseke:

- kreditna dokumentacija,
- določitev kreditne sposobnosti,
- postopek ugotavljanja kreditne sposobnosti.

Merila so v bistvu mešanica modela za merjenje kreditnega tveganja in navodil za odobravanje kreditov. Poleg zahtev pogojev iz prejšnjega razdelka te naloge, mora kreditojemalec izpolnjevati vse pogoje iz meril. Na ta način zavarovalnica obvladuje kreditno tveganje, ki ga prevzema od banke.

Če je kreditojemalec zaposlen, mora imeti, do odobritve kredita, najmanj šest rednih prilivov iz plače (pri banki, ki odobrava kredit ali pri drugi banki). Na izpisku prilivov morajo biti navedeni tudi morebitni trajniki iz naslova kreditov v zadnjem mesecu. Priložene morajo biti najmanj zadnje tri plačilne liste (kontrola ujemanja prilivov s potrdilom delodajalca in plačilnimi listami). Zaradi poneverb v preteklosti zavarovalnica zahteva, da se potrdilo o

prilivih iz plače preveri pri banki, ki ga je izdala. Kreditna dokumentacija je tudi vloga za kredit (prošnja, na kateri so običajno identifikacijski podatki in zaprosena višina kredita) ter potrjena upravno – izplačilna prepoved, na kateri delodajalec izjavlja, da ob redno odtegoval anuitete. Zaradi zahtev kreditojemalcev, pa tudi nekaterih delodajalcev ter zakonskih omejitev (minimalna plača) se vse več kreditov odplačuje preko trajnikov, zato upravno – izplačilna prepoved v takih primerih ni potrebna (odstopanja od meril so opredeljena v dodatkih k zavarovalni pogodbi s posamezno banko – zavarovancem). Osnova za določitev kreditne sposobnosti je neto plača (neto plača za redno delo, dodatek za invalidnost, dodatki iz pogojev dela in stalnosti) in sicer:

1/3 povprečne mesečne neto plače v zadnjih treh mesecih, zmanjšane za odtegljaje (sodne, upravno – izplačilne prepovedi, kreditne obremenitve iz trajnikov) v zadnjem mesecu ali

2/5 povprečne neto mesečne plače v zadnjih treh mesecih, zmanjšane za odtegljaje v zadnjem mesecu, pod pogojem, da povprečna neto mesečna plača kreditojemalca v zadnjih treh mesecih presega 150.000,00 SIT ali

1/2 povprečne neto mesečne plače v zadnjih treh mesecih, zmanjšane za odtegljaje v zadnjem mesecu, pod pogojem, da povprečna neto mesečna plača kreditojemalca v zadnjih treh mesecih presega 250.000,00 SIT.

V postopku ugotavljanja kreditne sposobnosti je potrebno podatke iz kreditne dokumentacije preveriti (potrdilo delodajalca, plačilne liste, prilivi, ki lahko odstopajo po višini le do določenega odstotka).

Poleg kategorije »zaposleni«, se največ kreditov odobri upokojencem, kjer se kreditna sposobnost ugotavlja na podlagi originalov obvestil ZPIZ (odrezkov od pokojnine). Deleži proste pokojnine se izračunavajo na enak način kot pri zaposlenih, prav tako je potrebnih šest prilivov iz pokojnine. Vrste prejemkov, ki se upoštevajo pri določitvi osnove kreditne sposobnosti so navedeni po šifri na obvestilu ZPIZ (01-pokojnina, 02-varstveni dodatek, 06-republiška priznavalnina, 09-nadomestilo iz invalidskega zavarovanja, 13-dodatek k tuji pokojnini). Po odobritvi kredita je na obe originalni obvestili ZPIZ potrebno vpisati zaznambo banke o datumu in višini odobrenega kredita in višini anuitete (iz tega določila je razvidno, zakaj se zahtevajo originali)³⁴.

Pri prejemnikih rente se kreditna sposobnost ugotavlja na podoben način, posebnost pa so kmetje in zasebniki (samostojni podjetniki in osebe, ki samostojno opravljajo poklic).

Samostojni podjetniki so po podatkih zavarovalnice najbolj rizična kategorija kreditojemalcev, čemur botruje tudi način ugotavljanja kreditne sposobnosti. Za samostojnega podjetnika se zahteva potrdilo o plačanih davčnih obveznosti in podatki o neto zavarovalni osnovi za zadnjih dvanajst mesecev ter aktiven transakcijski račun pri zavarovancu. Po mojem mnenju nobeden od treh navedenih podatkov ni zadostna osnova, da bi določili njegovo kreditno sposobnost. Za ugotavljanje kreditne sposobnosti bi bilo potrebno pregledati tudi bilanco stanja in uspeha najmanj za zadnji dve leti, popisni list dobljenih posojil in rednost plačevanja obveznosti iz popisnega lista.

Pri kmetih je osnova za ugotavljanje kreditne sposobnosti 1/16 letne osnove, od katere je bil odmerjen davek iz dohodka od opravljanje kmetijske dejavnosti – katastrski dohodek ali 1/12 ostanka neto dohodka pri kmetih, ki se jim odmerja davek po dejanskem dohodku. Tudi tu se odpre vprašanje ustreznosti osnove za določanje kreditne sposobnosti, zato se v praksi večina kreditov kmetom zavaruje z individualnim potrdilom o prevzemu kredita v zavarovanje.

3.4.3. Generalna polica

Generalna polica se sklene posebej za potrošniške in posebej za stanovanjske kredite in opredeljuje limit po potrošniških oz. stanovanjskih kreditih zavarovanih pri zavarovalnici ter skupni limit po obeh vrstah kreditov. V njej se opredeli tudi začetek veljavnosti zavarovanja ter prvi datum izračuna bonusa ali malusa. Pomemben del generalne police je premijski cenik, ki nam pove, katero kategorijo označuje zavarovalnica za bolj tvegano. Iz njega vidimo, da se cena zavarovanja kredita zvišuje z daljšanjem ročnosti kredita, da je zavarovanje dražje za nekomitente banke ali zasebnike, prejemnike rente in kmete, ter da so potrošniški krediti bolj rizični od stanovanjskih. Osnovne premijske stopnje se gibljejo od enega do treh in pol odstotkov, h katerim je potrebno prišteti še davek od prometa zavarovalnih poslov (trenutno 6,5%).

---

³⁴ Poglejmo primer: kreditojemalec – upokojenec najame kredit 29.8.2002. Na originalni obvestili bi se zabeležil najet kredit (pokojnina julij, junij). 1.9.2002 gre po nov kredit z originalnim obvestilom avgust in npr. z »duplikatom« julij. Predpostavimo, da z najetjem kredita v avgustu ni več kreditno sposoben, ker pa to ni nikjer zabeleženo (razen pri banki, kjer je najel kredit), bi lahko najel nov ali več novih kreditov. Odplačevanje teh kreditov bi bilo vprašljivo, najmanj kar bi se zgodilo, bi bilo, da ZPIZ zavrne upravno – izplačilne prepovedi. Razlog, da se zahtevata dve obvestili, pa je povsem tehnične narave. Če je kredit najet v drugi polovici meseca, obstaja možnost, da upravno – izplačilna prepoved ne bo pravočasno prispela na ZPIZ, odtegljaj ne bo razviden pri naslednjem obvestilu. Kreditna sposobnost bi bila ponovno ugotovljena na napačnih podatkih.

Osnovne premijske stopnje so za vse zavarovance enake, razlike pri zavarovancih pa so posledica sistema bonusa/malus. Banka, ki ima slabe rezultate, bo imela v naslednjem zavarovalnem obdobju (od 1.3. tekočega leta do 28.2. naslednjega leta) višje premijske stopnje. Tako so vsi bodoči kreditojemalci prevzeli del posledic zaradi neplačil nekaterih kreditojemalcev v preteklosti. In seveda obratno, če je imela banka manj plačanih zavarovalnin glede na premijo, bodo imeli v naslednjem letu vsi kreditojemalci nižjo premijo. Opisani mehanizem deluje pri vseh zavarovanjih (tudi ko npr. zavarujemo avtomobilsko odgovornost se premije ne določajo individualno, pač pa se v osnovi izhaja iz vseh preteklih premij in škod, upošteva pa se tudi naš osebni bonus oz. malus).

3.5. Pomen zavarovanja kreditov pri zavarovalnici za banko

Če se vrnemo na drugo poglavje te naloge, ki govori o merjenju in obvladovanju kreditnega tveganja, je jasno dvoje:

1. Z zavarovanjem kreditov pri zavarovalnici banka prepušča določanje meril za odobravanje kreditov zavarovalnici (merjenje kreditnega tveganja).

Pozitivne posledice so: merila so enotna, izločen je subjektivni vpliv posameznega kreditnega referenta ali vodje enote banke, transakcijski stroški so nižji, morebitna asimetričnost informacij ni več pomembna, plačilo kredita je zagotovljeno v rokih iz zavarovalne pogodbe, stroške zavarovanja plača kreditojemalec, pravna služba v banki se ne ukvarja z morebitno izterjavo neplačanih obveznosti iz kreditnih pogodb. Zakaj potem niso vsi krediti bank zavarovani pri zavarovalnici?

Odgovor je verjetno v *negativnih* posledicah tovrstne oblike zavarovanja: banka pri kreditiranju postaja neelastična (če zavarovalnica kredita ne zavaruje, naj se kredit ne odobri?), potrebno je veliko dokumentacije od vloge za kredit, upravno-izplačilne prepovedi (ki jih mora potrditi delodajalec), do prilivov iz plače oz. pokojnine (ki morajo biti tudi telefonsko preverjeni), vpogledi na seznam izključenih iz avtomatskega zavarovalnega jamstva (obvezen dostop do interneta), če ima banka slab škodni rezultat, so lahko zavarovalne premije, glede na konkurenco, previsoke (višja efektivna obrestna mera), ne upošteva se ostalo sodelovanje kreditojemalca z banko, v zavarovalni polici so določeni zgornji limiti jamstva in ročnosti kreditov.

Tako se banke v Sloveniji odločajo tudi za druge oblike zavarovanja kreditov (hipoteke za stanovanjske kredite, razna poroštva, menice, ipd.) ali pa kreditov sploh ne zavarujejo (t.i. »hitri« krediti) ali pa imajo nekakšne interne garancijske sklade, ki jih lahko imenujemo tudi samozavarovanje.

2. Druga pomembna lastnost zavarovanja kreditov pri zavarovalnici je, da se s tem obvlada kreditno tveganja do te mere, da ga sploh ni. Kreditno tveganje se v celoti prenese na zavarovalnico. V petih primerih pa lahko pride do neplačila zavarovalnine:

- nesolventnost zavarovalnice,
- kredit ni odobren v skladu z zavarovalno polico,
- premija ni pravilno obračunana in plačana,
- opominjevalni postopek ni izvršen v skladu z zavarovalno polico,
- škoda ni prijavljena v rokih iz zavarovalne police.

Iz navedenega lahko ugotovimo dvoje:

- izreden pomen izbire dobre zavarovalnice, t.j. zavarovalnice, ki obvladuje svoja tveganja in ima zadostno višino zavarovalnotehničnih rezervacij ter
- izdelava natančnih navodil kreditnim referentom ter nenehna kontrola izvajanja teh navodil.

Na koncu ne smemo pozabiti še na vpliv na kapitalske zahteve za kreditno tveganje (stopnja kreditnega tveganja je 100% pri kreditih zavarovanih pri zavarovalnici) ter na oblikovanje posebnih rezervacij za kreditno tveganje. Tako izbira zavarovanja kreditov vpliva tudi na računovodske izkaze bank.

Kdaj in v kakšnem obsegu se bo banka odločila za zavarovanje kreditov pri zavarovalnici pa je odvisno od njene politike in strategije oz. od načina upravljanja s kreditnim tveganjem.

3.6. Pomen zavarovanja kreditov za zavarovalnico

Kreditna zavarovanja so izredno pomembna za zavarovalnico, ne toliko z vidika zavarovalnih premij (v Zavarovalnici Triglav zajemajo zavarovalne premije iz tega naslova približno 5%, v slovenskem prostoru približno 3%), kot z vidika prevzetega tveganja. Če citiram g. Goriška (direktor Agencije RS za zavarovalni nadzor) »je bilo v začetku devetdesetih let posebno

tvegano sklepanje kreditnih zavarovanj, saj je tuji in domači bančni sektor lahko prenašal kreditna tveganja na zavarovalni sektor. Zavarovalna vrsta je še vedno negativna, zavarovalnicam pa ostaja izbira ali naj regresne zahteve do posojiljemalcev, ob visokih sodnih in drugih stroških, le izterjajo ali pa naj na dolg raje pozabijo.« (Marcon, Petrič, 2002, str. 20).

Že prejšnji Zakon o zavarovalnicah (1994) je določal, da je potrebna višina garancijskega sklada za kreditna in kavcijska zavarovanja ob koncu obračunskega obdobja najmanj 60 mio SIT. Enaka zahteva je veljala le še za obvezna zavarovanja in zavarovanja odgovornosti. V primeru, da je znašala letna premija zavarovalnice iz naslova kreditnih in kavcijskih zavarovanj več kot 380 mio SIT pa se je moral znesek garancijskega sklada povečati na 150 mio SIT. Tudi Zakon o zavarovalništvu iz leta 2000 posebej poudarja tveganost kreditnih zavarovanj: pri izračunu kapitalne ustreznosti velja za premoženjska zavarovanja pri izračunu letnih vsot terjatev na izplačilo odškodnin, da se upošteva aritmetično povprečje za zadnja tri poslovna leta, pri kreditnih zavarovanjih (še nevihta, toča ali pozeba) pa se pri izračunu letnih vsot terjatev na izplačilo odškodnin upošteva aritmetično povprečje zadnjih sedmih let. Zzav (2000) tudi zahteva od zavarovalnic ustrezen zajamčeni kapital in posebej izpostavlja kavcijska in kreditna zavarovanja. Zavarovalnica mora imeti 560 mio SIT kapitala, če želi sklepati kreditna zavarovanja oz. 160 mio SIT, če zavarovalne premije iz teh zavarovanj v vsakem posameznem od zadnjih treh let ne dosegajo 500 mio SIT ali 0,04 deleža zavarovalnih premij za vsa zavarovanja, ki jih je v navedenem obdobju sklenila zavarovalnica.

Ker so kreditna zavarovanja poseben fenomen tudi z vidika dejstva, da se premija plača ob najetju kredita, zavarovalnica pa je v jamstvu do izteka dobe kreditiranja (tudi do petnajst let) oz. do poplčila kredita, je potrebno posebej natančno oblikovati rezervacije za prenosne premije. Rezervacije za prenosne premije se oblikuje v višini tistega dela vplačane premije, ki se nanaša na zavarovalno kritje za zavarovalno obdobje po zaključku obračunskega obdobja, za katerega se izračuna rezervacija.

Uspešnosti ali neuspešnosti (donosnosti/nedonosnosti) zavarovanja kreditov nikakor ne moremo meriti le z zavarovalnotehničnim rezultatom (razmerje med škodami in premijami zmanjšanimi za obratovalne stroške), zato zavarovalnica ugotavlja t.i. merodajni tehnični rezultat za posamezno poslovno leto:

- prenosna tehnična premija na dan 31.12. preteklega leta, zavarovalna tehnična premija za tekoče leto, prenosna tehnična premija na 31.12. tekočega leta in ocena obresti od naložb se seštejejo, dobljeno vsoto imenujemo merodajne tehnične premije;
- merodajne škode pa dobimo tako, da od likvidiranih škod v tekočem letu odštujemo uveljavljene čiste regresne terjatve v tekočem letu, prištujemo rezervacijo za nastale prijavljene škode na dan 31.12. tekočega leta in rezervacijo za nastale neprijavljene škode na dan 31.12. tekočega leta ter odštujemo rezervacijo za nastale prijavljene škode na dan 31.12. preteklega leta in rezervacijo za nastale neprijavljene škode na dan 31.12. preteklega leta.

Tako lahko izračunamo absolutni merodajni tehnični rezultat in relativni merodajno tehnični rezultat. Pomembna postavka je na premijski strani prenosna premija, na škodni strani pa uveljavljeni regresni. Šele merodajni tehnični rezultat nam lahko odgovori na vprašanje o uspešnosti zavarovanja kreditov, saj ni mogoče vnaprej izračunati, koliko regresov bodo zavarovalnice uveljavile. Prav tako pa ni razloga, da bi zavarovalnice regresne terjatve preprosto odpisale.

Izterjava terjatev, ki jih banka zavarovalnici odstopi po plačilu zavarovalnine, vsako leto pridobiva na pomenu. Zavarovalnice se kadrovske krepijo prav na področju sodne in izvensodne izterjave regresov.

Če zavarovalnica zavaruje kredite, pomeni, da bo morala imeti dovolj strokovnjakov, ki bodo spremljali novosti v zakonodaji, ocenjevali vplive sprememb v gospodarstvu na kreditno tveganje in pripravljali zavarovalne podlage, ki bodo obvladovale kreditno tveganje, hkrati pa bodo sprejemljive za banke.

SKLEP

Namen magistrskega dela je bil celovito predstaviti zavarovanje kreditov pri zavarovalnici, ovrednotenje izbranega načina zavarovanja in pomena za banko in zavarovalnico. Banke in zavarovalnice v Sloveniji so, glede na posle, ki jih opravljajo, najbolj povezane na področju naložb v depozite in na področju zavarovanja kreditov. Po podatkih na dan 31.12.2001 predstavljajo krediti prebivalstvu približno 13% aktiv bank. Zavarovalne premije iz zavarovanja kreditov prebivalstvu pa približno 4% celotne zavarovalne premije zavarovalnic, ki kredite zavarujejo.

Osnovni namen zavarovanja kreditov pri zavarovalnici je obvladovanje kreditnega tveganja, zato sem pri proučevanju izhajala iz predstavitve kreditnega tveganja. Kreditno tveganje je nevarnost, da posojeni denar ne bo vrnjen v dogovorjenem roku in/ali višini. Vzrok za nevrčilo je lahko nepripravljenost ali nesposobnost dolžnika. Banke upravljajo kreditno tveganje na različne načine, ki jih v osnovi lahko razdelimo na merjenje kreditnega tveganja in obvladovanje kreditnega tveganja. Z merjenjem kreditnega tveganja banka določi še sprejemljivo tveganje, ki ga je pripravljena prevzeti, omogoča pa ji tudi osnovo za pravilno zaračunavanje cene in višine kredita ter pravilno oceno potencialne izgube. Za merjenje so na voljo različni modeli, ki segajo vse od kvantitativnih do kvalitativnih, njihov končni rezultat pa je izračun verjetnosti neplačila dolga in razvrstitev kreditojemalca v razred tveganosti. Kreditno tveganja banka obvladuje na več načinov, nekaterih od naštetih so predpisani, nekateri prepuščeni strategiji upravljanja s kreditnim tveganjem: izpolnjevanje zakonskih zahtev (kapitalska ustreznost, razvrščanje aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk po tveganosti in ocenjevanje višine potencialnih izgub, načrtovanje in izvajanje ukrepov obvladovanja tveganj, vodenje kreditnih map, oblikovanje posebnih rezervacij, ugotavljanje velike izpostavljenosti, poročanje, notranji, zunanji nadzor, nadzor Banke Slovenije), poslovanje z izvedenimi kreditnimi instrumenti, listinjenje, razpršenost naložb po sektorjih kreditojemalcev, panogah kreditojemalcih, geografska razpršenost naložb, uporabljanje ustreznih modelov za merjenje kreditnega tveganja, zaračunavanje različnih obrestnih mer in provizij za različne stopnje tveganosti, omejevanje kreditiranja kreditojemalcev z večjo stopnjo tveganosti, uporaba omejevalnih pogojev v kreditnih pogodbah, prodaja kreditov in zavarovanje kreditov.

Pri kreditih prebivalstvu je zavarovanje še bolj pomembno kot pri kreditih podjetjem, saj za posameznega kreditojemalca običajno ne ugotavljamo premoženja, njegovo boniteto ocenimo na podlagi podatkov o rednosti dosedanjega poravnavanja obveznosti in drugih podatkih (zaposlitev, višina plače, rednost prilivov), ki pa se v času odplačevanja kredita lahko hitro spremenijo. Poroštvo je lahko povsem neuporabno zavarovanje, če porok na poziv banke ne poravna zapadlih neplačanih obveznosti kreditojemalca. Banka mora v tem primeru izterjati dolg po sodni poti, ki je lahko neuspešna (porok nima premoženja ali zaposlitve ali nima dovolj visokih dohodkov). Bančna garancija se običajno ne uporablja za zavarovanje kreditov prebivalstvu, je pa tudi sorazmerno drag način zavarovanja. Pristop k dolgu se uporablja v primerih, ko se kredit že odplačuje, je pa nastopila določena okoliščina (npr. smrt kreditojemalca). Hipoteka se običajno uporablja pri zavarovanju stanovanjskih kreditov; takšno zavarovanje pa ima tudi pomanjkljivosti: nihanje tržnih cen nepremičnin, težave v postopku izvršbe (neuspešne dražbe, izselitev stanovalcev) in negativno publiciteto banke. Zavarovanje z menico banki ne zagotavlja, da bo v primeru neplačila menični dolžnik sposoben poravnati dolg (ni sredstev na transakcijskem računu, ni premoženja).

Glede na navedeno ugotavljam, da je zavarovanje kreditov prebivalstvu pri zavarovalnici najboljši način obvladovanja kreditnega tveganja, saj ga banka v celoti prenese na zavarovalnico. To trditev lahko omaja le dvoje: propad zavarovalnice ali neizpolnjevanje določil zavarovalne police in posledična odklonitev odškodninskega zahtevka.

Prenos kreditnega tveganja na zavarovalnico pomeni, da mora zavarovalnica skrbeti za njegovo obvladovanje. Zavarovalnotehnični rezultati zavarovanja kreditov po letu 1991 opozarjajo na posledice zanemarjanja obvladovanja kreditnega tveganja, zato so zavarovalne podlage, ki jih danes uporabljajo zavarovalnice, plod tridesetletnih izkušenj in strokovnih spoznanj s tega področja. Zavarovalne podlage so sestavljene iz generalne police in splošnih pogojev za zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov ter meril za ugotavljanje kreditne sposobnosti. Pomemben del zavarovalnih podlag je premijski sistem (osnova za obračun premije in premijske stopnje za posamezne ročnosti in vrste kreditov). Premijski sistem odraža tveganost posameznega kredita (ročnost in vrsta kredita) in kreditojemalca (zaposleni, ki prejema redno plačo ali upokojenci, ki prejema pokojnino na banko, ki daje kredit in tisti, ki prejema navedene prejemke na drugo banko). Merila za ugotavljanje kreditne sposobnosti pa omogočajo določitev tistih kreditojemalcev, katerih krediti se lahko

zavarujejo pri zavarovalnici. Merila so v bistvu mešanica modela za merjenje kreditnega tveganja in navodil za odobravanje kreditov.

Z zavarovanjem kreditov pri zavarovalnici banka prepušča določanje meril za odobravanje kreditov zavarovalnici, kar ima tako pozitivne (enotna merila, izločitev subjektivnega vpliva posameznega kreditnega referenta, stroške zavarovanja plača kreditojemalec, pravne službe v bankah se ne ukvarjajo z izterjavo) kot tudi negativne posledice za banko (neelastičnost pri kreditiranju, veliko dokumentacije, v primeru malusa visoka efektivna obrestna mera, omejeni limiti jamstva). Najpomembnejši cilj zavarovanja pri zavarovalnici – obvladovanje kreditnega tveganja – pa lahko ogrozi morebitna nesolventnost zavarovalnice ali odklonitev plačila zavarovalnine banki zaradi neizpolnjevanja določil iz zavarovalne pogodbe.

Za zavarovalnico so pomembni prihodki iz naslova premij v primerjavi z izplačanimi zavarovalninami ter izterjanimi regresnimi terjatvami od dolžnikov. Za merjenje teh treh kategorij se uporablja merodajni tehnični rezultat za posamezno zavarovalno leto. Zavarovalnotehnični rezultati pa odražajo uspešnost obvladovanja prevzetega kreditnega tveganja.

Za konec se ozrimo še v prihodnost. Saunders (2000, str.97 in 98) ugotavlja, da je v ZDA upadel delež finančnega posredništva bank (merjeno s sredstvi) s 55,9% leta 1948 na 36,1% leta 1997, delež pa so povečali investicijske družbe, pokojninski skladi in finančne družbe. Slednji omogočajo varčevalcem cenejši posredni dostop na kapitalske trge, z razpršitvijo naložb in velikostjo pa tudi porazdelitev tveganja. Tako se manjša število bank (združitve, prevzemi, stečaji), tiste, ki pa ostanejo, ponujajo tudi druge storitve, ki so vezane na provizije ali pa na povsem nova področja (zavarovalništvo). Drug razlog za manjše finančno posredništvo bank je, da se večja podjetja financirajo preko kapitalskih trgov z izdajanjem delnic ali obveznic; tako je vse manj povpraševanja po klasičnih bančnih kreditih.

Opisane razmere se počasi zrcalijo tudi v slovenskem finančnem prostoru, zato bo zavarovanje kreditov pri zavarovalnici bo v prihodnosti odvisno od:

1. Obsega danih kreditov, predvsem od bančnih aktivnosti na področju kreditiranja prebivalstva.

2. Sprememb zakonodaje s področja možnosti drugih oblik zavarovanj in s področja izvršbe.
3. Vpliva prihoda novih ponudnikov storitev. S tem mislim predvsem na vstop v Evropsko unijo: ali bo prevladal »slovenski model« – zavarovanje pri zavarovalnici ali »evropski model« – zavarovanje z drugimi oblikami zavarovanja (npr. življenjska polica kreditojemalca, ki krije tudi riziko izgube zaposlitve, smrti ali delovne nezmožnosti).
4. Odločitev novih lastnikov bank in zavarovalnic (npr. države) in ocen nadzornikov o sprejemljivosti kreditnega tveganja za posamezno zavarovalnico (Agencija za zavarovalni nadzor).
5. Novosti v predpisih bank in notranjih pravilih o upravljanju s kreditnim tveganjem.
6. Razvoja dejavnosti, ki se v svetu in pri nas imenuje »bankassurance« in pomeni sodelovanje banke in zavarovalnice na področju trženja in prodaje zavarovalniških produktov preko bančnih okenc. Velikokrat gre tudi za kapitalsko povezavo (npr. NLB in KBC ali Zavarovalnica Triglav in Abanka), ki pa na področju zavarovanja kreditov pomeni prehajanje v samozavarovanje. V Evropi se na tem področju obetajo novosti in zaostritve predpisov.³⁵
7. Bodoče tržne naravnosti zavarovalnic: zavarovalnice že zmanjšujejo delež zavarovanja kreditov bank glede na celotna zavarovanja terjatev. Narašča delež kavcijskih zavarovanj, kar pomeni, da bodo zavarovalnice še agresivneje vstopale v konkurenčni boj z bankami na področju izdaje garancij; banka in zavarovalnica tako postajata konkurenta, ne več partnerja.
8. Načina pridobivanja tržnega deleža banke. Petrič (2002, str. 25) imenuje obstoječe razmere »spopad« na bančnem trgu. Spopad zavarovalnicam ne prinaša nič dobrega: trendi zmanjševanja obsega kreditov podjetjem in gospodinjstvom pomenijo, da mora

---

³⁵Evropski parlament je sprejel zaostrena pravila za bankassurance v Evropski uniji. Ustanovljen bo organ, ki bo centralizirano in enotno pripravljajl izboljšave predpisov o tem zavarovalniškem področju, ki se je po Evropi že zelo razširilo. S tem se bo končalo obdobje dvomljive prakse, ko so družbe navajale isti kapital dvakrat, da bi prikrije tveganja v ločenih poslovnih enotah. Po novem tudi ne bo več možno uporabljati skupnih terjatev za zagotavljanje lastniškega kapitala posameznih poslovnih enot. (Informator, str. 2)

banka ponuditi tudi druge produkte (plačilne in kreditne kartice, »hitre« kredite, hipotekarne kredite, kredite študentom, ipd.), ki jih običajno ne zavaruje pri zavarovalnici.

9. Hitrosti spoznavanja evropskega trga, tako bančnega kot zavarovalniškega. Dvomim, da se bodo zavarovalnice na področju zavarovanja kreditov hotele (če se bodo sploh lahko - evropska zakonodaja) takoj razširili preko državnih meja. Razlog za dvom je v dejstvu, da je kreditno tveganje za slovenske kreditorejmalce dodobra raziskano, več desetletij spremljano, njegovo obvladovanje pa vpeto v zavarovalne podlage, ki jih je večina slovenskih bank sprejela. Širjenje te zavarovalne vrste preko meja bi zahtevalo najprej proučitev ali je to dovoljeno, nato pa proučitev celotne zakonodaje, ki je vezana na kreditno tveganje pri kreditih prebivalstvu (delovna zakonodaja, možnosti izvršbe, izkazovanje premoženja, dohodkov, itd.), migracijskih tokov, načinov ugotavljanja kreditne zgodovine kreditorejmalca, gospodarske razmere, tvegane panoge, vrednote, kultura in slog življenja, etc. Morda bi bilo smiselno začeti v manjšem obsegu in na določenemu segmentu kreditorejmalcev, ob primernih rezultatih pa ponudbo razširiti.

10. Gospodarskih razmer v Sloveniji po vstopu v Evropsko unijo: zaposlovanje, stabilnost zaposlitve, gibanje plač in pokojnin, rednost plač in pokojnin bodo dejavniki, ki bodo še naprej vplivali tako na povpraševanje po kreditih kot tudi na rednost odplačevanja že najetih kreditov. Že v letu 2001 je bilo zaznati negativne trende pri najemanju posojil, v tem letu so se pričeli slabšati tudi zavarovalnotehnični rezultati pri zavarovanju posojil. Nič boljše ni bilo v letu 2002, čeprav je premija glede na leto 2001 porasla bolj kot dani krediti prebivalstvu (predčasna odplačila kreditov). Kako bo po vstopu v unijo? Scenarijev je več, v vseh pa je jasno, da podjetja z zastarelo tehnologijo, brez sodobnih tržnih pristopov in inovativnih izdelkov in storitev, ne bodo preživela. Prav tako velja to za banke. Izginil bo tolarski denarni trg, zato bodo pogoji za neprilagojene banke toliko težji. Večino slovenskih bank pestijo visoki stroški poslovanja, kar bo še dodatna prednost za prihajajočo konkurenco. V tem kontekstu mora tudi zavarovalnica opraviti analizo in predvideti morebitne scenarije, ki bi se lahko odigrali v bližnji prihodnosti ter se pripraviti tudi na morebitne manjše prihodke iz naslova zavarovalnih premij pri zavarovanju kreditov, s posebnim poudarkom na ustreznem oblikovanju prenosnih premij.

LITERATURA

1. Barle Janez, Žunič Anton: Prehodne matrike in vrednotenje internega bonitetnega sistema v banki. 6. Strokovno posvetovanje o bančništvu. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 97-111.
2. Boncelj Jože: Zavarovalna ekonomika. Maribor: Založba Obzorja, 1983. 351 str.
3. Buechner F.: Grundriss der Versicherungsgeschichte, Die versicherung, Versicherungswirtschaftliches Studienwerk. I. zvezek. Wiesbaden: Dr. Th. Gabler GmbH, 1962-64, str. 2295-2312.
4. Bukatarevič Vida, Čufer Uroš: Ocene kreditnega tveganja sektorjev in dejavnosti. Bančni vestnik, Ljubljana 50(2001), 7-8, str. 6-9.
5. Caouette John B., Altman Edvard I., Narayanan Paul: Managing Credit Risk. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1998. 452 str.
6. Cigoj Stojan: Obligacijska razmerja: Zakon o obligacijskih razmerjih s komentarjem. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list SRS, 1978. 918 str.
7. Cirman Andreja: Obratno hipotekarno posojilo in možnosti za njegovo uporabo pri nas (1). Bančni vestnik, Ljubljana 50(2001), 6, str.13-18.
8. Černogar Meta, Kruhar Simona: Posojil, zavarovanih s hipoteko je vse več, a še vedno manj kot drugod po Evropi. Dnevnik, Ljubljana, št. 84, 11.4.2002, str. 8.
9. Dimovski Vlado, Volarič Jasmina: Trg zavarovanj v Sloveniji (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 7-8, str. 10-12.
10. Dimovski Vlado, Volarič Jasmina: Trg zavarovanj v Sloveniji (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000a), 9, str. 14-19.

11. Ferlin Marjana: Analiza tržnih segmentov zavarovanj potrošniških kreditov. Diplomski naloga. Novo mesto: Visoka šola za upravljanje in poslovanje, 2001. 62 str.
12. Flis Slavko: Zbrani spisi o zavarovanju. IV knjiga. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 1999. Str. 606.
13. Glanz Morton: Loan Risk Management, Strategies and Analytical Techniques for Commercial Banks. Cambridge: Probus, 1994. 405 str.
14. Grahek Andraž: Investicijski bančniki v ZDA na zatožni klopi. Finance, Ljubljana, 24.10.2002, št. 205, str. 6.
15. Ivanjko Šime et al.: ABC zavarovalništva s praktičnimi primeri. Maribor: Založba Kapital – Neto d.o.o., 1999. 103 str.
16. Jus Miran: Sanguinetti – začetnik kreditnega zavarovanja. Slovenska ekonomska revija, Ljubljana, 50(1999), 3, str. 287-292.
17. Karpe Primož: Klasična tveganja bančnega poslovanja – kreditno tveganje. Bančni vestnik, Ljubljana, 46(1997), 4, 36-38.
18. Kavčič Marija: Regulacija in nadzor bank. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 103 str.
19. Kirn Tatjana: Zavarovanja bančnih posojil. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 60 str.
20. Korošec Bojana: Zavarovanje premoženja poslovnega sistema z vidika ekonomike poslovnega sistema. Maribor: Zveza društev računovodskih in finančnih delavcev Slovenije, 1991. 175 str.
21. Kramžar Barbara: Mediji za zdaj rešeni, banke v krizi. Delo, Ljubljana, 15.10.2002, št. 238, str.16.

22. Krumberger Matej: Nadzor bančnega poslovanja in obvladovanje tveganj v slovenskem bančništvu: izkušnje, problemi in priporočila. 6. strokovno posvetovanje o bančništvu. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 71-81.
23. Lah Emil: Slovenske banke in Enron. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 9, str.1
24. Marcon Petra, Petrič Tine: Nevarni finančni imperij Triglava. Gospodarski vestnik, Ljubljana, LI(2002), 11, str. 20-25.
25. Mishkin Frederic S.: The Economics of Money, Banking and Financial Markets. Reading: Addison – Wesley, 1998. 732 str.
26. Napret Vesna Miša: Upravljanje s kreditnim tveganjem s poudarkom na kvantitativnih metodah. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 95 str., 3 pril.
27. Petavs Stane: Hipotekarni krediti. Gospodarski vestnik, Ljubljana, LI(2002), 3, str. 51.
28. Petrič Tine: Spopad za bančni trg. Gospodarski vestnik, Ljubljana, LI(2002)42, str. 25-29.
29. Ribnikar Ivan: Denarni sistem in denarna teorija, I. del: Denarni sistem. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1993. 322 str.
30. Ribnikar Ivan: Kako lahko slovenske banke preživijo. Finance, Ljubljana, 30.6.2000, št. 76, str. P.1-P.2.
31. Ribnikar Ivan: Listinjenje. Bančni vestnik, Ljubljana, 46(1996), 1-2, str. 48-51.
32. Ribnikar Ivan: Od denarja do medvedjega trenda. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1994. 229 str.
33. Samuelson Paul A., Nordhaus William D.: Ekonomija. 14. Izdanje. Zagreb: Mate, 1992, 784 str.

34. Saunders Anthony: Financial Institutions Management. A Modern Perspective. Third edition. Boston: Irwin/McGraw – Hill, 2000. 742 str.
35. Saunders Anthony: Financial Institutions Management. A Modern Perspective. Second edition. Burr Ridge: Irwin, 1994. 614 str.
36. Sinkley Joseph F.: Commercial Bank Financial Management in The Financial Services Industry. Fourth edition. New York: Macmillan Inc., 1992. 866 str.
37. Slapničar Matjaž: Sodobne metode upravljanja kreditnega tveganja. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 115 str., 2 pril.
38. Šinkovec Janez, Tratar Boštjan: Obligacijski zakonik s komentarjem in sodno prakso. Lesce: Oziris, 2001. 1176 str.
39. Šker Tristan: Operativno tveganje v bančni dejavnosti in njegovo zavarovanje. Dnevi slovenskega zavarovalništva 2002. Slovensko zavarovalno združenje, Portorož, 2002, str. 271-284.
40. Šubelj Tina: Vrste zavarovanj in njihova vloga pri obvladovanju kreditnih tveganj bank. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 110 str., 4 pril.
41. Tratnik Matjaž et al.: Stvarnopravna zavarovanja. Maribor: Studio Linea, 2001. 305 str.
42. Turvey C.G.: Credit Scoring. Finance Review, 1991, št. 51, str. 43-54.
43. Verbinc France: Slovar tujk. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1987. 770 str.
44. Vidovič Tomislav: Osiguranje bankarskih kredita kod osiguravajućih tvrtki. Osuguranje, Zagreb, (2001), 10, str. 3-18.
45. Zavodnik Evgenij: Modeli tveganja kreditnega portfelja. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 9, str. 34-39.

46. Zavodnik Evgenij: Nove smeri v bančni praksi za oceno kreditnega tveganja (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 12, str. 36-39.
47. Zavodnik Evgenij: Nove smeri v bančni praksi za oceno kreditnega tveganja (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), 1-2, str. 44-46.
48. Zavodnik Evgenij: Nove smeri v bančni praksi za oceno kreditnega tveganja (3). Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001a), 3, str. 39-41.
49. Zavodnik Evgenij: Razvoj in uporaba modela za merjenje kreditnega portfelja v bančni praksi. Bančni vestnik, Ljubljana 50(2001b), 10, str. 33-37.

VIRI

1. Banka Slovenije. [URL:http://www.bsi.html/eng/links/seznam_bank.html], 18.7.2002.
2. Baselski odbor za bančni nadzor, 1999.
3. Gospodarski vestnik: Duisenberg izgublja bitko. Ljubljana, LI(2002), 29, str.13.
4. Informator: Glasilo slovenskega zavarovalnega združenja, št. 68, 13.1.2003.
5. Interna gradiva Zavarovalnice Triglav d.d..
6. Letno poročilo Zavarovalnice Triglav d.d. 2000 in 2001.
7. Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 83/2001).
8. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja za leto 2000 in prvo polovico leta 2001. Banka Slovenije, 2001.

9. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja za leto 2001 in prvo polovico leta 2002. Banka Slovenije, 2002.
10. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic. (Uradni list RS, št. 24/2002).
11. Sklep o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila. (Uradni list RS, št. 24/2002).
12. Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic. (Uradni list RS, št. 24/2002).
13. Sklep o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic. (Uradni list RS, št. 24/2002).
14. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic. (Uradni list RS, št. 24/2002).
15. Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic. (Uradni list RS, št. 24/2002).
16. Slovenski računovodski standardi. (Uradni list RS, št. 107/2001).
17. Slovensko zavarovalno združenje. [URL:<http://www.zav-zdruzenje.si/statistika-detail2.htm>], 18.7.2002.
18. Slovensko zavarovalno združenje. [URL:<http://www.zav-zdruzenje.si/clanice.html>], 10.9.2002.
19. Statistični letopis RS 2001. Ljubljana: Statistični urad RS, letnik XL. 661 str.
20. Stvarnopravni zakonik. (Uradni list RS, št. 87/2002).
21. Tradepoint. [URL:<http://www.tradepoint.si/zavarovalnice/siab/2001/iaraChapter47.asp>], 18.7.2002.

22. Zakon o bančništvu. (Uradni list RS, št. 7/1999).
23. Zakon o dopolnitvah in spremembah zakona o izvršbi in zavarovanju. (Uradni list RS, št. 75/2002).
24. Zakon o izvršbi in zavarovanju. (Uradni list RS, št. 51/1998).
25. Zakon o obligacijskih razmerjih. (Uradni list SFRJ, št. 29/1978).
26. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o bančništvu. (Uradni list RS, št. 59/2001).
27. Zakon o zavarovalništvu. (Uradni list RS, št. 13/2000).
28. Zavarovalni pogoji za zavarovanje potrošniških in stanovanjskih kreditov Zavarovalnice Triglav d.d..

SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV

BDP – Bruto družbeni proizvod

BILB – Bonitetni indeks Nove ljubljanske banke d.d. Ljubljana

BS – Banka Slovenije

EEA – European Economic Area

EU – Evropska unija

JLA – Jugoslovanska ljudska armada

KD – Kapitalska družba

NLB d.d. – Nova ljubljanska banka d.d.

OECD - Organization for Economic Co-operation and Development

OZ – Obligacijski zakonik

Poročilo BS 2000/2001 – Poročilo Banke Slovenije o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2000 in prvi polovici leta 2001

Poročilo BS 2001/2002 – Poročilo Banke Slovenije o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2001 in prvi polovici leta 2002

RS – Republika Slovenija
SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija
SID – Slovenska izvozna družba
SRS – Slovenski računovodski standardi
SZZ – Slovensko zavarovalno združenje
Zban – Zakon o bančništvu
ZIZ – Zakon o izvršbi in zavarovanju
ZOR – Zakon o obligacijskih razmerjih
ZPIZ – Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
Zzav – Zakon o zavarovalništvu

SLOVARČEK SLOVENSКИH PREVODOV ANGLEŠKIH IZRAROV

ADVERSE SELECTION – narobe (napačna) izbira
COLLATERAL – kredit zavarovan s sredstvi (nepremičnine, premičnine, vrednostni papirji)
COMPENSATING BALANCE REQUIREMENT – obvezni depozit
CREDIT DERIVATIVE – izveden kreditni instrument
CREDIT SCORING – kreditno točkovanje
DEFAULT – neizpolnitev obveznosti
MORTGAGE – hipotekarni kredit
MULTICREDIT BASKET – multikreditna košarica
NEURAL NETWORKS – sistem umetne inteligence (oživčeno omrežje)
PRIME RATE - obrestna mera za najboljše kreditojemalce
STRUCTURED FINANCE – sestavljene finance